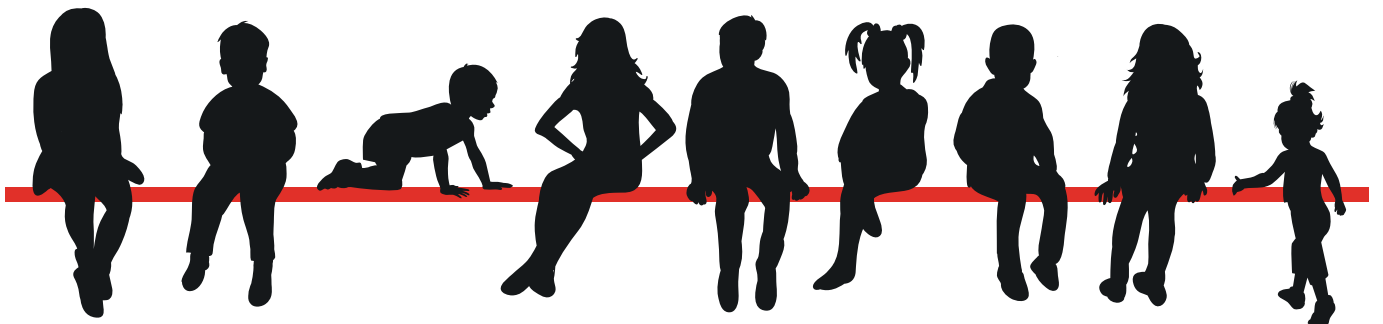

UNG I USIKKERHED

- BETYDNINGEN AF **MIDLERTIDIGT OPHOLD** FOR BØRN OG UNGE
MED FLUGTBAGGRUND I DANMARK

Bring ideas to life
VIA University College

Red Barnet

UNG I USIKKERHED

TAK

Først og fremmest en stor tak til de børn og unge, der har delt deres erfaringer fra livet på midlertidigt ophold. Også en stor tak til professionelle omkring børnenes hverdagsliv og medarbejdere hos Flygtningenævnets Sekretariat for at stille indsigter og erfaringer til rådighed. Tak til Dansk Flygtningehjælps asylafdeling. Tak til alle, der har hjulpet med at gøre opmærksom på undersøgelsen og dermed muliggjort deltagelse for børn og unge med flugtbaggrund over hele landet.

Endelig en stor tak til undersøgelsens sparringsgruppe, der har bidraget med at kvalificere både design, gennemførelse og analyse: Professor Jens Vedsted-Hansen, psykolog, ph.d. Ditte Shapiro, socialkoordinator Gine Skov og DSA-konsulent Jette Luna.

KOLOFON

Arbejder du med børn med flugterfaringer? Find materialer, inspiration og kurser på www.taggodtimod.dk

Rapporten er udarbejdet af Cæcilie Køhler, Pia Rauff Krøyer og Stinne Østergaard Poulsen
Illustrationer: Pia Rauff Krøyer
Udgiver: Red Barnet, VIA University College
Udgivelsestidspunkt: Marts 2024
ISBN: 978-87-7298-960-0

INDHOLD

FORORD	4	BØRN OG UNGES MED OPHOLDSTILLADELSE EFTER SÆRLOVEN FOR FORDREVNE FRA UKRAINE	35
Rapportens opbygning	4	Hverdags- og skoleliv	35
UNG I USIKKERHED - ET RESUMÉ	5	Fritid og sociale fællesskaber	37
Midlertidigt ophold under særloven for fordrevne fra Ukraine...	5	Fremtid og uddannelse	38
Midlertidigt ophold under udlændingeloven.....	6	Mental sundhed	39
DEL 1 LITTERATURSTUDIE	9	BØRN OG UNGE MED OPHOLDSTILLADELSE SOM FLYGTNING ELLER FAMILIESAMMENFØRT EFTER UDLÆNDINGELOVEN	40
EKSISTERENDE FORSKNING OM SAMMENHÆNGE MELLEM USIKKERT OPHOLD OG MENTAL SUNDHED	10	Hverdag og skoleliv.....	40
Opnåelse af flygtningestatus.....	11	Skoleliv og uddannelse.....	41
Voksne og mental sundhed	11	Fritid og sociale fællesskaber	43
Familie og forældreskab	13	Fremtid og uddannelse	45
Børn og unge.....	13	Mental sundhed	48
Konklusion.....	15	MIDLERTIDIGHEDENS BETYDNING - FÆLLESTRÆK	50
DEL 2 JURIDISK REDEGØRELSE OG ANALYSE	17	Varighed.....	50
MIDLERTIDIGT OPHOLD I DANSK LOVGIVNING OG PRAKSIS I ET MENNESKERETLIGT PERSPEKTIV	18	DEL 4 TVÆRGÅENDE OPSAMLING	53
Midlertidig beskyttelse	18	MIDLERTIDIGHEDENS BETYDNING FOR BØRN OG UNGE MED FLUGTBAGGRUND	54
Hvornår kan en opholdstilladelse inddrages eller nægtes forlænget?.....	21	Midlertidighedens betydning for mental sundhed	55
Flygtningenævnets praksis.....	23	Midlertidighedens betydning for skolegang og uddannelse	59
Sikkerhed og risiko for forfølgelse	24	Vurderingen af barnets tarv og børn og unges tilknytning	62
børn og unges tilknytning og familieliv	25	Betydningen af midlertidighed for familieliv og frygten for at det opsplittes.....	63
Hyppig og langvarig sagsbehandling.....	27	REFERENCER	65
Dansk lovgivning og praksis i lyset af internationale konventioner og retspraksis.....	28		
Opsamling.....	29		
DEL 3 KVALITATIV UNDERSØGELSE	31		
BØRN OG UNGES ERFARINGER MED LIVET UNDER MIDLERTIDIG BESKYTTELSE	32		
Metode og empirisk grundlag	32		
Præsentation af analyse og resultater fra den kvalitative undersøgelse.....	34		

FORORD

Mange børn og unge med flugtbaggrund lever i Danmark på midlertidige opholdstilladelser, der udgør et centralt levevilkår for dem og deres familier. Midlertidigheden eksisterer i hverdagen side om side med skoledage, fodboldtræning og venskaber, uddannelsesplaner, drømme og håb.

Denne rapport ser nærmere på de børne- og ungdomsliv, der udspiller sig mellem midlertidighed og integration, mellem et aktuelt beskyttelsesbehov og opholdstilladelsens udløb og giver en stemme til børn og unge, der har en dagligdag i Danmark og en fremtid i uvished.

Midlertidigt ophold under både særloven for fordrevne fra Ukraine og udlændingelovens asylbestemmelser skaber nye levevilkår for mennesker med flugtbaggrund i Danmark. Men der er begrænset viden om midlertidighedens betydning for børn og unges trivsel, hverdag og fremtidsforestillinger.

Derfor har Red Barnet og VIA University College gennemført tre delundersøgelser, der belyser, hvordan midlertidige opholdstilladelser påvirker den mentale sundhed hos børn og unge mellem 13-17 år, og hvordan de oplever, at denne midlertidighed påvirker deres hverdag og fremtidsmuligheder. Undersøgelsesresultaterne formidles i denne rapport.

RAPPORTENS OPBYGNING

Rapporten indledes med et resumé, der kort præsenterer de centrale resultater og konklusioner.

Herefter præsenteres rapportens tre delundersøgelser:

I **første del** gives, på baggrund af et **systematisk litteraturstudie**, et overblik over viden fra den eksisterende forskning om dokumenterede sammenhænge mellem opholdsusikkerhed og mental sundhed blandt både børn og voksne.

I **anden del** præsenteres en introduktion til **dansk og international lovgivning** vedrørende midlertidig beskyttelse til flygtninge samt en analyse af nyeste praksis fra Flygtningenævnet. Afslutningsvist gives et overblik over centrale kritik- og diskussionspunkter af dansk lovgivning og praksis i et menneskeretligt perspektiv.

I **tredje del** præsenteres resultaterne fra en **kvalitativ undersøgelse af unges erfaringer** med livet på midlertidigt ophold og midlertidighedens betydning for deres hverdag og mentale sundhed. 33 børn og unge samt fagprofessionelle omkring dem har deltaget i undersøgelsen.

Afslutningsvis opsamles disse tre dele i en **tværgående analyse**, der sammenholder og nuancerer indsigterne og resultaterne fra rapportens tre delundersøgelser.

Rapportens tre dele kan således læses selvstændigt eller i forlængelse af hinanden, så litteraturstudiet og den juridiske analyse danner en forståelsesramme for rapportens hovedundersøgelse: Børn og unges erfaringer med at leve med midlertidig beskyttelse i Danmark i dag.

Red Barnet har initieret og muliggjort den samlede undersøgelse og udført litteraturstudiet. Forskningsprogrammet for samfund og mangfoldighed ved VIA University College har designet og gennemført den juridiske og den kvalitative undersøgelse og udarbejdet rapportens afsluttende, opsummerende del.

UNG I USIKKERHED - ET RESUMÉ

På baggrund af et systematisk litteraturstudie af nyeste forskning, en juridisk analyse af gældende lovgivning og praksis og en kvalitativ undersøgelse med bidrag fra 33 børn og unge præsenteres her rapportens væsentligste resultater.

Først præsenteres de overordnede resultater om betydningen af midlertidigt ophold for både de børn og unge, der har ophold som flygtninge og familiesammenførte efter udlændingeloven og for de børn og unge, der har ophold efter særloven for fordrevne fra Ukraine. Herefter præsenteres de mere gruppespecifikke resultater for de to grupper.

Sammenfattende kan det konkluderes, at midlertidigt ophold har en negativ betydning for fordrevne børn og unges trivsel og mentale sundhed. Det skyldes først og fremmest, at kortvarige, usikre opholdstilladelser medfører uvished for fremtiden, frygt for udsendelse, vanskeligheder ved at planlægge og opnå uddannelses- og fremtidsdrømme og en hverdag, der forstyrres af bekymringer om opholdstilladelsen.

"Jeg tænker hele tiden, hvad vil der ske med mig om 2 år, om 3 år? Jeg ved ikke, om jeg skal blive her eller om jeg skal tilbage. Jeg tænker altid på det."

Zaid

Litteraturstudiet viser, at midlertidige opholdstilladelser blandt flygtninge er forbundet med dårligere mental sundhed i forhold til permanente opholdstilladelser, og at midlertidige opholdstilladelser påvirker familielivet negativt. Usikkerhed, ventetid og begrænsede rettigheder bidrager til højere symptomniveauer på posttraumatisk stresslidelse (PTSD), depression og angst. For børn og unge er midlertidige opholdstilladelser en kilde til uvished om fremtiden, hvilket vanskeliggør

planlægning af deres liv i Danmark. Dette påvirker motivation for integration og deltagelse i skolen negativt.

Litteraturstudiet viser samtidig, at adgang til permanent ophold kan forbedre mental sundhed, både i kraft af sikkerhed for fremtiden og opnåelse af flere rettigheder.

Den kvalitative undersøgelse viser på linje med resultaterne fra litteraturstudiet, at midlertidig opholdstilladelse til børn og unge med flugtbaggrund i mange tilfælde har følgende konsekvenser:

- Midlertidighed har negativ betydning for børn og unges mentale sundhed
- Midlertidighed begrænser mulighederne og motivationen for at indgå i fællesskaber
- Midlertidighed udfordrer mulighederne for at gennemføre uddannelse
- Midlertidighed forstyrrer integrationen
- Midlertidigheden medfører ensomhed.

MIDLERTIDIGT OPHOLD UNDER SÆRLOVEN FOR FORDREVNE FRA UKRAINE

Børn og unge på flugt fra krigen i Ukraine opholder sig i Danmark på en kortvarig, midlertidig opholdstilladelse, som udløber i marts 2025 og ikke giver adgang til permanent ophold. De børn og unge, der har deltaget i undersøgelsen, er oftest uvidende og ubekymrede om opholdstilladelsens udløb. De opfatter opholdet i Danmark som midlertidigt og orienterer sig mod en fremtid i Ukraine eller andre europæiske lande.

UNG I USIKKERHED

"Jeg føler mig hjemme i min by i Ukraine. Fordi der er min mor, mine katte og mine venner. Så hvis der ikke var krig, ville jeg være der."

Edem

Mange unge oplever en faldende trivsel og stigende demotivation for at gå i skole og engagere sig i fritidsaktiviteter grundet en udmattende oplevelse af, at krigen i Ukraine trækker ud. Særlovens midlertidige opholdstilladelse får her en indirekte betydning, da dens snarlige udløb og midlertidige karakter understøtter og bekræfter de unges oplevelse af opholdet i Danmark som ventetid uden meningsfulde gøremål, der rækker ind i fremtiden. Især har de unge vanskeligt ved at se relevansen af at lære dansk, som de hverken kan se fremtidsmuligheder i eller oplever et aktuelt behov for at mestre, da de fleste primært færdes og trives i sociale hverdagsfællesskaber med andre fra Ukraine. Disse fællesskaber udgør en væsentlig beskyttelsesfaktor for de unges mentale sundhed, men mange unge oplever ensomhed, når de flyttes fra modtageklasser til almene klasser. Den midlertidige opholdstilladelse får også indirekte betydning her, da mange unge er demotiverede for at opbygge varige relationer i Danmark, når de og deres familier (og deres opholdstilladelse) orienterer sig mod, at de snart skal udrejse.

Dette rejser nye spørgsmål til den danske modtagelse af fordrevne børn og unge. Hvordan sikrer man bedst fremtidige livschancer og uddannelsesmuligheder og børnenes trivsel og motivation i en virkelighed, hvor den aktuelle lovgivning om midlertidigt og permanent ophold ikke matcher skoleforløb og integrationsindsatser med henblik på varigt ophold? Og hvordan sikres hensyntagen til individuelle forskelle hos de unge? For i undersøgelsen er der også børn og unge, der sammen med deres familier orienterer sig mod en fremtid i Danmark og håber på at opnå en mere varig opholdstilladelse, fx i kraft af arbejde.

De børn og unge, der har deltaget i undersøgelsen, oplever, at opholdet i Danmark også udgør et mulighedsrum, hvor uddannelsesmuligheder kan udgøre et springbræt til at forfølge drømme om uddannelse og arbejde i Ukraine eller andre lande. De unge er fordrevne fra krigen, glade for at være i sikkerhed fra frontlinjen, men de savner familiemedlemmer

og venner. Samtidig orienterer de sig i høj grad mod drømme om at skabe sig et liv og finde arbejde uden for Ukraine.

MIDLERTIDIGT OPHOLD UNDER UDLÆNDINGELOVEN

"Man får en klump i maven. Fordi nu skal de behandle sagen forfra. Det er et mareridt. Man føler sig aldrig sikker."

Younes

Børn og unge med ophold som flygtning, eller familiesammenført til en flygtning, efter udlændingeloven har midlertidigt ophold i 1-2 år ad gangen. Deres ophold i Danmark er præget af bekymringer for opholdstilladelsen, hvor en række forhold i lovgivning og udlændingemyndighedernes praksis medfører, at de erfarer beskyttelsen i Danmark som skrøbelig og usikker. Især de hyppige, tilbagevendende og ofte langvarige sagsbehandlingsforløb om inddragelse eller forlængelse forstærker bekymringer og stress.

Tidligst efter 8 år kan unge opnå adgang til permanent ophold, men uddannelsessøgende unge opnår den ofte væsentligt senere, da beskæftigelseskravet i reglerne om permanent ophold medfører, at de først kan opnå denne mere sikre opholdstilladelse, når de er færdiguddannede og har arbejdet i 3½ år. Børn, der er indrejst før 10-års alderen og har været i Danmark i mindst 8 år, kan søge om permanent opholdstilladelse, når de er mellem 18 og 19 år, hvis de opfylder krav om bl.a. uafbrudt uddannelse eller arbejde siden grundskolen. De er i så fald fritaget for beskæftigelseskravet.

Den midlertidige opholdstilladelse har en direkte og negativ effekt på de unges mentale sundhed. De beskriver en hverdag præget af bekymringer, usikkerhed og e-Boks-stress med en varig frygt for, hvornår der på ny kommer et brev om inddragelse eller forlængelse af opholdstilladelsen.

Bekymringerne om midlertidighed og usikkert ophold kan medføre koncentrations- og søvnbesvær, demotivation og oplevelser af ensomhed, hvor de unge oplever at stå alene med et usikkert levevilkår, som deres jævnaldrende kammerater

UNG I USIKKERHED

ikke deler og kan have svært ved at forstå. Samtidig viser undersøgelsen, at de unge ofte overkommer disse udfordringer og lykkes med uddannelse og social integration, selvom bekymringer og frygt for udsendelse for både dem selv og deres familie fortsat fylder i hverdagen.

At de unge i en årrække ikke kan opnå adgang til en sikker, permanent opholdstilladelse gennem uddannelses- og integrationsbestrebelse, medfører frustration og oplevelser af, at deres engagement og tilhørsforhold til Danmark ignoreres i den eksisterende lovgivning. Disse erfaringer har også en direkte og negativ effekt på de unges mentale sundhed.

De unge er således præget af belastningsfaktorer vedrørende opholdssikkerhed, langvarig sagsbehandling og erfaringer af ulighed. Forhold som afhjælper dette er blandt andet opbakning fra lokale fællesskaber, deltagelse i sport, fokus på uddannelse samt en udpræget bevidsthed om menneskerettigheder.

Flere af de unge fremhæver kammerater og voksne omkring dem som afgørende støttepunkter, når bekymringer om opholdstilladelse præger deres hverdag og trivsel. Frivillige og fagprofessionelle fremhæves for eksempel som individer, der har gjort en afgørende forskel for, at de unge holder modet oppe.

I 2022-2023 omgjorde Flygtningenævnet afgørelsen i 84% af alle sager fra Udlændingestyrelsen om forlængelse eller inddragelse af børns opholdstilladelser. Ofte grundet yngre børns tilknytning til Danmark eller familiens politiske aktiviteter under opholdet i Danmark. Omgørelserne kommer ofte efter et flerårigt sagsbehandlingsforløb, og i en række tilfælde er det først ved en genåbning af sagen, at opholdstilladelsen forlænges. Samtidig er der en række sager, hvor familier skilles ad, så børn, voksne søskende, forældre eller bedsteforældre får forskellige afgørelser.

De danske afgørelser om inddragelse og nægtelse af opholdstilladelser til flygtninge er ikke prøvet ved Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol, hverken i spørgsmål om tilknytning og familieliv eller i spørgsmålet om sikkerhedsrisici ved en tilbagevenden. Forarbejderne til lovgivningen og udlændingemyndighedernes praksis læner sig i stedet op ad afgørelser fra domstolen, der primært omhandler udvisning af kriminelle, som ikke kan sidestilles med flygtninge, der er i gang med uddannelse og arbejde. Den danske praksis foregår derfor på et menneskeretligt uprøvet territorium.

DEL 1 | LITTERATURSTUDIE

EKSISTERENDE FORSKNING OM SAMMENHÆNGE MELLEM USIKKERT OPHOLD OG MENTAL SUNDHED

Det er veldokumenteret i litteraturen, at asylansøgere og flygtninge i højindkomstlande har dårligere mental sundhed end den generelle befolkning i disse lande. Flere studier har påvist højere niveauer af PTSD, angst, depression og dårligere generel trivsel (1;2;3). Selv om den primære målgruppe i størstedelen af forskningen er voksne, peger flere studier også på, at børn med flygtningestatus har dårligere mental sundhed (4;5;6). Gruppen som helhed er kendetegnet ved at have høj eksponering for traumatiske begivenheder og ofte ved at have været i eksil i lange perioder og typisk i flere lande, inden de opnår flygtningestatus (7;8). Mens der længe har været tradition for primært at forholde sig til ovenstående præmigrationsfaktorer i sammenhæng med flygtninges mentale sundhed, har et større fokus på postmigration stressfaktorer så som boligforhold, økonomi og integration vundet indpas i både forskning og praksis i de senere år (8;9;10). Nærværende gennemgang stiller skarpt på studier af midlertidige eller usikre opholdsgrundlag, og dets betydning for flygtninges mentale sundhed og liv i værtslandet.

Litteratursøgningen er opdelt i tre hovedgrupper:

- Gruppe 1: Studier, der undersøger sammenhænge mellem mental sundhed og midlertidig eller usikre opholdsgrundlag hos voksne.
- Gruppe 2: Studier, der undersøger midlertidige eller usikre opholdsgrundlags indflydelse på familien og forældreskabet.
- Gruppe 3: Studier, der bredt undersøger midlertidige eller usikre opholdsgrundlag for børn og unge.

Rapportens fokus er børn og unge, men da der er begrænset litteratur om midlertidighedens konsekvenser for børn og unge – særligt studier der ser på årsagssammenhænge, har vi valgt også at inkludere studier, der omhandler voksne. Dog med et mere snævert inklusionskrav, hvori kun kvantitative studier inkluderes, for at kunne undersøge kausalitet.

	Screenet (titel og abstract)	Gennemlæst (fuld tekst)	Inkluderet
Gruppe 1	673	37	14
Gruppe 2	287	10	4
Gruppe 3	231	40	10
Derudover er der inkluderet 5 rapporter (grå litteratur) og 11 studier, der er hyppigt refereret i de andre studier, der grundet inklusionskriterierne ikke var med i den første søgning.			16
I alt	1.191	87	44

Tabel 1: Antal studier.

Obs: Studier screenet ved søgning i én gruppe kan være placeret i en anden gruppe i den endelige inklusion, da der er overlap mellem grupperne.

Afgrænsning	
Sproglig	Dansk, svensk, norsk og engelsk
Geografisk	Europa og Australien
Tidsmæssig	Danske studier: 2000-2023 Engelsksprogede studier: 2015-2023. Desuden er hyppigt refererede artikler uden for tidsperioden inkluderet via snowballing.
Metodisk	Ift. gruppe 1 (voksne) inkluderes kun kvantitative studier, hvor mental sundhed undersøges gennem validerede instrumenter og reviews, der inkluderer disse. For gruppe 2 og 3 inkluderes også kvalitative studier. Som udgangspunkt inkluderes kun peer-reviewed artikler eller reviews. Desuden er inkluderet 5 rapporter. Søgestreng og antal hits kan ses i bilag 1.

Tabel 2: Inklusionskriterier.

OPNÅELSE AF FLYGTNINGESTATUS

Nærværende undersøgelse fokuserer på betydningen af *midlertidige opholdstilladelser* for personer med opnået flygtningestatus, dvs. når en opholdstilladelse er opnået. Litteratursøgningen har dermed ikke fokuseret systematisk på personer i asylfasen. Dog er der flere sammenlignelige pointer i litteraturen, og den tilstand flygtninge befinder sig i, i de to faser. I dette afsnit introduceres derfor relevant viden fra litteraturen om betydningen af midlertidighed i asylfasen.

Det er velbelyst i mange studier, at ventetid i asylfasen er forbundet med usikkerhed om fremtiden og er associeret med dårligere mental sundhed, depression, angst og højere symptomniveauer af PTSD (11;12;13;14;15). Flere studier ser på konsekvensen af usikre opholdsgrundlag bredt både i den uafklarede asylfase og ved forskellige typer af midlertidige opholdstilladelser (14). I begge tilfælde er det en usikkerhed for fremtiden og forringede vilkår, der beskrives som udfordrende i både asylfasen og med midlertidigt ophold (16;15).

Flere studier peger på, at asylansøgere har dårligere mental sundhed end personer med flygtningestatus eller permanent ophold (17;18), hvilket bl.a. forbindes med usikker juridisk status (15;10). I et nyt litteraturstudie af studier i Europa viser halvdelen af de inkluderede studier, at en opnået opholdstilladelse fra asylfasen fører til en positiv ændring i mental sundhed (14), mens den anden halvdel af studierne ikke finder nogen sammenhæng. Et af studierne finder en sammenhæng mellem længden af opholdstilladelsen og fald i PTSD-symptomer (14). Et hollandsk studie peger på, at helbredsforbedringerne primært skyldes forbedring i livsbetingelser, hvorfor de største forbedringer i helbred sker kort tid efter, at opholdstilladelsen er opnået (16). Andre studier peger dog omvendt på, at opholdstilladelse i sig selv er vigtig for mental sundhed (19;18), idet der ses en forskel på den mentale sundhed blandt asylansøgere og personer med opholdstilladelse, der i øvrigt lever under de samme vilkår (19).

Ventetiden i asylfasen kan på mange måder sammenlignes med ventetiden og usikkerheden ved forlængelse af midlertidige opholdstilladelser (20). De psykologiske konsekvenser, som den forlængede usikkerhed om fremtiden skaber, og begrænsning af rettigheder, er på flere områder sammenlignelige. En midlertidig opholdstilladelse skaber kun vished om beskyttelse for en begrænset periode. Det øgede fokus på repatriering samt periodiske og hyppige fornyelser af opholdstilladelsen, som konsekvens af lovændringerne ved det

ved det såkaldte paradigmeskifte¹ (21;22;23), medfører en forlænget periode af en lignende følelse af usikkerhed og midlertidighed som under asylperiode (24;25).

VOKSNE OG MENTAL SUNDHED

Nærværende afsnit udfolder den del af litteraturen, der beskæftiger sig med mentale sundhedskonsekvenser af midlertidige og usikre opholdsgrundlag sammenlignet med en permanent opholdstilladelse.

Forskningen i mentale sundhedskonsekvenser ved midlertidigt ophold er særligt centreret omkring Australien, hvorfor en stor del af dette afsnit er baseret på artikler herfra. Derudover er der identificeret studier fra Tyskland, Sverige og Danmark. Man skal være opmærksom på, at lovgivningen i de forskellige lande ikke kan sidestilles. Særligt i Australien gælder andre regler for bl.a. familiesammenføring og adgang til arbejdsmarkedet for flygtninge på midlertidige opholdstilladelser.

Midlertidig opholdstilladelse er forbundet med højere niveauer af PTSD, angst og depression

Midlertidigt ophold bidrager i betydelig grad til risikoen for mentale sundhedsproblemer hos flygtninge, sammenlignet med personer med permanent ophold eller statsborgerskab (2;8;26;27;28;29). Et af de mest citerede studier i den forskning, der ser på sammenhængen mellem midlertidige opholdstilladelser og mental sundhed, er Momartin et al. (2). Her sammenlignes to grupper af flygtninge med henholdsvis midlertidigt beskyttelsesvisum og permanent opholdsgrundlag.

De to grupper havde oplevet tilsvarende niveauer af traumer og forfølgelse, men gruppen med midlertidige beskyttelsesvisum scorede signifikant højere på de tre psykiatriske symptomtommål angst, depression og især PTSD. Det at have midlertidigt ophold forklarede den største del af forskellen på PTSD-niveauer i de to grupper (68 %). Newnham et al. (27) finder, at flygtninge med midlertidigt ophold var mindst fem gange mere tilbøjelige til at score høje depressions- og angstniveauer end dem med permanent visum eller statsborgerskab (27). Konsekvenserne af midlertidigt ophold viser sig også ved selvmordstanker (29), mens social isolation er en betydelig risikofaktor, der kan forværre symptomer på PTSD og depression hos gruppen (29;1). Også studier i europæisk kontekst bekræfter en sammenhæng mellem midlertidige opholdstilladelser og mental sundhed (30;31;26). I svenske studier finder de, at personer med midlertidigt ophold har mere end dobbelt så stor risiko for at have dårlig mental sundhed end personer med permanent ophold (31;30).

¹ Paradigmeskiftet er en brugt betegnelse der dækker over en række lovændringer i udlændingeloven i 2019.

UNG I USIKKERHED

En analyse af hjernens Default Network Mode (DNM) blandt flygtninge viser desuden, at midlertidigt eller usikker opholdsstatus påvirker denne del af hjernen, der spiller en afgørende rolle i en række mentale processer og er knyttet til tilstande som dagdrømme, selvforståelse og sociale interaktioner. Det er især bekymringer om fremtidig udsendelse, der påvirker dette (32).

Et enkelt af de identificerede studier viser ikke signifikant sammenhæng mellem typen af opholdstilladelse og sundhed (33). Studiet foreslår, at det skyldes, at den samlede byrde af postmigration-stressfaktorer og barrierer, fx socioøkonomisk ulempe, utilstrækkelige boligforhold, begrænsede beskæftigelsesmuligheder og oplevelser af diskrimination, er større end de negative konsekvenser af midlertidige opholdstilladelser (33).

At gå fra midlertidigt til permanent opholdstilladelse er forbundet med bedring i mental sundhed

Overgangen fra midlertidigt beskyttelsesvisum til permanent opholdstilladelse er forbundet med betydelige forbedringer i mental sundhed (34;35;36). Et toårigt longitudinal studie viser, at flygtninge med et midlertidigt beskyttelsesvisum oplevede øget angst, depression og generel belastning i den toårige periode, samtidig med at de havde mindre motivation til at lære engelsk i modsætning til personer med permanent beskyttelsesvisum, der viste forbedring i psykologiske symptomer og engelsksprogfærdigheder over tid (36).

Fra lav til medium visumsikkerhed

Nickerson et al. (37) viser, at det at gå fra lav visumsikkerhed til medium visumsikkerhed ved en midlertidig opholdstilladelse, ikke er tilstrækkeligt til at opnå bedring psykisk eller socialt. Deltagerne i studiet er inddelt i fem kategorier efter deres udvikling i visumsikkerhed. De, der fik ændret deres visumsikkerhed fra lav til høj, oplevede markant færre symptomer på depression og sociale udfordringer sammenlignet med dem, der forblev med lav visumsikkerhed. I gruppen med høj visumsikkerhed var der en generel nedgang i depressionssymptomer over tid, mens de øvrige grupper ikke viste nogen ændring over tid. Kortvarig visumsikkerhed gennem opnåelse af midlertidigt visum medførte ikke en tilstrækkelig forbedring af mental sundhed eller socialt funktionsniveau. Permanent visum derimod betød bedring i både mental sundhed og socialt funktionsniveau (37). Samme konklusion findes i et europæisk litteraturstudie (38).

Længden af opholdstilladelsen har betydning

Et litteraturstudie af artikler fra 2015-2020 bestående af studier på tysk eller engelsk konkluderer en sammenhæng mellem længden af opholdstilladelsen og niveauer af PTSD-

symptomer (38). Jo kortere opholdstilladelse, jo højere niveauer af PTSD-symptomer (39;40). Et tysk studie under-søger syriske flygtninge, der har opnået opholdstilladelse, og konkluderer at de har lavere niveauer af PTSD, depression og angst sammenlignet med tidligere studier af flygtninge uden opholdstilladelse. Studiet tilskriver dette opnåelsen af opholdstilladelse og herved bedre vilkår, mens også længden af den opnåede opholdstilladelse som nævnt findes at have betydning (39). Et followup-studie halvandet år efter peger på, at den mentale sundhed blandt den deltagende gruppe ikke havde ændret sig signifikant og fortsat var dårligere end den generelle tyske befolkning, mens længden af opholdstilladelse fortsat var en risikofaktor for dårligere mental sundhed (40).

Betydning af midlertidigheden eller betydning af ændringer i levevilkår?

Alle de inkluderede studier, med undtagelse af et (33), påviser en sammenhæng mellem mental sundhed og graden af midlertidighed i opholdstilladelser. Der er dog forskellige forklaringer på hvorfor. Nogle studier tilskriver dele af den dårligere mentale sundhed den midlertidige opholdsstatus i sig selv (39;40;35), mens andre studier peger på generelle postmigration-stressfaktorer, ringere levevilkår og færre rettigheder (2;29;34) for flygtninge med midlertidig opholdstilladelse end for flygtninge med permanent ophold, som en forklaring på den dårligere mentale sundhed.

I forhold til både arbejdsmarkedstilknytning, boligforhold og sociale netværk og støtte er det beskrevet, at flygtninge med midlertidigt ophold er mere udsatte end flygtninge med permanent ophold (41). Flere studier har påvist, at post-migrationsfaktorer så som (begrænsninger af) rettigheder og adgang til serviceydelser påvirker flygtninges mentale sundhed negativt (35;37;14). Flygtninge med midlertidigt ophold oplever flere begrænsninger i retten til serviceydelser, arbejde og familiesammenføring. Særligt begrænsede rettigheder til at arbejde har betydning for mental sundhed (42;43). Desuden viser forskningen også, at adskillelse fra familien er en signifikant barriere for positiv mental sundhed blandt flygtninge (8;32;18).

Opsummerende viser studierne, at rettigheder knyttet til ens opholdsstatus er centrale for mental sundhed, og her kan der være markante forskelle fra land til land. Dog finder flere studier, at midlertidigheden i sig selv har konsekvenser for mental sundhed, herunder depression, funktionsniveau i hjernen og livskvalitet (40;41;32;35).

Litteraturstudiet peger på, at midlertidige opholdstilladelser blandt flygtninge er forbundet med dårligere mental sundhed sammenlignet med permanente opholdstilladelser.

UNG I USIKKERHED

Usikkerhed, ventetid og begrænsede rettigheder bidrager til højere symptomniveau af PTSD, depression og angst. Overgangen til permanente tilladelser kan forbedre mental sundhed - både i kraft af opnåelsen af flere rettigheder, men også i kraft af sikkerhed for fremtiden.

FAMILIE OG FORÆLDRESKAB

I litteraturstudiet er der identificeret få, men vigtige studier, der undersøger konsekvenserne af midlertidige opholdstilladelser for familier.

Bregnbæk og Petersen (44) undersøger integrationspolitiske konsekvenser for flygtninges familieliv i Danmark, særligt paradigmeskiftets konsekvenser. De beskriver tre typer af dobbeltbindinger for familier, der opstår som konsekvens af lovændringerne ved det såkaldte paradigmeskifte¹. Analysen bygger på etnografisk feltarbejde og interviews med 40 familier. Den første dobbeltbinding er udsendelse over for integration. De fleste flygtninge lever under midlertidig opholdstilladelse, der betyder, at de hele tiden skal tage stilling til enten integration eller udsendelse. Mens familierne på den ene side bliver mødt med krav om udsendelsesparathed, bliver de ude i kommunerne mødt med krav om integration. Et centralt dilemma her er sproget. Mange familier holder fast i modersmål og engelsk for at ruste børnene til fremtiden, men de bliver samtidig mødt med krav om, at både de og deres børn skal lære dansk (44;45). Den anden dobbeltbinding er valget mellem at holde familien samlet eller sikre barnets fremtid – et valg mange familier står overfor, da unge mænd over 18 år fra Syrien er sikret beskyttelse under paragraf 7.1 eller 7.2 mens mange ældre og kvinder er beskyttet under paragraf 7.3 og potentielt står over for hjemsendelse. Denne dobbeltbinding gælder netop for de familier, der er splittet af paragraf 7.3. De står i valget mellem at underskrive en frivillig udrejseaftale eller nægte at rejse (45).

Et tysk studie undersøger konsekvensen af at leve under permanent midlertidighed, som det er tilfældet for palæstinensere, der ankom til Tyskland i 1980'erne. Studiet undersøger flergenerationel effekt af permanent midlertidighed med en familie som case. Familien har gennem 16 år skullet forny deres opholdsstatus hver 3.-6. måned. Det konkluderes, at trusler om udsendelse og en tilstand af permanent midlertidighed kan hindre vellykket integration på både kort og lang sigt – ikke kun for forældrene, men også for

børnene, der er født i landet, mens en midlertidige opholdstilladelse med manglende rettigheder og fremtidsmuligheder for bl.a. arbejde får konsekvenser for unges uddannelsesvalg og sender flere ud i kriminalitet (46). Et andet casestudie fra Tyskland undersøger, hvordan usikker juridisk status påvirker moderskabet. Det konkluderes bl.a., at deres usikkerhed om juridisk status viser sig som en kropslig tilstand med vidtrækkende konsekvenser for mødrenes forhold til børnene. Mødrenes følelser og mentale reaktioner på deres socio-politiske position påvirker børnenes livsverden, og børnenes reaktioner på dette forstærker mødrenes følelsesmæssige udfordring (47).

Midlertidige opholdstilladelser skaber betydelige udfordringer for flygtningefamiliers liv. De danske studier peger på, at paradigmeskiftet i integrationspolitikken skaber komplekse dilemmaer, da familier står over for modstridende krav om både udsendelse og integration.

BØRN OG UNGE

Midlertidige opholdstilladelser har negativ indflydelse på børn og unges mentale trivsel

Det er veldokumenteret, at børn med flugtbaggrund har dårligere mental trivsel sammenlignet med børn i den generelle befolkning (48;4). Traumer og stress i barndommen er forbundet med udviklingsproblemer hos børn, og kan fx påvirke hukommelse og læring negativt. Særligt detention, forlænget behandlingstid i asylprocessen, midlertidige opholdstilladelser og at leve udokumenteret har den største indflydelse på sundhed og trivsel (6).

Nærværende afsnit ser på den del af litteraturen, der har undersøgt midlertidige opholdstilladelsers konsekvens for mental sundhed blandt børn og unge - et felt, der er mindre belyst end hos voksne. Et ofte citeret studie i forskningen om midlertidige opholdstilladelser og børn og unge med flygtningebaggrund, er et litteraturstudie af Fazel et al. (49). Studiet konkluderer, at børn og unge, der er flygtet og bosat i højindkomstlande, oplever betydelige fysiske og mentale udfordringer både under og efter deres flugt. Midlertidige opholdstilladelser kan forværre disse udfordringer, da de skaber juridisk usikkerhed og manglende stabilitet. Flere kvantitative studier viser, at børn og forældres mentale sundhed påvirkes negativt af en usikker opholdsstatus (50;51).

UNG I USIKKERHED

Et studie med børn mellem 5-17 år og omsorgspersoner peger på, at børn og unge med usikker opholdsstatus kan udvikle psykiatriske symptomer som reaktion på vedvarende usikkerhed. Forældres PTSD er desuden knyttet til børns psykosociale problemer, og denne sammenhæng er særligt stærk blandt familier med usikker opholdsstatus. Studiet viser, at der er tegn på bedre mental sundhed, når familierne går fra asylstatus til midlertidigt visum, mens de med permanent visum trives bedst (53). Et dansk studie bekræfter, hvordan uvisheden omkring fremtiden, som midlertidige opholdstilladelser skaber, og særligt et øget politisk fokus på udsendelse har negativ effekt på børn og unges mentale sundhed. Midlertidige opholdstilladelser, og offentlig debat om mulighederne for at inddrage flere opholdstilladelser, fører til øget angst, yderligere forhøjet alarmberedskab og dårligere kognitiv funktionsevne (22).

Studier fra både internationale og danske kontekster viser således, at midlertidige opholdstilladelser har negativ indflydelse på børn og unges mentale trivsel. Usikkerhed om fremtiden og truslen om udsendelse forværrer disse udfordringer.

Uvished om fremtiden hæmmer integration

Flere danske studier peger på, hvordan midlertidige opholdstilladelser, særligt med paradigmeskiftets fokus på midlertidighed og repatriering, skaber utryghed og uvished om fremtiden for unge flygtninge (22;23;24). Uvisheden kommer til at være en barriere for integration. Unge, der har boet i Danmark med en midlertidig opholdstilladelse i cirka 15 år, understreger, at det skaber en grundlæggende følelse af eksklusion fra det almene samfund, selvom de føler sig danske (52). Tiden under uddannelse tjener som regel ikke som et led i opnåelsen af permanent opholdstilladelse, da der er krav om at være i beskæftigelse i 3½ ud af de seneste 4 år, når man ansøger om permanent ophold. Derfor betyder tid under uddannelse også lang tid med midlertidigt ophold og uvished. For nogle har dette resulteret i 16 år på en midlertidig opholdstilladelse præget af usikkerhed og uvished (23).

Ifølge flere danske studier har det såkaldte paradigmeskifte betydelige konsekvenser for de unges integration, da det medfører et fokus på udsendelse frem for integration (24;53). Unges tro på fremtiden svækkedes i takt med den øgede politiske opmærksomhed omkring repatriering (24). Mens de på den ene side udtrykker ønske om at lære dansk for at få adgang til uddannelse, beskæftigelse og socialt netværk, bliver deres engagement i aktiviteter, der ellers ville have styrket deres sociale og erhvervs-mæssige integration i det danske samfund, ofte undermineret af usikkerheden om deres

ret til at blive i landet (24;54). Usikkerhed og bekymringer om fremtiden er en konstant i børn og unges liv. De og deres familier er konstant bange for, om deres midlertidige opholdstilladelse vil blive forlænget næste gang, om de kan nå at afslutte deres uddannelse, hvilket fører til følelsesmæssig og social belastning for børnene (55;56). Den samtidige intense politiske og offentlige debat om repatriering styrker de unges oplevelse af begrænset anerkendelse og accept, som også er til hinder for motivation og integration (24). De national restriktive politikker med fokus på udsendelse, står i konflikt med kommunale integrationsprogrammer og skaber frustration og usikkerhed blandt unge med flygtningebaggrund (56). Uvisheden og manglende transparens i sagsbehandlingen betyder desuden, at mange oplever en frygt for at gøre noget forkert, der kan kompromittere muligheden for permanent opholdstilladelse. For eksempel fører frygten til, at de ikke melder sig syge eller opsøger (økonomisk) hjælp fra offentlige instanser (22;23).

I et studie blandt unge mellem 18-33 år, der lever med midlertidig opholdstilladelse, udtrykker de unge, at de ikke kan skabe en fremtid på en midlertidig opholdstilladelse, men påpeger samtidig, at de ser deres liv og fremtid i Danmark. For de fleste begrænser midlertidigheden deres fremtidsplaner såsom jobskifte, stifte familie, rejse eller at finde et permanent sted at bo. Den midlertidige position anses som ekstremt stressende og en kronisk tilstand snarere end et midlertidigt fænomen, som flygtninge skal bygge deres liv rundt om (23). Truslen om udsendelse til et regime, man er flygtet fra, indebærer en underliggende og uforudsigelig opfattelse af fare, som genererer en følelse af usikkerhed, der svarer til usikkerheden genereret af langvarig konflikt (23).

Midlertidige opholdstilladelser skaber uvished om fremtiden, som gør det svært for børn og unge at planlægge deres liv i Danmark. Dette får konsekvenser for motivation, integration og trivsel.

Skolen er vigtig, men midlertidighed har negativ betydning for uddannelse

Det er velkendt, at skolegang for børn med flygtningebaggrund er en beskyttende faktor (52;57;58). I et australsk studie finder Zwi et al. (59) også stabilitet i skolegangen som en beskyttende faktor, mens postmigration-stressfaktorer som boligforhold og begrænset adgang til familiesammenføring ses som en negativ faktor for socio-emotionel trivsel. På baggrund af undersøgelsen anbefaler de bl.a. afskaffelse af midlertidige opholdstilladelser (59). Tozer et al. (58) bekræfter dette i et studie af unge flygtninges mentale sundhed på en australsk high school. Her konkluderer de, at skoleforbindelse og kulturel

UNG I USIKKERHED

tilpasning kan spille en vigtig rolle i at reducere depressions- og angstsymptomer hos unge flygtninge, men fastslår også betydningen af permanent visum som vigtig for trivsel. Den lange tid under uvished er forbundet med bekymringer, stress og uro, som gør det svært at koncentrere sig om uddannelse, samtidig med at traumer og PTSD-symptomer i forvejen forlænger uddannelsestiden (22). Således bliver uddannelsen en forlængelse af uvisheden, der som konsekvens potentielt forlænger uddannelsestiden. For sårbare unge i traumebehandling udgør forlænget uddannelsestid en stressfaktor, fordi perioden med midlertidigt ophold forlænges, hvilket kan forstærke traumesymptomer og vanskeliggøre uddannelsesforløbet yderligere (22).

Et studie fra Holland blandt unge mellem 13-21 år ser ligeledes på, hvilke faktorer og processer, der påvirker unge flygtnings trivsel og resiliens. Det, de unge særligt oplevede som en stressfaktor i deres nuværende situation, var manglende afklaring på visum eller den lange ventetid, de har oplevet for at få afklaring. Agency opleves som en resiliensfaktor, fx det at klare sig godt i skolen, men det kan også være en stressfaktor, særligt for dem med usikre ophold, som er usikre på, om det kan betale sig at gå i skole (60). Flere rapporter fra Red Barnet peger på, at uvisheden får konsekvenser for motivation og lyst til at integrere sig og deltage i skolen. En rapport fra 2022 (61) om ukrainske børn i Danmark konkluderer, at de fleste børn fortsat ser Ukraine som deres hjem, og særligt i de familier, hvor faderen er efterladt i Ukraine, bliver tilværelsen i Danmark opfattet som midlertidig. Denne midlertidighed får også konsekvens for motivation i skolen - både for at lære sproget, deltage i undervisning og deltage socialt, hvilket bekræftes af flere undersøgelser (62;63).

Kravet om at være i beskæftigelse for at opnå permanent ophold stiller unge i et svært dilemma. Et svensk studie med interviews af unge flygtninge mellem 20-30 år konkluderer, at de unge frygter udsendelse og ikke føler, de kan planlægge for fremtiden, hvilket er skadeligt for deres evne og motivation til at opbygge et liv i Sverige (44). Som i Danmark, er det at være i arbejde centralt for muligheden for at opnå permanent opholdstilladelse. De føler sig tvunget til at arbejde, selvom de helst vil studere, hvilket får dem til at føle sig anderledes end andre unge omkring dem og får dem til at miste fornemmelse af agency. Midlertidige opholdstilladelser skaber materielle såvel som følelsesmæssige sårbarheder, der påvirker deres evne til at præstere i skolen. Studiet påpeger, at permanente opholdstilladelser tillader unge mennesker at lave langsigtede planer og investere i deres egne liv og dermed også investere i deres nye land, lære sproget og studere.

Skolen anses traditionelt som en beskyttende faktor, men midlertidige opholdstilladelser og usikkerheder om fremtiden påvirker skoleforbindelsen, motivation for integration og deltagelse i skolen. Samtidigt skaber lovgivningen om permanent ophold dilemmaer for unge om, hvorvidt det kan betale sig at uddanne sig, eller hvorvidt de er bedre stillede ved at arbejde.

KONKLUSION

Midlertidige opholdstilladelser blandt flygtninge er forbundet med dårligere mental sundhed i forhold til permanente opholdstilladelser. Usikkerhed, ventetid og begrænsede rettigheder bidrager til højere symptomniveauer af PTSD, depression og angst. Overgangen til permanente tilladelser kan forbedre mental sundhed, både i kraft af opnåelsen af flere rettigheder og sikkerhed for fremtiden. For børn og unge er midlertidige opholdstilladelser en kilde til uvished om fremtiden, hvilket vanskeliggør planlægning af deres liv i værtslandet. Dette påvirker motivation for integration og deltagelse i skole og uddannelse negativt.

Litteraturstudiet peger på, at midlertidige opholdstilladelser blandt flygtninge ikke blot er forbundet med dårligere mental sundhed i forhold til permanente opholdstilladelser, men at det også påvirker familielivet og børns trivsel og fremtidsvalg. Usikkerhed om fremtiden og truslen om udsendelse forværrer de mentale udfordringer både for forældre og børn. De danske studier peger på, at paradigmeskiftet i integrationspolitikken i Danmark skaber komplekse dilemmaer, da familier står over for konfliktende krav om både udsendelse og integration, og at dette vanskeliggør gennemførelsen af uddannelse for unge.

DEL 2 | JURIDISK REDEGØRELSE OG ANALYSE

MIDLERTIDIGT OPHOLD I DANSK LOVGIVNING OG PRAKSIS I ET MENNESKERETLIGT PERSPEKTIV

I dette afsnit gives en introduktion til dansk og international lovgivning vedrørende midlertidig beskyttelse til flygtninge samt en analyse af nyeste praksis fra Flygtningenævnet: *Hvem kan få midlertidig beskyttelse? Hvor midlertidig er midlertidigheden? Hvornår kan opholdstilladelsen ophøre? I hvor høj grad vægtes barnets tarv, herunder de unges tilknytning til Danmark?*

Afslutningsvis gives et overblik over centrale kritik- og diskussionspunkter af dansk lovgivning og praksis i et menneskeretligt perspektiv.

Det skal bemærkes, at midlertidig beskyttelse til flygtninge hverken er en ny eller en særlig dansk opfindelse. Allerede i FN's Flygtningekonvention fra 1951 påpeges det, at såfremt årsagen til beskyttelsesbehovet er ophørt med at eksistere, ophører konventionens beskyttelse også, jf. artikel 1C, stk. 5. Men samtidig har Flygtningekonventionen fokus på, at flygtninge gradvist bør tildeles samme rettigheder som landets øvrige befolkning, så asyl ikke kun indebærer beskyttelse mod udsendelse til forfølgelse, men også muligheden for at opbygge et nyt liv i sikkerhed.

Derfor må midlertidigheden ifølge UNHCR's guidelines til Flygtningekonventionen (64) også forvaltes, så beskyttelsen ikke for hyppigt gøres til genstand for genvurdering:

"A refugee's status should not in principle be subject to frequent review to the detriment of his sense of security, which international protection is intended to provide" (pkt. 135).

MIDLERTIDIG BESKYTTELSE

Børn og unge på flugt kan i Danmark ansøge om at opnå beskyttelse efter udlændingelovens asyl-bestemmelser. Desuden kan fordrevne fra Ukraine opnå beskyttelse efter en særlov. Begge typer af midlertidig opholdstilladelse præsenteres her.

Særloven for fordrevne fra Ukraine

Særloven giver midlertidig beskyttelse og opholdstilladelse til personer, der er fordrevet fra Ukraine grundet krigen med Rusland. Særloven omfatter ukrainske statsborgere, der er udrejst fra Ukraine efter Ruslands invasion i februar 2022². Særloven omfatter også flygtninge, der havde opnået flygtningestatus i Ukraine forud for invasionen. Særloven er tidsbegrænset og gav i første omgang opholdstilladelse i Danmark indtil 17. marts 2024, hvilket Folketinget har forlænget til den 17. marts 2025.

Sagsbehandlingen hos Udlændingestyrelsen er ganske kort, og de fleste fordrevne fra Ukraine opholder sig kun få dage eller uger på et asylcenter, inden de flytter ud i en kommune og har adgang til arbejdsmarkedet og uddannelse. Personer, der har opholdstilladelse efter særloven, må rejse tilbage til Ukraine uden risiko for, at opholdstilladelsen af den grund bortfalder eller inddrages. Under opholdet i Danmark er det muligt at indgive ansøgning om andre typer af opholdstilladelse, fx i kraft af arbejde.

Opholdstilladelse efter særloven er ikke kun midlertidig, men også begrænset i den forstand, at perioden i Danmark med opholdstilladelse efter særloven ikke tæller med i en eventuel ansøgning om permanent opholdstilladelse efter 8 år, jf. udlændingelovens § 11, stk. 3. Det betyder altså, at årene i

² Oprindeligt var skæringsdatoen for udrejse af Ukraine d. 24. februar 2022, men den blev senere ændret ved lov nr. 831 af 14. juni 2022 til 1. februar 2022.

UNG I USIKKERHED

Danmark på særloven ikke tillægges betydning, hvis de ukrainske børn og unge og deres familier senere ønsker at tage varigt ophold i Danmark.

Udlændingelovens beskyttelse af flygtninge

Udlændingeloven giver midlertidig beskyttelse til personer, der opfylder betingelserne for at få asyl. Udlændingelovens asylbestemmelser følger kriterierne fra henholdsvis FN's Flygtningekonvention og Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (EMRK).

Flygtninge kan opnå opholdstilladelse efter udlændingelovens

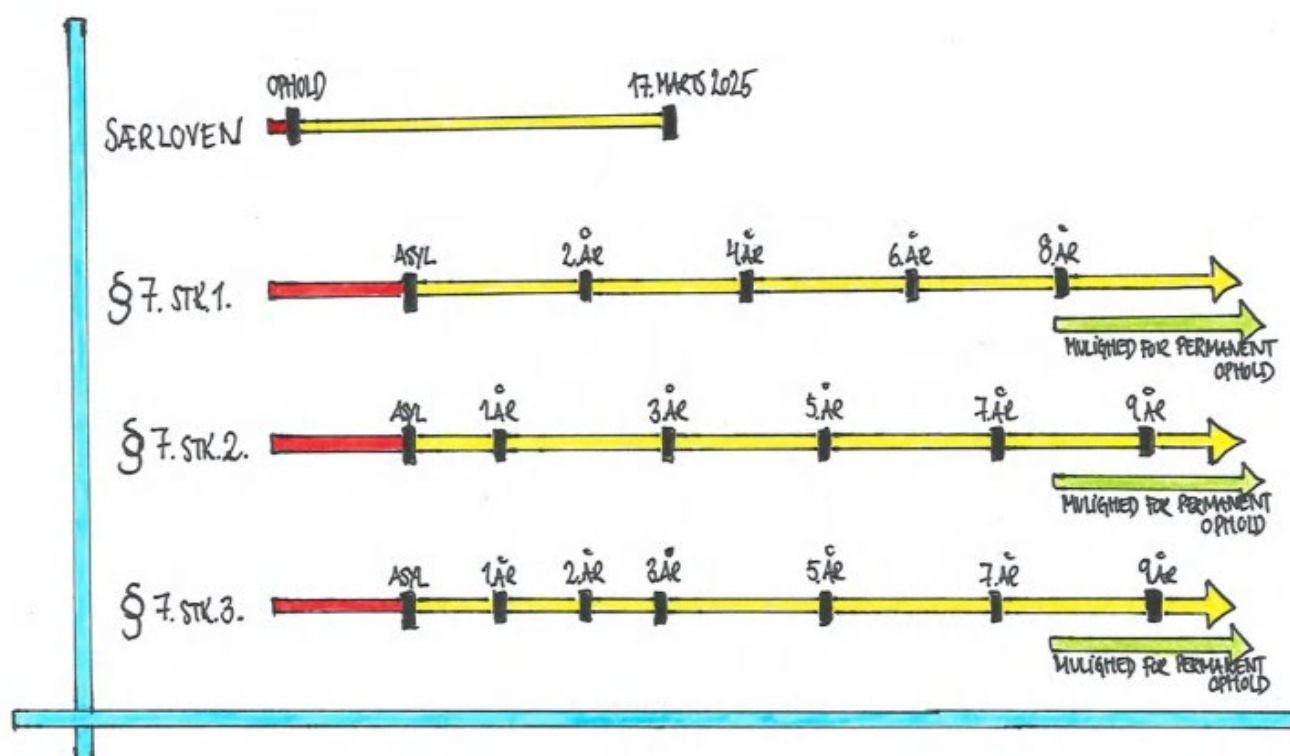
- **§ 7, stk. 1** som følge af velbegrunder frygt for forfølgelse på grund af sin race, religion, nationalitet, sit tilhørsforhold til en særlig social gruppe eller sine politiske anskuelser (FN's Flygtningekonvention, art. 1A).
- **§ 7, stk. 2**, hvis en udsendelse vil være i strid med forbuddet mod tortur og umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf (EMRK, art. 3). Her er det altså forfølgelsens intensitet, uanset årsagen, der kan medføre asyl.
- **§ 7, stk. 3**, hvis risikoen for tortur eller umenneskelig eller nedværdigende behandling har baggrund i en særlig alvorlig situation i hjemlandet præget af vilkårlig voldsudøvelse og overgreb på civile (EMRK, art. 3). Her er der altså tale om en risiko for *generaliseret vold*, hvor civilbefolkningen er i risiko grundet kamphandlinger i en konflikt.

Derudover giver udlændingeloven flygtningestatus til kvoteflygtninge (§ 8), der får opholdstilladelse i Danmark gennem UNHCR's genbosætningsprogram. Samtidig kan udlændingeloven give nære familiemedlemmer til en person med flygtningestatus opholdstilladelse som familiesammenført.

Ansøgning om asyl efter § 7 kan kun indgives i Danmark. Forud for tildelingen af opholdstilladelse er der derfor et ophold på et asylcenter, mens asylansøgeren afventer afgørelsen om, hvorvidt man kan opnå beskyttelse eller skal udsendes. Typisk strækker sagsbehandlingen og opholdet i asylsystemet sig over 6-12 måneder, men med stor individuel variation (65,66). Opholdstilladelse som flygtning efter udlændingelovens § 7 og § 8 er tidsbegrænset og gives "med henblik på midlertidigt ophold" i en periode af 1-2 år ad gangen.

- **§ 7, stk. 1:** Får opholdstilladelse i 2 år med mulighed for forlængelse for højst 2 år ad gangen.
- **§ 7, stk. 2:** Får opholdstilladelse i 1 år. Når det første år er gået, kan den forlænges for højst 2 år ad gangen.
- **§ 7, stk. 3:** Får opholdstilladelse i 1 år. Den kan forlænges for 1 år ad gangen, og efter de første 3 år kan den forlænges for højst 2 år ad gangen.

UNG I USIKKERHED

Gyldighedsperioden for de forskellige typer af opholdstilladelse.

Midlertidighedens varighed

I ovenstående figur ses midlertidighedens varighed for flygtninge med ophold efter både særloven for fordrevne fra Ukraine og udlændingeloven.

Når beskyttelsen ophører

Beskyttelsen kan ophøre på to forskellige måder: Ved *ikke at blive forlænget efter* den gyldige 1-2 års periode eller ved at blive *inddraget i løbet* af gyldighedsperioden³.

Nægtelse af forlængelse: Inden opholdstilladelsen udløber efter 1-2 år, indleder Udlændingestyrelsen en sagsbehandling med henblik på at vurdere, hvorvidt opholdstilladelsen skal forlænges eller nægtes forlænget, jf. udlændingeloven § 11, stk. 2, nr. 2. Her ser udlændingemyndighederne på, hvorvidt grundlaget – altså behovet for beskyttelse mod forfølgelse eller andre overgreb – fortsat er til stede.

Inddragelse af opholdstilladelse: På et hvilket som helst tidspunkt i løbet af gyldighedsperioden for den tidsbegrænsede opholdstilladelse kan Udlændingestyrelsen efter sagsbehandling beslutte at inddrage opholdstilladelsen, såfremt det vurderes, at forholdene i oprindelseslandet har ændret sig på en måde, så beskyttelsesbehovet ikke længere er til stede, jf. udlændingeloven § 19, stk. 1, nr. 1.

Udlændingestyrelsens afgørelser kan indbringes for Flygtningenævnet, som er anden instans i sager om inddragelse og forlængelse for flygtninge, mens Udlændingenævnet udgør anden instans i sager om inddragelse og forlængelse for familiesammenførte.

Midlertidigheden kommer altså både til udtryk ved, at opholdstilladelsen genvurderes hvert eller hvert andet år, og at

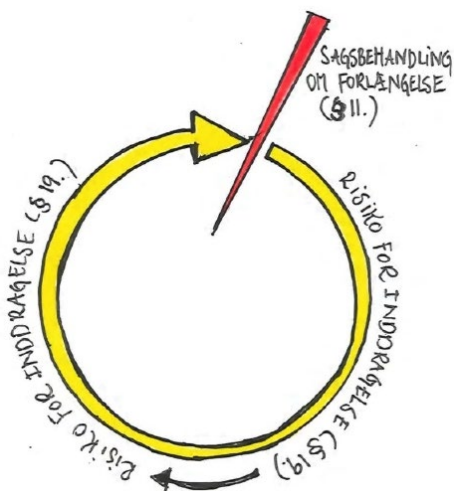
³ Opholdstilladelsen kan derudover ophøre, hvis det vurderes, at den oprindeligt er opnået ved svig eller pga. en udvisningsdom i forbindelse med en dom for kriminalitet. Disse tilfælde, hvor årsagen til

beskyttelsens ophør har relation til selvforskyldte omstændigheder, er ikke en del af denne rapport.

UNG I USIKKERHED

den altid kan inddrages, såfremt udlændingemyndighederne vurderer, at der er sikkert nok i oprindelseslandet.

Flere end 1.000 flygtninge fra Somalia har siden 2016 mistet deres opholdstilladelse, og flere end 1.000 flygtninge fra Syrien har været underlagt myndighedernes sagsbehandling om ikke at forlænge opholdstilladelsen, hvoraf mere end 100 har endeligt mistet deres opholdstilladelse (54).

Vejen ud af midlertidighed: Adgangen til permanent opholdstilladelse

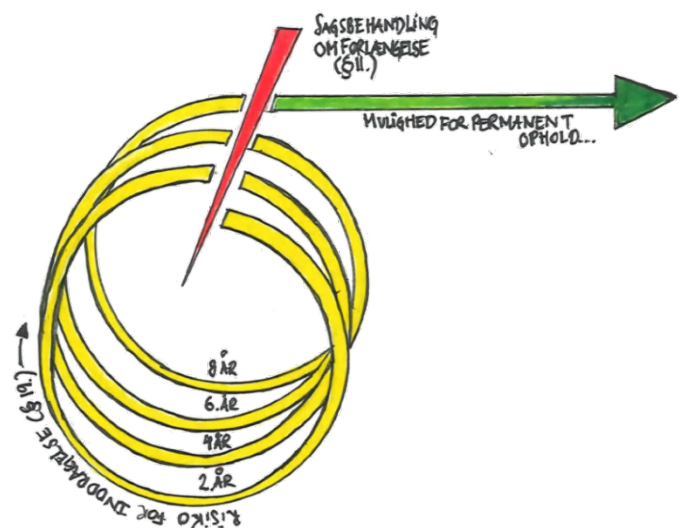
For at søge om permanent opholdstilladelse skal man være over 18 år og have haft opholdstilladelse i Danmark i mindst 8 år⁴. Derudover skal man opfylde en række krav om bl.a. sprogp prøve og selvforsørgelse. Dom eller ungdomssanktion for kriminalitet udskyder eller udelukker helt adgangen til permanent ophold. Ofte indebærer den samlede mængde af krav, at mange flygtninge først opnår permanent ophold langt senere end de påkrævede 8 år.

Hvis man som barn har haft mindst 8 års lovligt ophold kan man i visse tilfælde søge om permanent ophold, når man er mellem 18 og 19 år.

For unge, der er kommet til Danmark efter de er fyldt 10 år (og dermed ikke kan benytte ovenstående særregel), er det især *beskæftigelseskravet*, der medfører, at permanent ophold først reelt er tilgængeligt efter en længere årrække. Beskæftigelseskravet indebærer, at man skal have været i

fuldtidsbeskæftigelse i 3 år og 6 måneder ud af de seneste 4 år. Uddannelse og lønnede praktikforløb tæller *ikke* med. Det betyder, at alle unge flygtninge, der ønsker at uddanne sig, først skal afslutte deres uddannelse, finde job og arbejde i 3½ år, inden de kan indgive ansøgning om tidsubegrænset opholdstilladelse. Et sådant forløb rækker ofte langt ud over 8 års ophold i Danmark.

I denne periode, i mindst 8 år, har flygtninge en opholdstilladelse, der løbende er underlagt genvurdering og sagsbehandling, hvor den kan inddrages eller nægtes forlænget.

HVORNÅR KAN EN OPHOLDSTILLADELSE INDDRAGES ELLER NÆGTES FORLÆNGET?

Når udlændingemyndighederne skal vurdere, hvorvidt der er grundlag for enten at inddrage eller nægte at forlænge opholdstilladelsen, skal de vurdere et eller to forhold:

- 1) Sikkerhedssituationen i oprindelseslandet og (såfremt sikkerhedssituationen vurderes tilstrækkelig forbedret)
- 2) tilknytningen til Danmark, herunder familielivet.

Sikkerhedssituationen

Først skal udlændingemyndighederne vurdere, om der fortsat eksisterer et aktuelt behov for beskyttelse mod forfølgelse eller væbnet konflikt i oprindelseslandet. Altså om det fortsat vil være i strid med Flygtningekonventionen eller Den

⁴ I visse tilfælde kan permanent ophold opnås efter 4 år, men dette er ikke relevant for børn og unge, da det forudsætter opfyldelse af supplerende krav om bl.a. fuldtidsbeskæftigelse i alle 4 år.

UNG I USIKKERHED

Europæiske Menneskerettighedskonvention at udsende flygtningen til oprindelseslandet. Hvis det er tilfældet, kan opholdstilladelsen ikke inddrages, men skal forlænges.

Det følger af en fast etableret fortolkning af Flygtningekonventionen (64/66), at der skal være "fundamentale, stabile og varige" ændringer i sikkerhedssituationen i oprindelseslandet, før beskyttelsen kan ophøre. I dansk praksis betyder det, at opholdstilladelse givet efter § 7, stk. 1 først kan inddrages eller nægtes forlænget, såfremt disse kriterier er opfyldt.

I dansk praksis er kravene til forbedringer i den generelle sikkerhedssituation imidlertid lavere for opholdstilladelser meddelt efter § 7, stk. 2 og § 7, stk. 3. Det følger af en dom fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (67), hvor domstolen slog fast, at der godt kan ske udsendelse, selvom den generelle sikkerhedssituation fortsat er "alvorlig, skrøbelig og på mange måder uforudsigelig" uden at dette vil være i strid med EMRK, art. 3.

Disse lavere krav til forbedringer i sikkerhedssituationen betyder, at personer, der som en del af civilbefolkningen er på flugt fra konflikter præget af generaliseret vold, lettere kan miste deres opholdstilladelse. I dansk praksis er det primært relevant for civile på flugt fra borgerkrigen i Syrien eller fra kamphandlinger mellem AMISON-tropper og Al-Shabaab-militser i Somalia.

Udlændingemyndighederne skal i sager om inddragelse og forlængelse også tage stilling til, om der er andre eller nye forhold, der medfører aktuel risiko for forfølgelse, fx politisk aktivitet under opholdet i Danmark eller seksuel orientering.

Tilknytning og familieliv

Hvis udlændingemyndighederne vurderer, at der ikke er risiko for forfølgelse i oprindelseslandet, skal tilknytningen til Danmark, herunder familielivet, vurderes, inden en opholdstilladelse kan inddrages eller nægtes forlænget.

Siden 2019 har udlændingelovens almindelige hensyn til, hvorvidt et ophør af en opholdstilladelse vil være "særligt belastende" på grund af "tilknytning til det danske samfund eller tilknytning til herboende personer" ikke været gældende for flygtninge og familiesammenførte til flygtninge.

Her gælder i stedet, at opholdstilladelsen "skal" inddrages, medmindre det vil være i strid med Danmarks internationale forpligtigelser, jf. udlændingelovens § 19a. Det indebærer, at

udlændingemyndighederne bl.a. skal vurdere, hvorvidt en udsendelse vil være i strid med artikel 8 i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention og FN's Børnekonvention.

Artikel 8 i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention omhandler individets ret til "respekt for familieliv og privatliv". Men artiklen påpeger også, at myndigheder kan gøre indgreb i denne ret, hvis det er "nødvendigt i et demokratisk samfund" af hensyn til bl.a. "den nationale sikkerhed, den offentlige tryghed eller landets økonomiske velfærd". Artikel 8 rummer altså spørgsmål om balancen mellem *individets ret* til familieliv og privatliv, dvs. ret til at leve der, hvor man har opbygget tilknytning, og *statens ret* til at bestemme over, hvem der kan opholde sig på territoriet.

Hvorvidt en udsendelse vil være i strid med artikel 8, omhandler både *tilknytning* og *familieliv*.

Tilknytning

I bemærkningerne til den gældende lovgivning (68) vurderes det med henvisning til praksis fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol, at det for voksne først er efter 8-15 års ophold og i kraft af "væsentlige tilknytningsmomenter" til Danmark i form af fx uddannelse og beskæftigelse, at der er opbygget en tilstrækkelig tilknytning til, at en udsendelse vil være i strid med artikel 8.

For børn vurderes det, at de først fra 8-års alderen opbygger en selvstændig tilknytning til Danmark. Ophold i Danmark forud for 8-års alderen skal altså som udgangspunkt ikke indgå i en vurdering af tilknytning. Herefter skal det indgå i vurderingen, hvor stor en del af barnets formative år er tilbragt i Danmark, hvor mange år barnet har gået i skole i Danmark og oprindelseslandet, barnets sproglige færdigheder, fritidsaktiviteter og sociale bånd. Såfremt et barn vurderes at have opnået en så stærk selvstændig tilknytning til Danmark, at en udsendelse vil være i strid med artikel 8, så forlænges hele familiens (forældres og mindreårige søskendes) opholdstilladelse.

Familieliv

Retten til et "beskyttelsesværdigt familieliv" omfattet af artikel 8 omhandler som udgangspunkt kernefamilie-medlemmer; forældre og mindreårige børn. Unge, hjemmeboende voksne, der ikke har stiftet selvstændig familie, kan også være omfattet, ligesom andre nære familie-medlemmer, såfremt der eksisterer et stærkt afhængighedsforhold, fx grundet pleje ved sygdom eller handicap.

UNG I USIKKERHED

Retten til familieliv indebærer således ikke retten til, at en familie med voksne, udeboende børn eller bedsteforældre forbliver samlet. Den indebærer heller ikke retten til at bestemme, hvor familielivet skal udøves.

Retten til et beskyttelsesværdigt familieliv betyder dermed, at en opholdstilladelse for hele kernefamilien kan forlænges, hvis bare ét medlem har et beskyttelsesbehov eller en stærk tilknytning, der gør, at en udsendelse vil være i strid med internationale konventioner.

Men det betyder også, at familier, der er ankommet til Danmark som en kernefamilie med teenagebørn, kan skilles ad, når børnene bliver unge, udeboende voksne.

Barnets tarv

Ifølge Børnekonventionens artikel 3, stk. 1 skal barnets tarv i "alle foranstaltninger vedrørende børn" komme "i første række".

Det indebærer, at der i alle afgørelser vedrørende børn både skal foretages en konkret undersøgelse og en vurdering af, hvad der i det aktuelle tilfælde vil være i det enkelte barns bedste interesse. Herefter skal dette vægtes som et primært hensyn i afgørelsen, jf. General Comment no. 14 (69), 1A, pkt. 1.6.

At barnets tarv skal komme i første række, betyder ikke nødvendigvis, at det skal afgøre sagens udfald. Her er der ligeledes tale om en balance mellem statens og individets ret, da der også godt kan stå andre hensyn i forreste række, herunder statens interesse i fx migrationskontrol (ibid., 4.39). Men barnets tarv skal indgå som et vægtigt hensyn, og i afgørelsen skal det eksplicit begrundes, hvordan og hvorvidt barnets tarv er indgået i den samlede vurdering,

"that is, what has been considered to be in the child's best interest; what criteria it is based on; and how the child's interests have been weighed against other considerations" (ibid. A, pkt. 6.c).

Barnets tarv skal altså implementeres i proceduren, så der både foretages 1) en konkret indsamling af oplysninger omkring barnets situation og 2) på baggrund af disse oplysninger en konkret vurdering af, hvad der er i barnets interesse. 3) Denne vurdering skal indgå som et vægtigt og ekspliceret hensyn i den samlede afgørelse.

I sammenhæng med inddragelses- og forlængelsessager bør barnets tarv således undersøges, vurderes og indgå som et vægtigt hensyn i forhold til både spørgsmålet om sikkerhed og spørgsmålet om tilknytning og familieliv.

FLYGTNINGENÆVNETS PRAKSIS

I de følgende afsnit beskrives den nyeste praksis fra Flygtningenævnet i inddragelse- og forlængelsessager⁵. Analysen omhandler sager om inddragelse eller forlængelse på grund af ændrede forhold i hjemlandet⁶, som Flygtningenævnet har behandlet i perioden 1.1.2022 – 1.9.2023⁷. Der er medtaget sager, som

- omhandler mindreårige børn og deres forældre
- omhandler unge, der var mindreårige ved indrejsen til Danmark, og som derfor har haft en del af deres børne- og ungdomsliv i Danmark
- omhandler forældre, der som flygtninge (§7) har familiesammenførte, mindreårige børn i Danmark.

Ud fra disse kriterier er der identificeret i alt 65 sager, hvor Udlændingestyrelsens afgørelse om at inddrage eller ikke forlænge en opholdstilladelse er blevet indbragt for Flygtningenævnet. Alle vedrører flygtninge, der har haft ophold i medfør af udlændingelovens § 7, stk. 2, § 7, stk. 3 eller § 8, stk. 2.

Overblik

I perioden blev der afgjort 65 sager vedrørende børn.

- I 28 sager meddeltes flygtningestatus efter § 7, stk. 1, og opholdstilladelsen blev dermed forlænget
- I 27 sager blev opholdstilladelsen forlænget grundet hensyn til familieliv eller privatliv, jf. Den Europæiske Menneskerettighedskonvention artikel 8.
- I 5 sager blev opholdstilladelsen inddraget eller ikke forlænget
- 5 sager blev hjemvist til fornyet behandling i Udlændingestyrelsen.

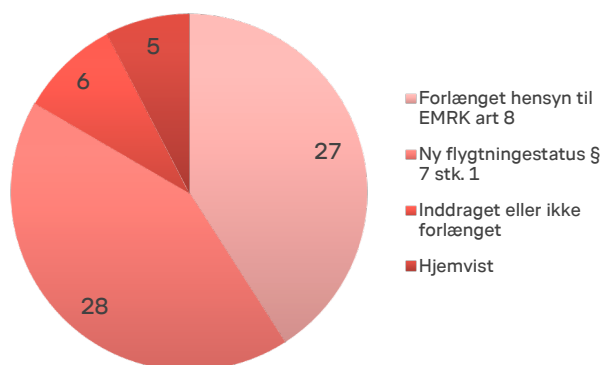
Ud af de 65 sager blev 55 således omgjort. Dvs. at omgørelsesprocenten i Flygtningenævnet i sager, der vedrører børn, er 84%

⁵ Der er ikke medtaget praksis fra Udlændingenævnet i forhold til familiesammenførte, da det er referencepersonens opholdstilladelse og beskyttelsesbehov – den flygtning, som familien er sammenført med – som afgør, hvorvidt der også indledes inddragelses- og forlængelsessager for de familiesammenførte.

⁶ Der er ikke medtaget sager vedrørende inddragelse grundet svig, rejse til hjemlandet eller udelukkelse på baggrund af nye oplysninger, ligesom der ikke er medtaget udvisningssager.

⁷ Periodens længe skyldes undersøgelsens ressourcer, og ved undersøgelsens opstart var sager afgjort inden 1.9.2023 tilgængelige.

UNG I USIKKERHED

Flygtningenævnets praksis i sager vedrørende inddragelse og forlængelse i perioden 1.1.2022 – 1.9.2023

Samtidig er der inddraget afgørelser fra en tidligere undersøgelse af Flygtningenævnets praksis i perioden 1.1.2021-4.2.2022 (70). I denne periode stadfæstede Flygtningenævnet væsentligt flere sager, også vedrørende børn. Omgørelsesprocenten i sager vedrørende børn var i denne periode 48 %, og 13 sager omhandlende børn med mellem 2 og 6½ års ophold i Danmark blev inddraget eller ikke forlænget.

Langt størstedelen af sagerne fra de to perioder omhandler personer fra Syrien og Somalia, men der er også sager vedrørende personer fra Afghanistan, Irak og Colombia.

SIKKERHED OG RISIKO FOR FORFØLGELSE

Generelle risici ved en tilbagevenden til Syrien – og barnets tarv

Frygten for at vende tilbage til Syrien skyldes ofte, at de syriske myndigheder mistænker tilbagevendende flygtninge – *returnees* – for at være i opposition til styret. Mange beskriver en frygt for tilbageholdelse, afhøring og overgreb, og baggrundsoplysningerne om Syrien beskriver en udbredt uforudsigelighed og vilkårlighed i myndighedernes magtudøvelse overfor tilbagevendende ved fx checkpoints i Damaskusområdet.

Flere kilder beskriver, at også børn som *returnees* er i risiko for vilkårlig tilbageholdelse og afhøring, herunder risiko for

overgreb under afhøringen. Flere af sådanne tilfælde er dokumenteret i Damaskus og Rif Damaskus, hvor de fleste flygtninge, som sagerne vedrører, kommer fra (71;72;73;74). I de mange inddragelses- og forlængelsessager, der omhandler forbedringer i den generelle situation i Syrien, forholder hverken Udlændingestyrelsen eller Flygtningenævnet sig imidlertid til de *generelle risici for mindreårige returnees*. Børnenes situation – og barnets tarv – vurderes alene i forhold til tilknytning og familieliv, og der tages ikke eksplicit stilling til børnenes generelle sikkerhedsrisici ved en tilbagevenden til Syrien.

Ved sager om inddragelse og nægtelse af forlængelse påhviler det imidlertid myndighederne at løfte bevisbyrden for, at grundlaget for opholdstilladelsen ikke længere er til stede (66). Men den generelle sikkerhedssituation for tilbagevendende børn i Syrien, herunder risici i lufthavn og ved checkpoints, er imidlertid hverken eksplicit beskrevet eller vurderet, hvilket synes at være i strid med de processuelle krav vedrørende barnets tarv, jf. Børnekonventionens artikel 3, stk. 1.

Afgørelser vedrørende politiske aktiviteter som ung i Danmark

I tre sager om forlængelse vedrørende Syrien har unge fremført asylmotive, der omhandler deres politiske aktiviteter som mindreårige i Danmark og deres deraf afledte frygt for individuel forfølgelse ved en tilbagevenden.

A kom til Danmark som 12-14-årig⁸ og deltog efter et år i sin første demonstration imod det syriske styre og brugen af kemiske våben. Siden da har hun løbende lagt kritiske opslag om den syriske regering op på sociale medier. Da hun som 20-årig er i gang med sit sidste år på en ungdomsuddannelse, beslutter Udlændingestyrelsen, at hendes opholdstilladelse ikke kan forlænges. Året efter omgør Flygtningenævnet afgørelsen og meddeler hende asyl efter § 7, stk. 1 grundet hendes styrekritiske aktiviteter.

L kom til Danmark som 11-13-årig. Da hun fylder 18 år og er i gang med en erhvervsuddannelse indenfor sundhedsområdet, beslutter Udlændingestyrelsen, at hendes opholdstilladelse ikke kan forlænges. Herefter ønsker hun at gøre opmærksom på menneskerettighedskrænkelser i Syrien og de danske afgørelser, og hun deltager i den forbindelse i demonstrationer og bliver interviewet til internationale medier. Året efter omgør

⁸ I den følgende præsentation af afgørelser fra Flygtningenævnet, er børn og unges identitet anonymiseret i overensstemmelse med GDPR. Blandt andet er alder angivet i et 2-årigt interval.

UNG I USIKKERHED

Flygtningenævnet afgørelsen og meddeler hende asyl efter § 7, stk. 1 grundet hendes styrekritiske aktiviteter.

R kommer til Danmark som 9-11-årig. Hun nåede at gennemføre 1. og 2. klasse i Syrien og 3. og 4. klasse i en flygtningelejr i nærområdet. I Danmark starter hun i modtageklasse og gennemfører herefter 6.- 9. klasse og er nu i gang med andet år på en ungdomsuddannelse. Kort efter at hun er blevet myndig, beslutter Udlændingestyrelsen, at hendes opholdstilladelse ikke kan forlænges. Som 18-19-årig er hun med til at planlægge og deltager i en række styrekritiske demonstrationer i Danmark i sommeren 2022. I efteråret stadfæster Flygtningenævnet afgørelsen, og hendes opholdstilladelse forlænges ikke.

Risikoen for omskæring af piger i Somalia

I mange af sagerne vedrørende Somalia omgør Flygtningenævnet afgørelsen, så der gives asyl efter § 7, stk. 1. Det skyldes i næsten alle sager, at Flygtningenævnet har ændret vurderingen af de foreliggende baggrundsoplysninger om risikoen for omskæring af piger i Somalia, så piger fra Somalia nu i højere grad opnår beskyttelse herimod.

BØRN OG UNGES TILKNYTNING OG FAMILIELIV

Børn og unges selvstændig tilknytning til Danmark

Flygtningenævnets praksis for vurdering af børns tilknytning har samlet set ikke ændret sig mærkbart hen over de to, delvist overlappende, perioder; 1.1.2021-4.2.2022 og 1.1.2022-1.9-2023. Praksis er fortsat, at børns selvstændige tilknytning til Danmark vurderes ud fra følgende parametre:

- **Alder:** I Flygtningenævnets praksis tæller børns selvstændige tilknytning fra den skolesøgende alder, dvs. oftest 6-års alderen, og altså ikke 8-års alderen som lovbemærkningerne foreslår.
- **Opholdets varighed:** I Flygtningenævnets praksis har børn opnået en tilstrækkelig selvstændig tilknytning efter cirka 5½-7 års skolegang, afhængig af øvrige forhold som sprogfærdigheder, foreningsliv og eventuel sygdom eller handicap. Men længden af skolegang i oprindelseslandet har også betydning: Børn, der ankommer i 12-13-års alderen, vurderes i nogle sager at have en tilstrækkelig tilknytning til oprindelseslandet, så opholdstilladelse kan inddrages. En sag fra 2022 falder uden for den øvrige praksis. Her vurderes en ung pige, der forlod Syrien som 8-årig, kom til Danmark som 10-årig og nu efter 8 års ophold er 18 år, "ikke at have en særlig stærk

tilknytning til Danmark" da "hun kun har haft en begrænset del af sine formative år i Danmark".

Selvom omgørelsesprocenten altså stiger fra 48 % til 84 % hen over de to perioder, så synes vurderingen af børns tilknytning ikke at have ændret sig. Det, der har ændret sig, er længden af børnenes ophold i Danmark. Langt de fleste børn og unge, som sagerne omhandler, er kommet til Danmark i 2015-17. Det betyder i sagens natur, at mange i 2021 endnu ikke havde haft 6 års ophold, mens de i 2022-2023 har opnået mere end 6 års ophold.

Inddragelses- og forlængelsessagerne omhandler generelt set en gruppe børn og unge, der er i fuld gang med almindelige børne- og ungdomsliv i Danmark. I langt størstedelen af Flygtningenævnets sagsbehandling i perioden 1.1.2022-1.9.2023 udfoldes disse børneliv gennem uddybende spørgsmål til de unge eller deres forældre, ligesom børnenes tilknytning og tarv eksplicit vurderes og tillægges begrundet vægt i afgørelsen, jf. Børnekonventionen art. 3, stk. 1.

Det kommer fx til udtryk her i Flygtningenævnets beskrivelse af et søskendepar, hvor Udlændingestyrelsen har besluttet at opholdstilladelsen kan inddrages, men Flygtningenævnet omgør afgørelsen og bemærker at:

"R var [8-10] år ved indrejsen i Danmark og er nu [15-17] år gammel. Han har gået i skole i Danmark fra 3. til 9. klasse og går nu på en ungdomsuddannelse. Han har haft et fritidsjob med omdeling af reklamer, og i sin fritid går han til fodbold. Han kan tale arabisk, men er ikke god til at læse og skrive arabisk. Han har gået kortvarigt i skole i Syrien.

S var [6-8] år ved indrejsen i Danmark og er nu [14-16] år gammel. Hun har gået i skole i Danmark fra 1. klasse og går nu i 7. klasse. I sin fritid går hun til gymnastik. Hun fremstod for nævnet som fuldt integreret i det danske samfund, herunder med hensyn til beherskelse af det danske sprog, og oplyste at have stærke sociale relationer med danske unge. Hun kan i begrænset omfang tale arabisk, men kan ikke læse og skrive arabisk. Hun har gået kortvarigt i skole i hjemlandet".

Eller i en anden sag, hvor Udlændingestyrelsen har truffet afgørelse om ikke at forlænge opholdstilladelsen, men Flygtningenævnet omgør afgørelsen og i den forbindelse bemærker om et søskendepar:

"J var [9-11] år ved indrejsen i Danmark og er nu [18-20] år gammel. Hun har gået i skole fra 5. til 10. klasse i Danmark og har gået på en ungdomsuddannelse. Hun var optaget på [en erhvervsuddannelse inden for sundhedsområdet], men hun kunne ikke starte som følge af nærværende sag. Hvis hun får opholdstilladelse, vil hun søge ind igen. Hun taler, skriver og læser dansk og har danske venner, som hun taler dansk med [...] hun har haft flere fritidsjobs i Danmark. Hun har tidligere gået til [sport] og har en kæreste [...]. Hun har gået i skole i Syrien indtil udrejsen. Hun taler kurdisk og arabisk.

UNG I USIKKERHED

N var [8-10] år ved indrejsen i Danmark og er nu [16-18] år gammel [...]. Han går nu i 10. klasse [...] Han taler, læser og skriver dansk. Han har fritidsjob i et supermarked. Han spiller fodbold i en klub og har venner fra skolen [...]. Han er født i Syrien, hvor han har gået i skole indtil udrejsen. Han taler kurdisk og arabisk.”

Vægtning af barnets tarv

I perioden ses Flygtningenævnet også oftest eksplicit at begrunde, i hvilken grad barnets tarv er blevet vægtet i forhold til andre hensyn, jf. de proceduremæssige krav, der følger af Børnekonventions art. 3, stk. 1. Her er et eksempel.

”På den baggrund findes en nægtelse af forlængelse af klagernes opholdstilladelse at virke særdeles indgribende i klagerens og navnlig hendes børns ret til respekt for privatliv og familieliv, da en nægtelse af forlængelse af klagernes opholdstilladelse vil have den konsekvens, at børnene skal afslutte deres nuværende tilværelse i Danmark. Over for disse tungtvejende hensyn til klagerens børns fortsatte ophold i Danmark finder statens interesse i at nægte at forlænge klagerens opholdstilladelse at måtte tillægges mindre vægt i den konkrete sag.”

Selvom Børnekonventionen ikke er gældende for unge over 18 år, medfører Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 8 fortsat, at den selvstændige tilknytning til Danmark opbygget i børne- og ungdomsårene skal indgå i en proportionalitetsvurdering. Sådanne proportionalitetsvurderinger er oftest også eksplicit begrundende i Flygtninge-nævnets aktuelle praksis. Her er et eksempel.

M kom til Danmark som 12-14-årig og er nu netop fyldt 19-21 år. Hendes mindreårige søskende og forældre får forlænget deres opholdstilladelse, mens Flygtningenævnet ikke forlænger hendes opholdstilladelse på baggrund af nedenstående proportionalitetsvurdering:

”Flygtningenævnet finder, at nægtelse af forlængelsen af klagerens opholdstilladelse varetager det legitime hensyn til landets økonomiske velfærd. Flygtningenævnet bemærker, at udlændingelovens § 11, stk. 2, 2. pkt., blandt andet er indført for at afstemme beskyttelsen med behovet og sikre opretholdelsen af en effektiv immigrationskontrol. [...] I denne proportionalitetsbedømmelse må på den ene side blandt andet indgå, at klageren har haft lovligt ophold i Danmark i 6½ år, har gennemført 9. og 10. klasse, taler og læser dansk, har haft fritidsjob og er aktiv i foreningslivet samt er begyndt på en uddannelse. På den anden side må indgå i vurderingen, at hun har boet i Syrien indtil hun var 13 år, har gået i skole der indtil 7. klasse, har familie i Syrien, taler arabisk og har kendskab til syrisk kultur. [...] Efter en samlet afvejning af hensynene overfor hinanden finder Flygtningenævnet herefter, at det ikke vil være i strid med Danmarks internationale forpligtelser ikke at forlænge opholdstilladelsen.”

Et børneperspektiv på tilknytning

I de fleste afgørelser fra Flygtningenævnet sammenholdes barnets tilknytning til Danmark med barnets tilknytning til oprindelseslandet, primært på baggrund af antal års skolegang i Danmark og oprindelseslandet samt barnets mundtlige og skriftlige færdigheder på dansk og modersmålet. Fra et

børneperspektiv bliver det imidlertid i flere sager tydeligt, at en sådan ”kvantitativ” vurdering af tilknytning, hvor man udelukkende sammenligner antal års skolegang i Danmark og oprindelseslandet, ikke nødvendigvis er sigende for den faktiske tilknytning.

Børnene forklarer i flere sager om kaotiske perioder op til udrejsen, hvor familien blev internt fordrevet i oprindelseslandet med flytninger, skoleskift og afbrudte skoleforløb til følge. I forhold til procedurekravene vedrørende barnets tarv er informationerne således indsamlede, men i vurderingen og afgørelsen bliver det alene varigheden af skolegangen i oprindelseslandet og Danmark, der sammenstilles. Spørgsmålet er om en sådan periode præget af kaos og fordrivelse kan sammenlignes med en periode under stabilitet i Danmark. Eksempelvis her:

”K er født og opvokset i Rif Damaskus. Hun kan ikke huske præcist, hvor hun er opvokset. Hun kan heller ikke huske, hvor hun har boet henne i Syrien. Familien flyttede flere gange under krigen, som følge af usikkerhed i området, hvor de boede. De flyttede fra område til område i Syrien, når der ikke længere var sikkert. Hun kan ikke huske hvilke områder, de har boet i.”

Eller her:

”R gik i skole i Syrien, men kan ikke huske, hvor hun gik i skole henne. Hun husker, at hun gik i skole før krigen, men da krigen brød ud, stoppede hun med at gå i skole. Pågældende kan ikke huske, hvor længe hun gik i skole. Det eneste, hun husker, er sine veninder. Pågældende har gået på flere forskellige skoler, men hun kan ikke huske, hvad det var for nogle skoler, hvad de hed, eller hvor de lå.”

Afgørelser om tilknytning for unge, der ankommer som teenagere

Som nævnt er Flygtningenævnets praksis, at barnets selvstændige tilknytning tillægges vægt fra skolestarts-alderen. Men en række unge, der ankommer som teenagere, vurderes foruden tilknytningen til Danmark også at have en så tilstrækkelig tilknytning til oprindelseslandet, at en udsendelse ikke vil være i strid med Den Europæiske Menneskerettighedskonvention artikel 8. Her er et eksempel.

M indrejste i Danmark som 13-15-årig og er nu er 20-22 år. Hendes mindreårige søskende, hendes voksne brødre og hendes mor får forlænget deres opholdstilladelse, men Flygtningenævnet forlænger ikke M’s:

”Klageren kom til Danmark som [13-15]-årig. Klageren har gået i skole i Syrien til 9. klasse. Klageren har gået i 8. og 9. klasse i Danmark. Klageren går nu på [en ungdomsuddannelse]. Hun har danske venner. Hun er medlem af foreningen [...] Flygtningenævnet finder efter en samlet vurdering, at en inddragelse af klagerens opholdstilladelse ikke vil være i strid med Danmarks internationale forpligtelser, jf. EMRK, art. 8.”

UNG I USIKKERHED

Efter 8 måneder på udrejsecenter genåbner Flygtningenævnet sagen og meddeler hende asyl efter § 7, stk. 1 med henvisning til risikoen for, at de syriske myndigheder betragter hende som værende i opposition grundet internationale mediers dækning af sagen og hendes kritik af det syriske styre.

At ankomme til Danmark som teenager indebærer altså i praksis en større sandsynlighed for at miste sin midlertidige opholdstilladelse igen. For syriske flygtninges vedkommende - især for piger, da de fleste drenge opnår beskyttelse efter § 7, stk. 1 som 17½-årige grundet militærunddragelse.

Her kan sagsbehandlingstiden hos Udlændingestyrelsen og Flygtningenævnet, der samlet set ofte strækker sig over flere år, blive en tilfældig, men udslagsgivende faktor: Afgøres sagen, mens de unge endnu er mindreårige eller hjemmeboende? I så fald kan opholdstilladelsen ofte forlænges sammen med den øvrige families sag. Eller bliver sagen først færdigbehandlet og afgjort, når de som unge voksne på 18-22 år er flyttet hjemmefra, oftest i forbindelse med uddannelse? I så fald forlænges opholdstilladelsen ofte ikke.

At være omfattet af Børnekonventionen indebærer som nævnt, at myndighederne skal tage et vægtigt hensyn til barnets tarv, herunder barnets selvstændige tilknytning til Danmark. Men for de 15-17-årige unge, der er ankommet til Danmark som teenagere, indebærer det også, at der grundet deres alder er en snarlig udløbsdato på Børnekonventionens rettigheder og medfølgende hensyn. Dette er tydeligt i Flygtningenævnets praksis, hvor den selvstændige tilknytning til Danmark - uanset om den er opbygget som mindreårig - ofte ikke vurderes tilstrækkelig for unge voksne, hvorved deres opholdstilladelse ikke forlænges.

Adskilte familier

I de to nævnte perioder er der også en række eksempler på familier, der efter genforening og kernefamilieliv i Danmark skilles ad. Eksempelvis forældre, der er indrejst sammen med deres mindreårige børn, men som får inddraget deres opholdstilladelse, mens deres sønner, som nu er over 18 år, får asyl som militærunddragere. Eller bedsteforældre, der under flugten og ankomsten til Danmark har ledsaget deres mindreårige børnebørn, men som nu får inddraget opholdstilladelsen, mens børnebørnene får forlænget deres opholdstilladelse i kraft af tilknytning. Og oftest sker det, at familier, der er indrejst med en mindreårig søskendeflok, skilles ad ved afgørelser om forlængelse, så nu unge voksne søskende (især søstre) mister deres opholdstilladelse i modsætning til den øvrige familie.

HYPPIG OG LANGVARIG SAGSBEHANDLING

I 2016 indleder Udlændingestyrelsen sagsbehandling om inddragelse af en stor gruppe somaliske flygtninges opholdstilladelse, da Flygtningenævnet på baggrund af en dom fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol har vurderet, at den generelle sikkerhedssituation i Somalia nok er "alvorlig, skrøbelig og uforudsigelig", men ikke længere så ekstrem, at alle civile er risiko for overgreb i strid med EMRK, artikel 3. På det tidspunkt gælder udlændingelovens almindelige tilknytningshensyn (daværende § 26, stk. 1) stadig for flygtninge, hvilket betyder, at mange sager ender med, at opholdstilladelsen ikke inddrages på grund af tilknytning til Danmark.

Men efter lovændringen i 2019 gælder § 26 ikke længere for flygtninge. Herefter *skal* opholdstilladelsen inddrages medmindre det vil være i strid med de minimumshensyn Danmarks internationale forpligtigelser medfører (§ 19a). Derfor forsøger Udlændingestyrelse på ny at inddrage opholdstilladelserne. Det betyder, at mange børn og unge fra Somalia har været igennem langvarige sagsbehandlinger ved både Udlændingestyrelsen og Flygtningenævnet ad flere omgange under deres ophold. Her følger to sagsforløb som eksempel:

M er født i Danmark. Hans forældre har haft ophold som flygtning (§ 7, stk. 2) siden 2010. I 2017 inddrager Udlændingestyrelsen familiens opholdstilladelse, i 2018 omgør Flygtningenævnet afgørelsen og forlænger opholdstilladelsen, i 2019 beslutter Udlændingestyrelsen, at opholdstilladelsen ikke kan forlænges, i 2020 omgør Flygtningenævnet afgørelsen, i 2022 beslutter Udlændingestyrelsen igen, at opholdstilladelsen ikke kan forlænges, og i 2022 hjemviser Flygtningenævnet på ny sagen til Udlændingestyrelsen grundet den ændrede praksis vedrørende risikoen for omskæring af piger i Somalia i forhold til M's søstre. M er 9-11 år gammel, og hans families opholdstilladelse har i 7 år været under næsten konstant aktiv sagsbehandling.

J kom til Danmark som 8-10-årig i 2011 og får asyl sammen med sin familie i 2012 (§7, stk.2). I 2018 indleder Udlændingestyrelsen en inddragelsessag, men ender med at forlænge opholdstilladelsen grundet tilknytning efter de daværende regler. I 2020 har J haft 8 års ophold som mindreårig og indgiver ansøgning om permanent ophold efter de særlige regler for 18-19-årige. Efter halvandet års sagsbehandling beslutter Udlændingestyrelsen i stedet at inddrage hendes opholdstilladelse i 2021. I 2022 omgør Flygtningenævnet afgørelsen og meddeler hende asyl efter § 7, stk. 1, da hun ved en tilbagevenden til Somalia vil være en enlig kvinde uden netværk, da hendes øvrige familie fortsat har ophold i Danmark."

DANSK LOVGIVNING OG PRAKSIS I LYSET AF INTERNATIONALE KONVENTIONER OG RETSPRAKSIS

Lovændringerne i udlændingeloven, der medførte den gældende lovgivning om midlertidig beskyttelse, har mødt international kritik. På samme måde er udlændingemyndighedernes praksis på baggrund af loven omdiskuteret i lyset af internationale konventioner og retspraksis. I dette afsnit præsenteres i korte nedslag nogle af de centrale kritik- og diskussionspunkter.

Tilknytning

Retten til familie- og privatliv indebærer, at myndighederne skal vurdere børn og unges tilknytning til Danmark, i forhold til, hvorvidt inddragelse af opholdstilladelsen vil være et *uproportionalt indgreb* i de unges liv, når de har lært dansk, fået venner i Danmark og er i gang med uddannelse.

Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (EMD) har endnu ikke behandlet sager om inddragelse af syriske flygtninges opholdstilladelse.

Lovbemærkningerne og udlændingemyndighederne læner sig i stedet op ad tidligere praksis fra domstolen, der hovedsageligt handler om kriminelle, der skal udvises på baggrund af en dom. Dette er ifølge flere forskere og menneskerettighedsorganisationer en problematisk sammenligning. De personer, der mister deres opholdstilladelse under dansk praksis, er flygtninge, der er i gang med at integrere sig. De er ikke kriminelle. Proportionalitetsvurderingen i forhold til børn og unges tilknytning og statens indgreb kan derfor ikke sammenlignes med vurderingen i sager om udvisningsdømte kriminelle og bør derfor vurderes anderledes (75;54;76).

Det betyder, at dansk praksis for inddragelse og forlængelse af midlertidige opholdstilladelser, ikke mindst børn og unges, ikke hviler på fast praksis fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol, men snarere foregår på et menneskeretligt uprøvet territorium.

Et andet kritikpunkt omhandler selve organiseringen af sagsbehandlingen: Udlændingestyrelsen udgør første instans for både flygtninge og familiesammenførte. I anden instans behandles spørgsmålet om inddragelse og forlængelse for familiesammenførte i Udlændingenævnet og for flygtninge i Flygtningenævnet.

Det medfører, at der ikke foretages en *samlet vurdering* af familielivet og tilknytningen, hvilket er et krav ifølge Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (54).

Institut for Menneskerettigheder påpeger, at i nogle sager har tilknytningsvurderingen formentlig været for snæver, og familier er blevet skilt ad, fordi der ikke er foretaget en samlet vurdering af hele familiens situation.

Institut for Menneskerettigheder foreslår derfor, at Flygtningenævnet bør behandle både flygtninge og familiesammenførte sager om inddragelse og forlængelse, så familieliv og tilknytning kan vurderes samlet (ibid). Flygtningenævnet har i øvrigt tilsluttet sig dette forslag om at samle sagsbehandlingen og lagt det op til lovgiverne at foretage de fornødne lovændringer (77).

Endelig er det omdiskuteret, hvorvidt kravet om "legitimitet" og "nødvendighed" i Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 8 for overhovedet at foretage et alvorligt indgreb i den enkeltes ret til familieliv og privatliv er opfyldt. Ifølge artikel 8 skal indgrebet være nødvendigt "af hensyn til den nationale sikkerhed, den offentlige tryghed eller landets økonomiske velfærd", og det er uklart, hvilke af disse hensyn der nødvendiggør indgrebet i flygtninges familie- og privatliv (75;78).

I Flygtningenævnets praksis henvises nogle gange til den "økonomiske velfærd", men oftest til "effektiv immigrationskontrol" og ønsket om "at afstemme beskyttelsen til behovet", men det er uklart, hvordan immigrationskontrol i form af inddragelsen af opholdstilladelse til børn og unge under uddannelse relaterer sig til den "økonomiske velfærd". Det er ligeledes omdiskuteret og ikke prøvet ved domstolen, hvorvidt en sådan migrationskontrol er tilstrækkelig *nødvendig* til at legitimere et alvorligt indgreb i individets ret til familieliv og privatliv. Især når der ikke er tale om kriminelle udlændinge udvist ved dom, men om flygtninge.

Sikkerhed

En række internationale organisationer har kritiseret, at Danmark ikke følger Flygtningekonventionens kriterier for inddragelse (at forbedringerne skal være "fundamentale, stabile og varige") som et vejledende princip for alle typer af flygtningestatus. For tidligt ophør af beskyttelse på et usikkert grundlag og udsendelser til lande fortsat præget af konflikt og skrøbelige forbedringer i sikkerhedssituationen vurderes at umuliggøre bæredygtige løsninger for tilbagevenden og beskyttelse (79;80).

Især i forhold til sikkerhedssituationen i Syrien har de danske inddragelser af beskyttelse vakt konkret kritik, men også i forhold til Somalia. Især vurderes det problematisk, at enkelte regioner eller lokalområder vurderes som sikre, så længe landets samlede sikkerhedssituation er ustabil og præget af

UNG I USIKKERHED

væbnet konflikt. Eksempelvis i Somalia, hvor den mangeårige konflikt mellem AMISOM-tropper og Al-Shabaab er præget af bevægelige frontlinjer, og hvor den militære kontrol i lokalområder ofte kan skifte hænder (81).

I forhold til Syrien er det omdiskuteret, hvorvidt uforudsigeligheden i de syriske myndigheders forfølgelse af tilbagevendende flygtninge medfører, at alle syriske *returnees* er i risiko for forfølgelse ved en tilbagevenden (72;73;74;80; 82). Disse risici er også adresseret i en dom fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (83; 84).

Ifølge Flygtningenævnet anvendes et såkaldt *forsigtighedsprincip* (66) i sager vedrørende Syrien, hvorefter "der kan være god grund til at udvise forsigtighed ved bedømmelsen og lade en eventuel rimelig begrundet tvivl" komme en flygtning til gode grundet den "vilkårlighed og uforudsigelighed", som præger "de syriske myndigheders vurdering af, hvilke borgere der udgør en sikkerhedstrussel". Samtidig er det en etableret del af Flygtningenævnets praksis, at kun "profilerede" personer (i kraft af politisk aktivitet, familiemedlemmer, fødested, etnicitet m.m.) kan få forlænget sin opholdstilladelse grundet risici for overgreb fra de syriske myndigheder ved en tilbagevenden.

På paradoksal vis medgiver forsigtighedsprincippet således vilkårlighed og uforudsigelighed, samtidig med at det ledsager en praksis, der antager forudsigelige mønstre i forhold til, at mistanken og overgrebene kun rammer profilerede *returnees*.

OPSAMLING

Beskyttelse til flygtninge i Danmark er kortvarig, midlertidig og kan løbende inddrages – eller i særlovens tilfælde udløbe – hvis myndighederne vurderer, at sikkerhedssituationen er forbedret. Børn og unges tilknytning til Danmark kan tillægges afgørende vægt efter 6-7 års skolegang, men unges tilknytning til oprindelseslandet kan medføre, at opholdstilladelsen ikke forlænges.

I 2022-2023 omgjorde Flygtningenævnet afgørelsen fra Udlændingestyrelsen om forlængelse eller inddragelse i 84 % af sagerne vedrørende børn. Ofte grundet yngre børns tilknytning til Danmark eller familiens politiske aktiviteter under opholdet i Danmark. Samtidig er der en række sager, hvor familier skilles ad, så børn, voksne søskende, forældre eller bedsteforældre får forskellige afgørelser.

I den nyeste praksis fra Flygtningenævnet undersøges og vurderes barnets tarv i forhold til *tilknytning* og tillægges eksplicit begrundet vægt i afgørelsen, men der foretages ikke en analyse af barnets tarv i forhold til *sikkerhedsrisici* for tilbagevendende til Syrien.

De danske afgørelser om inddragelse og nægtelse af opholdstilladelser til flygtninge er ikke prøvet ved Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol. Lovgivning og praksis læner sig op ad afgørelser fra domstolen, der primært omhandler udvisning af kriminelle, som ikke kan sidestilles med flygtninge i gang med uddannelse og arbejde.

DEL 3 | KVALITATIV UNDERSØGELSE

BØRN OG UNGES ERFARINGER MED LIVET UNDER MIDLERTIDIG BESKYTTELSE

I denne del af rapporten præsenteres resultaterne fra den kvalitative undersøgelse af, hvordan midlertidigheden får betydning i hverdagen for børn og unge med flugtbaggrund, og hvorvidt og hvordan den midlertidige opholdstilladelse påvirker deres mentale sundhed. Mental sundhed er her forstået ud fra WHO's definition:

"En tilstand af velbefindende, hvor individet kan udfolde sine evner, håndtere dagligdags udfordringer og stress samt indgå i fællesskaber med andre mennesker."

METODE OG EMPIRISK GRUNDLAG

Undersøgelsen bygger på et omfattende kvalitativt empirisk grundlag, som omfatter:

Empirisk datagrundlag
6 fortælleværksteder med deltagelse af i alt 33 børn og unge med flugtbaggrund
3 dybdegående interviews med unge, der har konkrete erfaringer med sagsbehandling hos udlændingemyndighederne vedrørende forlængelse eller inddragelse af deres opholdstilladelse
5 interviews med fagprofessionelle omkring børnene (DSA-lærere, socialrådgivere og en familiekonsulent)
1 interview med repræsentanter for Flygtningenævnets Sekretariat for at belyse Flygtningenævnets metodiske rammer til at inddrage børns perspektiv i sagsbehandlingen.
1 opfølgende samtale med udvalgte unge fra undersøgelsen til udforskning og validering af analysens resultater

Fortælleværksteder som metode til at inddrage børn og unges perspektiver

Fortælleværksteder er en kvalitativ metode, der bygger på en metodologisk kobling mellem narrativ vejledning og memory work (85). Værkstederne har til formål at skabe et fortællerum, hvor de unge deler oplevelser og erfaringer med livet på midlertidigt ophold. Herigennem kan de udvikle nye forståelser af aktuelle handlingsmuligheder.

Fortælleværkstedet skaber dermed mulighed for at indsamle viden og udsagn om de unges oplevelser af midlertidigheden og de implikationer, det har for deres hverdagsliv og mentale sundhed. Samtidig giver fortælleværkstedet anledning til, at de unge får mulighed for at opleve genkendelse og resonans i hinandens fortællinger og derigennem potentielt erfare, at de ikke står alene med en række givne livserfaringer og -vilkår (86).

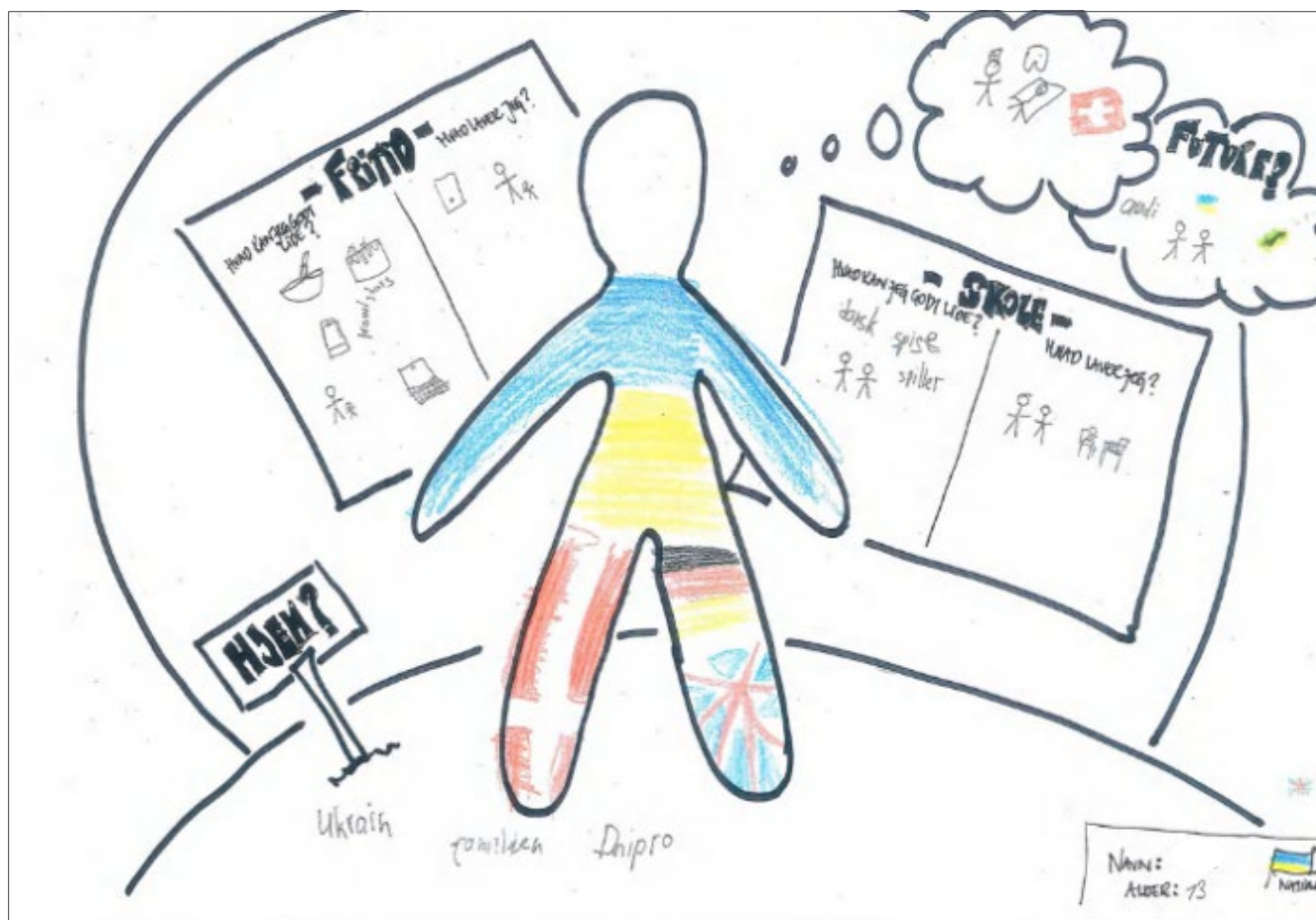
2-8 unge med flugtbaggrund deltog i hvert fortælleværksted, som blev afholdt på de unges skole eller i hjemmet. Værkstedet blev rammesat af 1-2 facilitatorer samt en tolk, hvor det var nødvendigt.

Kommune	Antal deltagere	Nationalitet	Alder ⁹
Thisted	7	Ukraine, Afghanistan	12-14 år
Svendborg	6	Ukraine	13-15 år
Gladsaxe	8	Ukraine	15-17 år
Gladsaxe	2	Afghanistan, Eritrea	15-17 år
Odense	6	Ukraine	13-15 år
Tønder	4	Syrien	13-26 år
I alt	33		

Tabel 3. Fortælleværksteder.

⁹ Målgruppen for fortælleværkstederne er 13-17-årige børn og unge. I Thisted deltog to 12-årige, da de var en del af klassefællesskabet, og i Tønder deltog en storebror på 26 år sammen med sine mindreårige søskende.

UNG I USIKKERHED

Skabelon til tegneøvelse i fortællværksted.

Fortællværkstedet havde en varighed på 2-3 timer, hvor de unge bl.a. tegnede og skrev deres erfaringer ned i forhold til forskellige hverdagstematikker på en skabelon: *Sprog og hjem, skoleliv, fritidsliv og fremtid.*

Efterfølgende udforskede de unge hinandens tegninger gennem en fælles refleksionsrunde, hvor de andre unge beskrev, i hvilken grad og på hvilken måde de kunne genkende sig selv i fortællingerne og tegningerne.

Rekruttering

I rekrutteringen af de deltagende børn og unge er der tilstræbt diversitet i forhold til geografi (land/by) og alder. Der kan fx være stor forskel på den kommunale organisering af modtageklasser, skolestørrelse og fritidstilbud.

Aldersforskel kan ligeledes have betydning, da de unges tanker om fremtid og uddannelse ofte bliver mere konkrete, jo tættere de er på tidspunktet for det reelle uddannelsesvalg. Deltagelse i fortællværkstedet var åben for alle 13-17-årige med flugtbaggrund på de deltagende skoler.

Kvalitative interviews

For at validere de unges udsagn og hverdagserfaringer er der foretaget kvalitative interviews med fagprofessionelle, der har daglig berøring med målgruppen, og som derigennem har kendskab til mere generelle tendenser vedrørende forholdet mellem de unges mentale sundhed og deres midlertidige opholdsgrundlag.

UNG I USIKKERHED

Derudover er der blevet gennemført tre interviews med unge voksne med flugtbaggrund i Syrien og Afghanistan, der som unge har haft erfaringer med sagsbehandling vedrørende forlængelse og inddragelse af deres midlertidige opholdstilladelse.

PRÆSENTATION AF ANALYSE OG RESULTATER FRA DEN KVALITATIVE UNDERSØGELSE

For at give et samlet billede af hvordan midlertidige opholdstilladelser påvirker den mentale sundhed hos børn og unge med flugtbaggrund, er analysen opdelt i en række temaer, som hver især dykker ned i de unges erfaringer med og perspektiver på:

- Hverdags- og skoleliv
- Fritid og sociale fællesskaber
- Fremtid og uddannelse.

Disse temaer præsenteres først og samles afslutningsvis i en opsummerende analyse af betydningen af midlertidigt ophold for de unges mentale sundhed.

At være fordrevet fra sit oprindelsesland og at have midlertidig opholdstilladelse i Danmark er det primære fællesvilkår for de børn og unge, som deltager i undersøgelsen. Samtidig er det tydeligt, at midlertidigheden får forskellig betydning – og har forskellig form – afhængig af om der er tale om børn og unge med opholdstilladelse efter særloven for fordrevne fra Ukraine eller med flygtningestatus eller familiesammenføring efter udlændingeloven. Derfor præsenteres resultaterne af undersøgelsen af midlertidighedens betydning for de to grupper hver for sig.

Baggrundsfaktorer

Børn og unge med flugtbaggrund på midlertidigt ophold påvirkes af en række faktorer. I dette kvalitative studie er det hverken muligt eller ønsket at isolere betydningen af den midlertidige opholdstilladelse fra andre sociale og ydre faktorer i børnenes liv. Den midlertidige opholdstilladelse er derimod forsøgt undersøgt i lyset af børnenes samlede situation. Nedenstående væsentlige baggrundsfaktorer antages på baggrund af den eksisterende forskning at have betydning for børn og unge med flugtbaggrund og deres hverdag og mentale sundhed.

Konflikten i oprindelseslandet: Udviklingen i den politiske og militære situation i oprindelseslandet fylder ofte meget i familier med flugtbaggrund, hvor nyhedsdækning og

informationer om sikkerhedssituationen og overgreb mod menneskerettigheder i oprindelseslandet også indgår i børn og unges hverdag.

Eksilerfaringer: At være på flugt og have fundet beskyttelse i eksil indebærer ofte savn og bekymringer for familie og venner, der fortsat er i fare. Samtidig medfører tilværelsen i eksil ofte, at ens sociale plads i verden skal bygges op på ny; at sprog og identitet er mistet og skal bygges op på ny.

Minoritetserfaringer: At tilhøre en etnisk eller religiøs minoritet kan indebære hverdagserfaringer med stigmatisering, oplevelser af at stå udenfor eller mere strukturelle oplevelser af forskelsbehandling.

Ungdoms- og skoleliv: At være barn og ung indebærer ofte at være påvirket af dynamikker omkring sociale fællesskaber, skoletræthed og læringsglæde, drømme og usikkerhed om fremtiden og udvikling af krop og følelser, der kan medføre op- og nedture i et hverdagsliv.

BØRN OG UNGES MED OPHOLDSTILLADELSE EFTER SÆRLOVEN FOR FORDREVNE FRA UKRAINE

Midlertidighed synes at være et gennemgående tema i de ukrainske børn og unges liv i Danmark: Håbet om at krigen i Ukraine er kortvarig og midlertidig, opfattelsen af at deres tilværelse som fordrevne i Danmark dermed også er kortvarig og midlertidig, og oplevelsen af at skolegangen i Danmark således også udgør et midlertidigt afbræk fra deres egentlige uddannelsesforløb.

Selve den midlertidige opholdstilladelse og særlovens ordlyd og varighed synes imidlertid at indtage en meget perifer plads i de fleste unges liv. Mange er helt uvidende om deres opholdstilladelse og dens udløbsdato, og de fleste virker ubekymrede om opholdstilladelsen og således upåvirkede af dens midlertidighed.

Som Daryna på 13 år helt roligt med et skuldertræk bemærker, da opholdstilladelsen bliver nævnt:

”Hvis vi ikke får forlængelse, skal vi rejse.”

Blandt de ældste unge, der som 16-17-årige snart står overfor uddannelsesvalg og arbejdsmuligheder, er der dog en øget opmærksomhed på den midlertidige opholdstilladelse og en større orientering mod mulighederne for at kunne opnå et længerevarende ophold i Danmark, fx gennem en arbejdstilladelse.

Til trods for at den midlertidige opholdstilladelse sjældent fremhæves eller omtales af de unge, synes den dog alligevel at spille en indirekte rolle i deres liv og får en betydning for deres mentale sundhed i sammenspil med de øvrige former for midlertidighed, der præger de unges liv i Danmark.

HVERDAGS- OG SKOLELIV

Hvorfor skal vi lære dansk?

Størstedelen af de ukrainske børn og unge, som deltog i fortællerværkstederne, blev ved deres ankomst til Danmark indskrevet i en modtageklasse i den kommune, de og deres familier blev boligplaceret i.

Modtageklasser er et særligt tilrettelagte undervisningsforløb med fokus på dansk som andetsprog.

Formålet med modtageklasser er at opbygge et solidt skolesprog, så børn og unge hurtigt kan indgå i undervisningen i almene skoleklasser. Dette indebærer typisk, at de tilbringer den første periode sammen med andre ukrainske børn og unge, hvorefter de overføres til almene skoleklasser i takt med udviklingen af det enkelte barns færdigheder i dansk.

Under fortællerværkstederne gav mange af de unge udtryk for en stor demotivation i forhold til at lære dansk. De angiver flere grunde, der bidrager til, at dansk fremstår som irrelevant for dem. Dels udtrykker de unge, at de og deres familier oplever det som meningsløst at lære dansk, da de forventer at vende hjem til Ukraine inden for en overskuelig fremtid. En familiekonsulent fortæller i denne forbindelse:

”Ja, den danske skole vil gerne have, at de ukrainske elever begynder at lære dansk, og at de gør sig umage med at lære dansk, og at de bliver rigtig gode til det. Men de fleste af dem siger: ”Hvorfor skal jeg lære dansk? Jeg skal jeg snart hjem. Jeg gider ikke at lære dansk.”

Dels er dansk, i modsætning til engelsk, ikke et anvendeligt fremmedsprog i udlandet, og dels er det, for de børn og unge, der drømmer om en fremtid og karriere i andre europæiske lande, derfor vanskeligt at se formålet med at lære dansk, når opholdet i Danmark også er begrænset.

Endelig har mange unge deres primære relationer i fællesskaber, hvor ukrainsk eller russisk er fællessproget, og de

UNG I USIKKERHED

oplever derfor ikke, at manglen på danskundskaber begrænser dem i deres sociale liv. I hvert fald ikke den del af deres sociale liv, som er vigtigst for dem.

Den midlertidige opholdstilladelse har således ikke direkte betydning for den udbredte demotivation for at lære dansk. Snarere synes deres demotivation at være påvirket af et håb om krigens snarlige afslutning og dermed de unges opfattelse af opholdet i Danmark som kortvarigt og midlertidigt.

Integration og social eksklusion

Flere af de unge fortæller, at de føler sig ensomme og udelukkede, når de overføres til de almene klasser.

Dima ankom til Danmark i 2022. Hun gik først i en modtageklasse i næsten 2 år. Efterfølgende blev hun grundet sine gode færdigheder i dansk flyttet til en almen klasse. Hun fortæller her om sine oplevelser:

Interviewer: Så hvis det dejligste er at hænge ud med jeres venner, og det gør jer i godt humør... Hvad synes I så, er det sværeste ved at bo i Danmark?

Dima: Når man er alene.

Interviewer: Altså derhjemme?

Dima: Når jeg er i klassen alene, og så snakker alle dansk. Der er mange ting, jeg ikke forstår. Og så føler jeg mig meget dårlig.

Interviewer: Hvordan har du det så?

Dima: Det er fordi, vi plejede alle sammen at gå i den samme klasse, og det føltes rigtig godt. Men nu er der to i en klasse, to i anden klasse, og jeg er alene. Så det føles meget dårligt.

Interviewer: Mødes I så i frikvartererne?

Dima: Ja. Jeg er alene i hele klassen, og jeg er meget, meget ked af det. Vi går i hele skolen og prøver at finde hinanden [...] Jeg føler mig ensom. Der er mange ting, jeg ikke forstår. Og der er gruppearbejde, så er de andre sammen med deres venner, og jeg er alene. Men da vi var i den gamle klasse, så var vi ukrainere i gruppe sammen. Jeg føler mig ignoreret.

Flertallet af de unge oplever denne ensomhed i de almene skoleklasser, når de flyttes fra modtageklasserne, og de føler sig udelukket fra fællesskaberne, når de ikke kan dansk.

Oplevelserne af ensomhed skyldes imidlertid ikke kun sproglige barrierer, men også den nye sociale situation: De bliver placeret i et klassefællesskab med allerede fastetablerede sociale relationer, samtidig med at de flyttes fra det klassefællesskab, hvor de er trygge, og hvor deres egne etablerede relationer er. Som Andrian fortæller:

"Vi bruger det meste af frikvartererne på at finde hinanden."

Flere unge fortæller i denne sammenhæng også, at de tror, at hvis de blev bedre til dansk, så vil det blive nemmere at bo i Danmark. Alex fortæller fx:

"Jeg føler ikke rigtig noget her (Danmark). Men i Ukraine er alt super. I Danmark taler jeg engelsk med mine danske venner. Men måske hvis jeg kunne tale dansk, så får jeg måske en bedre følelse her."

Selvom flertallet af de unge er demotiverede for at lære dansk og orienterer sig mod fællesskabet i modtageklassen, er der også undtagelser i undersøgelsen. Enkelte unge beskriver, hvordan de trives i de almene skoleklasser. Ivan supplerer i forlængelse af Dimas fortælling:

"Det er omvendt i min klasse. Der er fire danske venner, som tager sig af mig og inviterer mig med, og de vil gerne have, at jeg er sammen med dem."

Ivan fremstår som en dreng, der er rigtig glad for at bo i Danmark med mange danske venner. Han fortæller videre under fortælleværkstedet, at han er aktiv i den lokale fodboldklub flere gange om ugen. Hans DSA-lærer oplyser, at hans forældre er i gang med at søge arbejdstilladelse med henblik på varigt ophold i Danmark, og hans familie er dermed også orienteret mod en fremtid i Danmark, hvilket også kan have betydning for Ivans sociale engagement i klasse- og sportsfællesskaber.

Oplevelserne af ensomhed og social eksklusion synes at være foranlediget af organiseringen omkring modtageklasserne sammenholdt med de unges sociale orientering mod ukrainske fællesskaber. Denne orientering understøttes igen af opholdstilladelsen midlertidighed, som peger mod et kortvarigt ophold fremfor varig integration.

Ventetidens konsekvenser

Flere fagprofessionelle peger på, at "ventetiden" spiller en stor rolle for de unges mentale sundhed. Dette skyldes primært, at krigen trækker ud, og at de unge samt deres familier i øjeblikket befinder sig i en midlertidig venteposition, der medfører stor usikkerhed om, hvornår de kan vende hjem. Denne usikkerhed resulterer i følelser af afmagt og

UNG I USIKKERHED

hjælpeløshed både blandt familierne og de unge. En familiekonsulent udtrykker det således:

”Deres struktur er væk. Den er væk, og mange af dem er næsten hjælpeløse og magtesløse.”

Ifølge en DSA-lærer fører ventetiden også til, at nogle elever mangler en klar plan for deres fremtid og blot befinder sig i en tilstand af venten og savn til deres hjemland. Læreren forklarer:

”Der er elever, jeg fornemmer, som ikke rigtig har en plan, men hvor det bare handler om ”Nu er jeg her, og jeg savner mit hjemland, og jeg går bare og venter lidt”... sådan en ventetilstand.”

DSA-læreren fortæller endvidere, hvordan ventetiden påvirker de unges mentale sundhed:

”Det kommer til udtryk i skolevægring for nogle. Og det kommer til udtryk ved, at de isolerer sig, når de er i almenklassen, og at de også simpelthen forlader undervisningen og... Ja, så det der med total manglende engagement og initiativ. Lavt energiniveau. Manglende koncentrationsevne... Ja, det der med enten ikke at komme i skole, eller når man så er her, så... Så simpelthen at forsvinde, gå hjem igen eller gå over til nogen af ens venner, som man så lige har skrevet med på telefonen.”

Krigen som baggrundtæppe kommer her til udtryk i ventetiden, som ifølge fagprofessionelle påvirker de unges mentale sundhed negativt på forskellige måder. Opholdstilladelser efter særloven er tidsbegrænsede til 2025 og synes at understøtte og bekræfte opfattelsen af krigens snarlige afslutning og familiernes tilbagevenden til Ukraine.

FRITID OG SOCIALE FÆLLESSKABER

Nogle af de unge er engagerede i fritidsaktiviteter i foreningslivet i deres lokalmiljø. Ivan har som nævnt et rigt socialt liv med mange danske venner, primært gennem sin deltagelse i den lokale fodboldklub flere gange om ugen. Andre unge, hvis sociale liv primært er orienteret mod ukrainske fællesskaber, fortæller også om, hvordan de er engagerede i fritidsaktiviteter med lokale unge, fx basketball.

Flere fagprofessionelle forklarer, at den kommunale organiserings af fritidsaktiviteter og støtten fra ungdomsklubberne spiller en afgørende rolle for at aktivere og inkludere de unge, fx ved en kommunal køreordning, hvor de unge kan blive transporteret til og fra sport, eller at den lokale fodboldtræner henter de unge på deres hjemmeadresse, når de skal til træning.

Til trods for disse positive tiltag påpeger fagprofessionelle også, at det kan være udfordrende at motivere de unge til at deltage i fritidsaktiviteter. En familiekonsulent fortæller:

”Det er utrolig svært at få dem til at tilmelde sig nogle fritidsaktiviteter. Jeg har en dreng, som har været i Danmark i halvandet år. Han kom lige efter krigen brød ud, og det lykkedes mig sidste uge at få ham til fodboldtræning, fordi han elsker fodbold. Men han ville ikke være sammen med andre danske børn eller spille fodbold med dem. Han kan godt lide fodbold, men han ville ikke blive i klubben [...]”

Interviewer: ”Hvorfor vil han ikke afsted?”

Familiekonsulent: Han siger bare: ”Jeg forstod ikke, hvad der blev sagt”. Men det... Det er en del af forklaringen. Jeg tror, at det vigtigste her er, at de unge ikke vil have nogle venner eller skabe nogle relationer her, hvis de skal... ja, hjem lige om lidt.”

Demotivationen for at engagere sig i lokale fritidsaktiviteter synes både at skyldes sprogbarrierer, der forårsager oplevelser af social eksklusion fra fællesskaberne, og samtidig de unges orientering mod Ukraine, hvorved sociale investeringer i danske ungdomsfællesskaber kan virke meningsløse på grund af den forventede korte opholdstid.

Samtidig peger familiekonsulent på, at særlovens mulighed for at rejse tilbage til Ukraine på kortere ophold styrker de unges orientering væk fra Danmark:

”De har også særloven, og det betyder, at de frit kan bevæge sig. De kan rejse til Ukraine og tilbage. Jeg har fx snakket med en pige på 14 år, som var i Ukraine i sommerferien, og så kom hun tilbage til Danmark og sagde: ”Det er ikke så skræmmende der. Jeg kunne godt tænke mig at tage tilbage til Ukraine”. Det at hun kan rejse frit... Det bidrager til, at hun ikke begynder at skabe et liv her.”

”Vi hænger tit ud i Føtex”

De fleste unge i undersøgelsen fortæller om lokale, sociale fællesskaber med andre unge fra Ukraine og beskriver disse fællesskaber og relationer, som ”noget af det bedste ved at bo i Danmark”. Når de har mulighed for at gå i klasse sammen eller tilbringe frikvarterer og fritid sammen, oplever de i høj grad en følelse af mening og trykthed i deres hverdag.

På samme måde som Dima, der savner klasse- og sprogfællesskabet i modtageklassen, fortæller mange andre unge om, at de primært søger mod fællesskaber med andre unge fra Ukraine. De fortæller om gode venskaber og vigtige fællesskaber, hvor de ”finder hinanden” i frikvarterer og hænger ud efter skole eller mødes online. Med andre ord: Et almindeligt ungdomsliv som alle mulige andre unge. Arek fortæller fx:

”Vi hænger tit ud nede ved Føtex. Det er ligesom derhjemme, hvor supermarkedet bare hedder noget andet.”

UNG I USIKKERHED

Aneta fortæller også:

”Jeg mødes med mine veninder [fra Ukraine]. Så går vi ture eller shopper.”

Mange af de unge har også daglig kontakt med de venner, som de kender fra tiden før flugten fra Ukraine, via Snapchat eller andre sociale medier.

For langt de fleste unge i undersøgelsen synes disse fællesskaber med andre unge fra Ukraine - i skolen, i frikvartererne, i fritiden og på sociale medier - at udgøre de rum og relationer i Danmark, hvor de unge trives bedst og finder en høj grad af mening og tryghed og et liv, der kan føles som et helt almindeligt ungdomsliv.

FREMTID OG UDDANNELSE

Under fortælleværkstedet deler de unge deres drømme om fremtiden og deres tanker og forestillinger om uddannelse og arbejde. Her bliver det tydeligt, at de fleste orienterer sig mod en fremtid, der ikke ligger i Danmark, men i Ukraine eller andre lande. Især blandt de yngre unge (12-14 år) ses et betydeligt ønske om at vende tilbage til Ukraine. For eksempel udtrykker Edem på 12 år:

”Jeg drømmer om afslutningen på krigen og at tage til Ukraine så hurtigt som muligt for at give knus til min mor, søster og katte.”

Andre unge i denne aldersgruppe fremhæver ligeledes deres forventning om at vende tilbage til deres familier og hjemstavn. De ser en fremtid i Ukraine, hvor de forestiller sig at forfølge både uddannelse og karrieremuligheder inden for deres drømmejob som fx professionel fodboldspiller eller gamer.

Nogle drømmer også om at rejse ud i verden. Som Klara på 13 år:

”Jeg ved ikke, hvad der vil ske i fremtiden, men jeg ved, at jeg vil rejse og have mit eget hus. Jeg vil også lære engelsk og måske studere design eller noget inden for medicin. Jeg vil rejse rundt i hele verden.”

For andre unge er deres fremtidsorientering rettet både væk fra Danmark og Ukraine. Katerina fortæller fx om, hvorfor hun ikke kan se sig selv bo i Danmark om 3 år:

”Problemet ligger ikke i Danmark, at det er et dårligt land, hvor jeg ikke gider at bo. Grunden til, at jeg ikke vil bo her, er fordi jeg vil rejse. Jeg vil rejse og se andre kulturer (...) Jeg er glad for at bo her i Danmark, mens der er krig. Men i fremtiden vil jeg noget andet.”

På samme måde forestiller Nataliya sig, at hun ”vil komme til Ukraine på ferie og besøge bedsteforældre”, men at hun selv

kommer til at finde arbejde og uddannelse i et andet europæisk land.

De yngstes syn på fremtiden fremstår således relativt bekymringsfrit og upåvirket af deres tidsbegrænsede opholdstilladelse, da de fleste alligevel ikke orienterer sig imod en fremtid i Danmark. De håber, ligesom mange andre unge, at de kan forfølge deres drømme og ambitioner og ser fremtiden som åben for muligheder.

Samtidig udviser de lidt ældre unge (15-17 år) en mere udtalt opmærksomhed mod de muligheder, der eksisterer i Danmark. Andrey på 17 år fortæller:

”I Danmark er vi meget mere privilegerede end i Ukraine. Her er mange flere muligheder for min fremtid. Så hvis jeg lærer dansk, får jeg også mange flere muligheder.”

Flere unge peger som Andrey på Danmark som et potentielt sted for fremtidig uddannelse og arbejde og er opmærksomme på, at de skal lære dansk, hvis deres uddannelsesambitioner skal realiseres i Danmark. Denne øgede bevidsthed om uddannelses- og arbejdsmuligheder kan muligvis relateres til, at de snart skal vælge ungdomsuddannelse. Dette valg er imidlertid ikke frit, da mulighederne afhænger af deres færdigheder i dansk. På trods af den øgede orientering mod fremtidsmulighederne i Danmark, udviser de unge i denne aldersgruppe heller ikke stor bekymring om deres midlertidige opholdstilladelse. Nogle håber på ændringer i særloven, på at opnå arbejdstilladelse eller permanent opholdstilladelse, men de føler ikke bekymring eller frygt for udsendelse.

Demotiveret for dansk, men motiveret for uddannelsesmuligheder

Mens mange unge er demotiverede for at lære dansk, er de fleste af dem samtidig motiverede for andre fag, især engelsk og naturvidenskabelige fag. De udtrykker ambitioner om at forfølge disse fag videre i en ungdomsuddannelse i Danmark, fordi det kan lede til studie- og arbejdsmuligheder i Ukraine eller i andre europæiske lande. For eksempel ser Dima en gymnasieuddannelse i Danmark som en mulighed for at få adgang til at studere medicin i Schweiz, mens Dmytro gerne vil klare sig godt i matematik i sin klasse i Danmark, så han kan komme ind på et universitet i Ukraine.

I den første tid i Danmark modtog mange af de unge online-undervisning i det ukrainske skolesystem, når skoledagen i Danmark var slut. De fleste er imidlertid ophørt med den ukrainske online-undervisning og har forevist dokumentation for skolegang i Danmark for skolen i Ukraine.

UNG I USIKKERHED

Flere oplever imidlertid store forskelle på det danske og ukrainske skolesystem, især i forhold til disciplin og omfanget af lektier. Dima siger fx: "Skolen kræver ikke så meget". Nogle udtrykker i den forbindelse bekymring for, hvorvidt de ved en tilbagevenden til Ukraine kan få godkendt deres danske skolegang som merit, eller om de kommer bagud i forhold til det ukrainske skolesystem.

En familiekonsulent fortæller også om, hvordan de unge ser Danmark som et sted, hvor de kan uddanne sig for sidenhen at kunne rejse videre:

"Jeg kender to unge. Da de kom hertil, talte de flydende engelsk, og nu tager de en gymnasial uddannelse på engelsk. Det betyder, at de vil bruge deres uddannelse i andre lande end Danmark. De ser det som en mulighed eller et skridt til at komme videre. Men de kan ikke se sig selv i Danmark. De vil videre (...)"

Samlet set synes størstedelen af de unge at opfatte skolegang og fremtidige uddannelsesmuligheder i Danmark som et springbræt, der kan give dem mulighed for at forfølge ambitioner om uddannelse og arbejde - oftest i andre europæiske lande eller i Ukraine. At uddannelse eventuelt også kan anvendes som adgang til det danske arbejdsmarked fremstår således som endnu en fremtidsmulighed, men ikke nødvendigvis den foretrukne.

Igen synes den midlertidige opholdstilladelse ikke at have en direkte påvirkning på de unges forestillinger om fremtid og uddannelse, men opfattelsen af opholdet i Danmark som et midlertidigt mulighedsrum, hvor uddannelse kan udgøre et springbræt til et liv i andre lande, understøttes af opholdstilladelsens midlertidighed, tidsbegrænsningen i særloven og det forhold, at perioden med ophold efter særloven ikke tæller med ved ansøgning om permanent ophold i Danmark.

MENTAL SUNDHED

Samlet set tegner der sig et billede af, at særloven har en indirekte betydning for de ukrainske unges hverdag og mentale sundhed, da midlertidigheden som følge af særloven understøtter den midlertidighed, der er forbundet med venten på krigens afslutning og tilbagevenden til Ukraine. I dette afsnit sammenholdes resultaterne fra den ovenstående analyse med WHO's definition af mentalt helbred.

En tilstand af velbefindende: Flere af de unge oplever demotivation og meningstab i forbindelse med deres skolegang i Danmark. Disse følelser synes at være ansporet af en klar bevidsthed om, at de unges ophold i Danmark er

midlertidigt. Fagprofessionelle omkring de unge beskriver et mærkbart fald i trivsel og energi i takt med, at krigen i Ukraine - og dermed opholdet i Danmark - trækker ud.

Hvor individet kan udfolde sine evner: Analysen peger på, at nogle af de unge føler sig begrænset fagligt i skolen, især i de almene klasser på grund af sprogbarrierer og oplevelser af ensomhed, der fx gør gruppearbejde vanskeligt. Samtidig medfører oplevelsen af den udmattende ventetid i forhold til krigens afslutning, at de fagprofessionelle konstaterer et stigende skolefravær, koncentrationsbesvær og et stort fravær af engagement i skoleaktiviteter. Det kommer bl.a. til udtryk ved manglende incitament til at lære dansk, som for mange, især de yngre, grundlæggende virker meningsløst og uden fremtidsperspektiv, i modsætning til engelsk, som giver uddannelses- og jobmuligheder andre steder i Europa. Flere af de unge orienterer sig til trods for midlertidigheden mod det danske uddannelsessystem og mulighederne for at lære fag, der kan åbne døre til fremtiden i Ukraine eller andre lande.

Håndtere dagligdags udfordringer og stress: De unge fremstår ubekymrede for deres midlertidige opholdsgrundlag, som ikke griber ind i deres hverdag. Men flugt- og eksilerfaringer med bekymringer for familiemedlemmers sikkerhed i Ukraine, og hvilket hjem de vender tilbage til, kan derimod fylde i de unges hverdag. Den midlertidige opholdstilladelse understøtter her de unges generelle opfattelse af opholdet i Danmark som midlertidigt og som en periode præget af at ventetid. Denne stilstand og venten på, at fremtiden i Ukraine kan begynde, medfører for mange af de unge, at det er vanskeligt at finde energi og motivation til hverdagen i Danmark.

Indgå i fællesskaber med andre mennesker: Analysen viser, at de fleste unge orienterer sig mod andre unge fra Ukraine i sociale fællesskaber. Disse fællesskaber udgør en beskyttelsesfaktor, hvor de oplever glæde, mening og tryghed, når de her kan udleve et almindeligt ungdomsliv, hvor de hænger ud, fester og shopper sammen. Samtidig oplever mange en følelse af ensomhed i de almene skoleklasser, når de flyttes fra modtageklasserne. Undersøgelsen viser også, at nogle unge har et rigt social liv blandt danske unge, hvor de er engageret i lokale fritidsaktiviteter og finder mening og glæde der.

BØRN OG UNGE MED OPHOLDSTILLADELSE SOM FLYGTNING ELLER FAMILIESAMMENFØRT EFTER UDLÆNDINGELOVEN

Her præsenteres resultaterne fra den kvalitative undersøgelse vedrørende børn og unge, der som flygtninge har ophold efter udlændingelovens § 7 eller § 8 eller som er familiesammenført til en flygtning.

HVERDAG OG SKOLELIV

Ankomst og oplevelse af sikkerhed og genforening

Samtlige børn og unge fortæller, at de ikke tænkte særlig meget på den midlertidige karakter af deres opholdstilladelse i begyndelsen af deres ophold i Danmark. Den første tid beskrives af de fleste som en periode præget af trygheden ved endelig at være i sikkerhed, lettelse over at være ude af asylsystemet, nysgerrigheden overfor et nyt land, nyt sprog og nye venner og – især for de familier, der havde været adskilt under flugten – stor glæde over at være genforenet i sikkerhed. Omar flygtede fra borgerkrigen i Syrien som 11-årig sammen med sine forældre og søskende:

”I den første tid, det første år, så var det vigtigste for mig og for hele familien at være i sikkerhed og i tryghed. Fordi vi kom fra krigen, og vi havde været på flugt og ja, nu var vi sammen i sikkerhed. Og så var det jo noget helt nyt for os at være i et fremmed land med et fremmed sprog. Så der var vores fokus på en eller anden måde: Lad os prøve at lære Danmark at kende og at lære befolkningen at kende.”

Zaid og hans familie kom til Danmark på flugt fra borgerkrigen i Syrien, men blev adskilt under flugten. Zaid kom først, senere kom hans brødre og sidst kom hans søstre og forældre som familiesammenførte. Adspurgt, hvorvidt midlertidigheden betød noget i starten, svarer han sådan her:

”Nej, altså det er klart, i den første tid, så tænkte jeg bare på at familien skulle i sikkerhed. Det var det eneste, jeg kunne tænke på. Og da de så kom, og vi var samlet igen... Det var den største følelse af lettelse! Jeg har aldrig prøvet en lignende følelse. Nu er vi sammen. Nu er vi i sikkerhed. Ikke alle de timer med bekymringer... Men det er klart: Da jeg begyndte at forstå reglerne og min situation, så blev det alvorligt. Jeg mener, hvis du er ung og ambitiøs, så vil du jo gerne lægge en plan. Gøre noget ved dine drømme. Og så kunne jeg godt se, at der var en

usikkerhed dér, med opholdstilladelsen. En forhindring. (Griner) En stor en!”

Omvendt betyder det også, at de unge, der måtte vente længe på, at familien blev genforenet i sikkerhed, havde sværere ved at glædes over trygheden og mulighederne i det nye liv i Danmark.

Bekymring og stress

Størstedelen af de unge fortæller, at midlertidigheden i deres opholdsgrundlag medfører en stor grad af bekymring og stress i deres hverdag. Især i forbindelse med den ofte langvarige sagsbehandling ved forlængelse af opholdstilladelsen, men også i den øvrige periode, hvor de frygter for næste gang, opholdstilladelsen skal forlænges, eller at de modtager et pludseligt brev om inddragelse.

Mange taler om det som en ”permanent knude i maven”, en ”bekymring, der hele tiden er hos dig”, ”noget du aldrig kan slippe” eller som Ibrahim her forklarer:

”Altså, det er tungt. Det er som en vægt på dine skuldre, der hele tiden er der. Som du ikke kan tage af. Det er bekymringen, den ligger der bare.”

Flere fremhæver, at det ikke kun handler om bekymringer om deres egen opholdstilladelse, men også om familiemedlemmers. Nogle har konkrete erfaringer med – og alle har hørt om – at familier bliver adskilt, så fx brødre får lov at blive, mens søstre eller forældre skal udrejse.

Flere har konkrete erfaringer med, at Udlændingestyrelsen først igangsatte en inddragelse af hele familiens opholdstilladelse, men at Flygtningeævnet senere gav de unge beskyttelse på ny, men fastholdt at deres forældre eller søskende kan udsendes. I nogle tilfælde er sagerne blevet genåbnet og omgjort senere hen, men bekymringen, for hvorvidt og hvornår familien på ny skilles ad og nære familiemedlemmer risikerer udsendelse, har bidt sig fast.

UNG I USIKKERHED

"I starten i Danmark tænkte jeg ikke på midlertidigt og permanent ophold... Men det begyndte jeg på, da sagen startede [...] Altså, dengang fandt jeg ud af, at det kan Danmark godt finde på. Selvom Danmark ikke kan sende nogen til Syrien, kan de godt finde på at tage folks opholdstilladelse, tage dem væk fra deres lokale samfund og placere den på udrejsecentre, hvor de ikke må arbejde eller noget som helst. Så begyndte jeg at tænke mere på det, fordi hvad så nu, hvis de gør det igen? Mod mig eller mine forældre?" (Omar)

Frygten for e-Boks

Den midlertidige opholdstilladelse kommer også til udtryk i hverdagen i den forstand, at de fleste unge refererer til en evig frygt for beskeder fra offentlige myndigheder i e-Boks og sms'er fra Digital Post. De kan tydeligt huske, hvor de var, og hvad de lavede, da de eller deres forældre modtog besked om, at udlændingemyndighederne ville undersøge, hvorvidt deres opholdstilladelse kunne forlænges eller ej: I spisefrikvarteret i gymnasiet, på vej hjem fra en vagt i Netto, eller en onsdag efter fodboldtræning, hvor man kunne se på sine forældres ansigt, at der var sket noget alvorligt.

"Altså, man får jo sådan en SMS "Du har fået digital post fra Udlændingestyrelsen i din e-Boks". Og jeg sværger, hver gang man får sådan en SMS. Det hele fryser i dig. Er det nu? Skal jeg sendes ud? Jeg kan huske at sidde i kantinen på min uddannelse og få den SMS, og bare gå helt i stå. Det er som et mareridt [...] Og det er der jo stadig. Næste gang jeg får den SMS..." (Zaid)

SMS-notifikationen om et brev fra udlændingemyndighederne i e-Boks; et bip i lommen, mens du er i skole eller til træning, bliver et meget konkret udtryk for, at de unges hverdagsliv er ledsaget af en bekymring for midlertidigheden i deres opholdsgrundlag. Brevet i e-Boks og frygten for SMS-notifikationen bliver et centralt omdrejningspunkt, når de unge forklarer, hvordan midlertidigheden griber ind i deres hverdag. Det er tilsyneladende brevet i e-Boks – og den altid potentielle mulighed for at det kommer i dag – der bedst udtrykker, hvordan de på en og samme tid lever et almindeligt ungdomsliv og samtidig oplever, at der med midlertidigheden hele tiden bliver sat spørgsmålstegn ved netop deres liv og ret til at være her.

"Altså, jeg har jo travlt med lektier og arbejde, men der er stadig den frygt for at blive kaldt til interview. Det er jo virkelig hver gang, når man skal søge, så er det der bare. Det der med: Hvad nu? Hvad nu hvis jeg ikke får lov at blive? Og så skal jeg bare, igen, igen, igen til at gå igennem det hele igen. Og jeg har allerede tænkt på det. Hvad nu hvis der bliver lidt mere fredeligt med Taleban, ik? I Afghanistan. Hvad så? Hvad så med mit liv her?... Ja, så det er bare det der med, at man jo ikke bliver set på som værende på lige fod med alle sine danske kammerater..." (Younes)

"Det fylder meget... Uvisheden, altså. Altså, hvor er jeg om 5 år? Næste år? Altså... Det er bare den der uvished. Det er bare ikke rart. Det er bare ikke en god fornemmelse af have i maven hele tiden." (Sarah)

SKOLELIV OG UDDANNELSE

Mangel på koncentration og uddannelse på trods

De børn og unge, der deltager i undersøgelsen, er alle i gang med eller har gennemført uddannelse: I modtageklasser, grundskole, på gymnasium, universiteter, professionshøjskoler, sosu-uddannelse og kokkeskole er de i gang med at opnå de uddannelsesdrømme, de har sat sig. De fleste er ankommet til Danmark som store børn eller teenagere og har på få år formået at lære så godt dansk, at de nu følger de almindelige uddannelsesspor på ungdomsuddannelser og videregående uddannelser.

De fortæller om almindelige skole- og studiedage med lektier, aha-oplevelser og frikvarterer – og at skulle knokle hårdere, når man ikke har dansk som sit førstesprog. Men de fortæller også om, hvordan bekymringer om deres midlertidige opholdsgrundlag, især når sagsbehandlingen er aktiv, medfører koncentrations- og søvnbesvær, demotivation for at gå i skole og tunge følelser af "bare at give op, hvis vi alligevel ikke må blive her".

"Det er stressfyldt. Det er svært, fx bare at læse en tekst til skolen. Du går hele tiden i stå. Ikke kun fordi det er svært med dansk. Altså, det er jo også svært. Men fordi du hele tiden tænker på det. Hver gang du ligesom sidder stille." (Sarah)

De unge beskriver, at især i de perioder, hvor forlængelses- og inddragelsessager er aktive, fylder bekymringerne om opholdstilladelse meget. Vejen igennem de to instanser hos Udlændingestyrelsen og Flygtningenævnet kan være lang, ofte flere år, og for flere af de unge er deres ungdoms- og studieliv således konstant ledsaget af sagsbehandling af deres opholdstilladelse:

"Det var under hele min 2. g og 3.g, så jeg skulle faktisk også finde tid til at tænke på mine forældres sag og kontakte advokaten og alt det der. Alt det med opholdstilladelse og inddragelse... Det var noget der faktisk gik sådan ligesom i et spor sammen med hele min gymnasietid." (Omar)

"Og ja, så varede det faktisk hele den tid... De 3 år jeg gik på gymnasiet... Al den tid, den har været præget af min asylsag [...] Så for mig. Det har altså... Det har virkelig været noget, der fyldte virkelig meget. Al den tid tænkte jeg meget på det. Hvordan skal det gå? Det sjoveste er, at da jeg afsluttede, så... Ja, altså jeg fik min nye opholdstilladelse lige en måned inden jeg skulle til afsluttende eksamen på gymnasiet, så... Så det startede, da jeg startede i gymnasiet og det sluttede, da jeg sluttede i gymnasiet." (Younes)

Især de unge, der har oplevet, at Udlændingestyrelsen i første instans besluttede at inddrage eller nægte at forlænge deres opholdstilladelse, beskriver perioden med aktiv sagsbehandling og lang ventetid som en svær tid, der medførte koncentrations- og søvnbesvær:

UNG I USIKKERHED

"Jeg vil nærmest sige, at inddragelsessagen er ligesom at have PTSD. Altså, hvordan jeg har det, når jeg ser tilbage på de år fra 2019-2020, hvor sagen gik i gang. Vi græd hele tiden, og jeg tænkte på det hele tiden. Det var meget, meget svært." (Noura)

"Jeg havde jo lyst til at bare ligge i et hjørne og så bare ikke lave en skid. Ikke lave noget som helst, bare give op... Sådan var det tit" (Younes)

"Al den energi, som jeg havde brugt på at fortrænge eller glemme alle de der ting... Og nu skulle jeg så bruge al min energi på at huske alle de der små detaljer, som de spurgte til i sagen... Huske hver eneste ting og ikke at lave en fejl eller et eller andet, så ville jeg blive smidt ud af landet. Så jeg havde bl.a. psykologsamtaler, fordi jeg ikke kunne koncentrere mig. Jeg prøvede også selv at træne mig op i at holde tankerne væk, fordi jeg kunne ikke sove om natten. Det fyldte rigtig meget, altså i mit liv... Det påvirkede mig virkelig, virkelig meget. Fordi jeg gik og ventede og havde de der samtaler om asyl... sammen med skole og alting." (Younes)

Alle unge, der har deltaget i undersøgelsen, endte med at få deres opholdstilladelse forlænget. Men selvom opholdstilladelsen er forlænget for nu, betyder midlertidigheden, at de fortsat bekymrer sig:

"Da sagen startede. Det var et mareridt. Jeg tænkte på det hele tiden, nærmest hver time. Der gik ikke en dag, hvor der ikke var en knude i maven. Det var svært at sove om natten, svært at koncentrere sig om uddannelse... Det var et mareridt. Og det var jo et langt et. Gennem hele sagsbehandlingen hos Udlændingestyrelsen og Flygtningenævnet, før vi fik fornyet ophold. Og nu ligger den der bare: Hvad med næste gang, den skal fornyes: Skal vi så forfra igen? Så er knuden, der igen." (Zaid)

De unge i undersøgelsen formår således tilsyneladende at lykkes med skolegang og uddannelse, til trods for at det midlertidige ophold medfører bekymringer og uvished, der tærer på deres koncentration, motivation og generelle mentale tilstand.

Selvom de unge tilsyneladende lykkes med at gennemføre uddannelse, fortæller de fleste om en hverdag, hvor midlertidigheden forstyrrer deres fokus og truer med at rive tæppet væk under netop deres uddannelsesbestrebelse og det engagement, de unge lægger heri.

Det medfører også, at de enkelte succesoplevelser erfares i det lys, som midlertidigheden kaster over dem:

"Altså, også bare derhjemme i familien: Selve stemningen var meget, meget dårlig. Altså, uanset det gode, der sker, fx jeg starter på min uddannelse, jeg får succes, jeg består min eksamen, så var stemningen sådan: Ja, okay, vi er glade, men vi er ikke helt glade alligevel. For vi ved ikke, om vi kan tillade os at være glade." (Zaid)

Ikke lovgivningen i sig selv, men myndighedernes praksis

En særlig undtagelse fra den beskrevne udbredte bekymring og stress over midlertidigheden, er unge med en nationalitet, hvor udlændingemyndighederne entydigt fortsat vurderer, at

sikkerhedssituationen i oprindelseslandet er så alvorlig, at alle opholdstilladelser bliver forlænget. Eksempelvis:

Berhane er 16 år og kom til Danmark som 14-årig, da han blev familiesammenført med sin far, der har flygtningestatus i Danmark. Berhane er født i Eritrea, og de sidste tre år forud for familiesammenføringen boede han med sin mor og søskende i en flygtningelejr i Etiopien. Berhane virker helt ubekymret for sit midlertidige opholdsgrundlag og fortæller om et almindelig hverdags- og ungdomsliv, der synes upåvirket af midlertidigheden. Hans største bekymring er, om han lærer (hurtigt) nok dansk i modtageklassen, og han er utålmodig efter at komme over i en almindelig 9. klasse, da han gerne vil indhente mistet skolegang og har ambitioner om en boglig uddannelse i Danmark.

Han er især frustreret over ikke at være i et klassefællesskab, hvor det sociale fællessprog er dansk, da han er overbevist om, at det er "frikvarters-sproget", der for alvor lærer en dansk. Han benytter i stedet et tilbud på biblioteket, hvor man kan komme og snakke dansk med frivillige pensionister. Han er klar over, at familien har midlertidig opholdstilladelse, men er overbevist om, at hans fremtid er i Danmark.

Direkte adspurgt om han er bekymret for, at opholdstilladelsen ikke bliver forlænget, trækker han ubekymret på skuldrene og siger:

"Vi er flygtet pga. regeringen i Eritrea. Og regeringen bliver ved med at være der. Det ved Danmark også godt".

Hans familie har et stort netværk i det eritreiske miljø i Danmark, og han har aldrig hørt om nogen, der ikke fik forlænget sin opholdstilladelse, så derfor vurderer han, at det er urealistisk, at de bliver sendt tilbage. Efter en tænkepause siger han dog, at hans mor tænker mere på det, og tilføjer:

"Måske ved hun noget, jeg ikke ved".

Det er altså tilsyneladende ikke lovgivningens ordlyd om midlertidighed, der i sig selv skaber bekymringer og stress. Snarere er det udlændingemyndighedernes aktuelle og forventede praksis, der afgør, hvorvidt den enkelte kan føle sig sikker i midlertidigheden.

Som i Berhanes eksempel ovenfor peger undersøgelsen med andre ord på, at det er den *praksis*, som kommer til udtryk i udlændingemyndighederne forvaltning af midlertidigheden, som de unge forsøger at pejle sig ind på for at vurdere egen sikkerhed eller risiko.

UNG I USIKKERHED

For nogle unge indikerer udlændingemyndighedernes praksis, at deres egen fremtid fremstår usikker, til trods for at der ikke er nogen aktuel sagsbehandling i deres individuelle sag:

”For når de [Flygtningenævnet] kan vurdere Damaskus eller Latakia for sikker, hvornår begynder de så at se på, der hvor jeg kommer fra?”

Men for unge som Berhane betyder den samme logik, at når udlændingemyndighederne ikke er gået i gang med at inddrage opholdstilladelser fra Eritrea, så er de upåvirkede af midlertidigheden, fordi de er overbeviste om, at det potentielle ophør af beskyttelse aldrig bliver realiseret for dem.

Midlertidigheden synes her at have begrænset betydning, og de unges flugtbaggrund medfører i stedet andre bekymringer, der omhandler livschancerne i en fremtid i Danmark, fx udfordringerne ved at ankomme som ung på baggrund af afbrudte skoleforløb under en flerårig flugtrute:

16-årige Berhane giver udtryk for en utålmodighed med uddannelsessystemet, og kan ikke forstå, at han ikke hurtigere kommer ud i en almen klasse. Hans lillesøster, der går i 4. klasse og taler dansk på samme niveau som ham, er allerede i en almen klasse, men pga. af hans alder og at han egentlig skal til afgangsprøve og vælge ungdomsuddannelse nu, er han placeret i en modtageklasse. Berhane oplever, at det er en svær alder at komme til Danmark i, fordi man falder mellem to stole i overgangen i uddannelsessystemet mellem grundskole og ungdomsuddannelse. Han synes ikke, at modtageklasser for de ældste elever er lige så ambitiøse som for de yngre. Det bekymrer ham, fordi han gerne vil nå at komme ombord på det almindelige uddannelsesspor, inden han bliver voksen.

FRITID OG SOCIALE FÆLLESSKABER

Voksne som støtte og sport som ventil

Flere af de unge fremhæver kammerater og voksne omkring dem som afgørende støttepunkter, når bekymringer om opholdstilladelse præger de unges hverdag og motivation. Lærere, rådgivere, klassekammerater, familiemedlemmer og praktikvejledere fremhæves som individer, der har gjort en afgørende forskel for, at de unge holder modet oppe og kommer i skole:

Yusra kom til Danmark som 16-årig, da hun sammen med sine brødre kom på det sidste danske fly ud af Kabul ved Talebans magtovertagelse i 2021. De kom til Danmark, hvor deres far allerede havde opnået flygtningestatus. Hendes mor fik imidlertid ikke adgang til flyet og kunne ikke opnå beskyttelse

sammen med den øvrige familie. Moderen er for nylig kommet til Danmark, men der er fortsat usikkerhed omkring, hvorvidt og hvor længe hun kan få tilladelse til at blive.

Både Yusra og hendes lærer fortæller, at usikkerheden omkring moderens opholdstilladelse og sikkerhed har fyldt meget i Yusras liv og hverdag. Bl.a. holdt hun helt op med at komme i skole og lå hjemme under dynen og var trist og bekymret. Efter nogle ugers skolefravær tog læreren kontakt til Yusra og forsøgte at anvende omtanken for moderen til at motivere Yousra: ”Vil du gerne gøre din mor stolt? Så kom i skole og bliv dygtig!” Herefter kom hun tilbage i skolen og har fået det bedre, men usikkerheden omkring moderens opholdstilladelse i fremtiden fylder stadig meget for Yusras humør og koncentrationsevne.

Andre unge fremhæver ligeledes omsorgsfulde, professionelle eller frivillige voksne omkring dem som en afgørende støtte.

”Det påvirkede alting i mit liv, altså min normale hverdag, det påvirkede det rigtig meget. Men jeg havde heldigvis nogen til at støtte mig. Jeg skrev så mange gange med en rådgiver fra Dansk Flygtningehjælp, som kendte min sag. Og hun var virkelig en støtte. Hun sagde altid: ”Younes, bare fortsæt med dit liv, fortsæt med skole, fortsæt med drømmene.” (Younes)

”Og jeg var ved at droppe ud, og jeg tænkte: Giver det overhovedet mening? Hvem ved, om de sender mig ud lige om lidt? Er det spildt det hele? Det var en meget svær periode for mig. Men jeg havde en god praktikvejleder, der nu er min kollega, og hun blev ved med at sige: ”Du skal ikke give dig, Zaid. Tænk ikke på det. Tænk på studiet!” (Zaid)

Flere af de unge fortæller også om stor opbakning fra lokalmiljøet, når de eller deres familie har mistet deres opholdstilladelse i første instans; underskriftsindsamlinger, forstående skulderklap og kram i fodboldklubben og kampagner på sociale medier, hvor lærere og rektorer forsøger at skabe opmærksomhed om deres enkelte sager. Samtidig fremhæver flere fysiske sportsaktiviteter som en ”ventil”, hvor man ”kan glemme det hele lidt” og ”afkoble”.

Viden om menneskerettigheder som beskyttelsesfaktor

Mange af de unge henviser aktivt til internationale konventioner og demonstrerer både viden og bevidsthed om menneskerettigheder og dermed også om dem selv som rettighedsbærere. Både i forhold til grundlæggende rettigheder om ligebehandling og anti-diskrimination, men i høj grad også rettigheder knyttet til deres flygtningestatus og overtrædelser af menneskerettighederne i deres oprindelsesland. Denne viden og bevidsthed om rettigheder er for de flestes vedkommende opstået eller vokset i forbindelse med, at deres flygtningestatus i Danmark blev genvurderet

UNG I USIKKERHED

eller inddraget af udlændingemyndighederne, og deres beskyttelsesbehov dermed blev afvist.

”Altså vi... Vi forstår ikke, hvorfor Danmark synes eller mener, at vi skal tilbage til Syrien. Især nu Danmark selv mener, at diktatoren er krigsforbryder og overtræder en række internationale konventioner, og at Danmark ikke engang har en ambassade derovre eller en ambassadør, så vi... Vi kunne ikke se logikken i det, ja.” (Omar)

Den aktive bevidsthed om menneskerettigheder synes at spille en rolle på flere områder i forhold til midlertidighedens betydning. For det første tjener den som en modstandskraft, der giver energi og handlekraft i hverdagen og under sagsbehandlingen.

”Hvis jeg får et afslag på forlængelse, så vil jeg knokle og kæmpe og kæmpe og forsvere mig for at få min opholdstilladelse igen. For jeg har ret til det. FN ved det! Menneskerettighederne, regler, artikler siger det samme: Man har ret til at være i sikkerhed, når man er flygtning. Og især nu. Jeg har bidraget så meget til Danmark, og jeg har en stor tilknytning til Danmark, så jeg ved godt, jeg har ret til det. Så hvis en dag jeg får et afslag, så ville jeg kæmpe og kæmpe og kæmpe for at få min opholdstilladelse igen.” (Omar)

Når den gentagne sagsbehandling og løbende genvurderinger af beskyttelsesbehovet opleves af de unge, som om der ”altid bliver sat spørgsmålstegn ved det. Om vi virkelig er flygtninge”, så tilbyder menneskerettighederne og internationale menneskerettighedsorganisationer tilsyneladende et sprogbrug, der tjener som en beskyttelsesfaktor.

For det andet synes en retthedsorienteret tilgang for flere af de unge at tilvejebringe en forståelsesramme, der hjælper dem til at forstå og formulere, hvordan det er at leve under den lovgivning og de strukturelt bestemte levevilkår, som de har konkrete hverdags erfaringer med.

Et ensomt vilkår

De unge fortæller generelt om stor opbakning fra deres omgangskreds og klassefællesskaber i de perioder, hvor deres opholdstilladelse er under sagsbehandling eller har været inddraget i første instans. Men samtidig fortæller de også om, hvordan midlertidigheden betyder, at de lever ”et andet slags liv” end deres klassekammerater og jævnaldrende. Flere beskriver, at ingen i klassen eller på studiet ”anede, at det var sådan. At reglerne var sådan... at jeg bare kan blive sendt ud”, og de beskriver, hvordan deres særlige juridiske situation med midlertidigt ophold kan føre til oplevelser af ensomhed, og af at deres venner kan have svært ved at sætte sig ind i situationen.

”Det er som at være i en boble. Dine klassekammerater lever et slags liv, og man selv lever et andet.” (Omar)

”Ja, det er svært at sætte sig ind i for andre. Altså, den usikkerhed. Hvordan det fylder. Mine venner var også sådan: ”Hvad?! Kan de sende dig hjem?” (Ahmed)

De unge beskriver generelt et socialt liv, hvor de har omsorgsfulde venner og befinder sig godt i klassefællesskaberne. Så ensomheden synes bestemt ikke at udspringe at *blive holdt udenfor*, men at det midlertidige ophold *stiller dem udenfor* de fælles levevilkår, der er resten af klassen til dels: At ens opholdsgrundlag er sikkert.

”Jeg gik i 2. g, og en dag kom jeg hjem fra skole, og så havde mine forældre fået brevet. Så et par dage efter fik jeg det samme brev. Det var, mens der var frokostpause i gymnasiet, at beskeden kom. Mine kammerater sad omkring mig, og så læste jeg højt. Det var noget med, at vi skulle komme til en samtale, så de kunne genvurdere vores sag; ”Styrelsen har fået nye informationer vedrørende sikkerheden i Damaskus”. Det er den by jeg kommer fra. Altså, så drillede min danske kammerater mig sådan for sjov ”Ja, det var rart at kende dig.” ”Farvel, kan du have det godt!” ” Held og lykke fremover” og sådan noget. Altså, fordi de bare tænkte, det ikke kunne være alvorligt. Men for mig... der var det jo lidt anderledes.” (Omar)

Det kan også få betydning for de helt intime relationer:

”Det betyder noget i forhold til mange ting i dit liv. Fx bare sådan noget som at få en kæreste. Altså, kan jeg overhovedet tillade mig det? Altså at knytte mig til et andet menneske? At knytte et andet menneske til mig? Og så måske blive sendt væk lige om lidt. For mig fyldte det meget.” (Zaid)

Her får nogle af de nævnte baggrundsfaktorer om eksil- og minoritetserfaringer måske også betydning, når de sammenkobles med midlertidigheden og sagsbehandlingen.

Flere af de unge følger meget med i den politiske debat i Danmark, især på flygtninge- og integrationsområdet, hvor de ofte oplever at støde på stereotype, negative fortællinger om flygtninge og asylansøgere. Flere henviser direkte til citater fra politikere, og de beskriver en stærk motivation for at klare sig på en måde, der gør disse stereotyper til skamme.

Men de negative stereotyper og oplevelsen af en generel politiske modvilje, mod at der kommer flygtninge til Danmark, medfører også at flere aktivt undlader at fortælle om deres flugtbaggrund, når de starter i en ny klasse. Det betyder også, at de ikke deler deres bekymringer om den midlertidige opholdstilladelse med deres kammerater, hvilket kan bidrage til, at det midlertidige levevilkår bliver mere ensomt. Som Younes, der som 10-årig kom alene til Danmark som uledsaget mindreårig, her fortæller om sin gymnasietid:

”Jeg har holdt det meget for mig selv... Altså sådan ... Jeg fortalte dem ikke noget som helst. Jeg tror kun én af mine kammerater, min bedste kammerat, der hedder Esben, han var nok den eneste, der vidste noget

UNG I USIKKERHED

om det... Fordi allerede fra dag 1 i gymnasiet, så prøvede jeg at lægge skjul på at... at jeg er flygtning. Fordi jeg synes bare ikke... Jeg synes ikke, det var fedt at være flygtning, og at være en af dem, der kom i bådene og gik på motorvejen og alt det, der som fyldte meget i 2016. Så jeg prøvede altid at skjule det... og heldigvis kunne jeg også det. Fordi jeg ikke havde accent."

FREMTID OG UDDANNELSE

Samtlige unge fortæller, at de håber på og drømmer om en fremtid i Danmark. De føler sig hjemme i Danmark, har familie og venner her, har drømme og ambitioner på et dansk uddannelses- og arbejdsmarked og har ikke mindst en frygt for forfølgelse og overgreb i oprindelseslandet. Men det er tydeligt, at orienteringen mod en fremtid i Danmark ikke kun handler om, at de ikke kan vende tilbage grundet frygt for forfølgelse. Den handler også om, at det er her, de fleste føler sig mest hjemme og i meget høj grad: At der er her, de har investeret sig i relationer, uddannelse, sprogtilegnelse og foreningsliv. Eller som Younes formulerer det:

"Det er jo netop i teenageårene, at man sådan skaber sin identitet. Der, hvor man skaber, hvem man er og det. Så på den måde er jeg jo skabt her i Danmark. Altså, jeg føler mig dansk, fordi det er jeg jo, det er jo her, hvor jeg har skabt den person, som jeg er i dag."

Denne oplevelse af tilhørsforhold til Danmark oplever de unge imidlertid løbende bliver udfordret eller ignoreret igennem genvurderinger af deres opholdstilladelse og reglerne om permanent ophold. Det kommer fx helt konkret til udtryk under interviewene ved sagsbehandling af forlængelse af opholdstilladelsen:

"Så spørger de jo om det der: "Hvilken risiko er der, hvis du bliver sendt hjem?" Hjem? Jamen, hjem er der, hvor hjertet er, kan man jo så sige. Så det er jo her. Men det var jo ikke der, hvor de mente..." (Younes)

Ignorereret tilknytning

Et tema, der går igen på tværs af interviews og fortællerværksteder, er, at lovgivningen om midlertidigt og permanent ophold giver de unge en følelse af, at deres bestræbelser på at opbygge et liv i Danmark og indgå i og bidrage til det danske samfund ignoreres.

Som beskrevet er det et krav for at opnå permanent opholdstilladelse, at man har haft ophold i 8 år, og at man skal have været i fuldtidsbeskæftigelse i 3 år og 6 måneder ud af de seneste 4 år. Da uddannelse og lønnet praktik ikke tæller med, indebærer det, at mange unge på midlertidigt ophold står i en situation, hvor de skal vælge mellem at tage en uddannelse og prioritere drømme, ambitioner og faglig nysgerrighed eller tage ufaglært arbejde i 4 år og derigennem prioritere den korteste vej til en trygtere opholdstilladelse og sikkerhed mod

udsendelse. Dette dilemma fylder meget i de unges studievalg og overvejelser om fremtiden, - og i interviewene:

"Hvad så næste gang? Er det så min opholdstilladelse, de ikke forlænger? Så er det mig, der skal sidde på et udrejsecenter, hvor jeg ikke må uddanne mig eller arbejde eller bidrage til samfundet på en eller anden måde. Og derfor stræber jeg efter permanent ophold, men alligevel kan jeg ikke gøre noget, fordi jeg jo er under uddannelse... Så det. Det eneste man kan gøre i mit tilfælde... Det er at droppe ud fra uddannelse for at tage et ufaglært job i 4 år...Og det vil jeg ikke gøre, fordi lige nu er jeg i gang med mit andet år, og jeg ville hellere uddanne mig og arbejde som læge i stedet for at droppe ud og arbejde i en eller anden fabrik lige nu, hvor jeg ikke vil være tilpas og bare gøre det for at få permanent opholdstilladelse." (Omar)

De unge har alle afbrudte skole- og uddannelsesforløb bag sig i forbindelse med flugten fra oprindelseslandet og har således allerede erfaringer med at opgive drømme og fremtidsforestillinger. På denne baggrund opleves det valg, som lovgivningen strukturerer - mellem uddannelse eller sikkerhed- som et både hårdt og svært valg. Her fortæller Zaid om sit studievalg:

Zaid: "Ja, de regler har kæmpe betydning. Altså, da jeg kom [i 2015] var reglerne om tilknytning og permanent ophold ikke helt sådan. Det blev lavet om i 2019. Og da jeg hørte om de regler.... Det var som et slag i maven. For jeg havde en drøm, jeg havde knoklet og kæmpet i skolen for at få min eksamen og havde lige søgt ind på min drømmeuddannelse til socialrådgiver. Og samtidig tænkte jeg, at jeg var på vej til permanent ophold. At nu var der kun 3 år igen, før jeg kunne søge. Og så ændrede de reglerne. Det var ligesom deja-vu! Fordi lige da krigen brød ud i Syrien, så var jeg lige starter på jura på første semester [...] Og så måtte vi flygte på grund af krigen. Og så havde jeg kæmpet mig hen til at starte på en ny uddannelse i et nyt land. Og så bam: Så ændrede de reglerne, så jeg ikke ville kunne få permanent ophold, hvis jeg gik i gang med at læse. Det var bare sådan en følelse af.... Forhindring. Hele tiden. Og næsten alle mine venner valgte at gå arbejdsvejen for at sikre sig permanent ophold. Og jeg overvejede det så meget. Jeg havde arbejdet ved siden af min HF på et lager, jeg arbejdede for et vikarbureau. Og så ringede de fra lageret og tilbød mig en fuldtidsstilling. Og jeg var sådan i tvivl. Jeg kan huske, at jeg lå aftenen inden, jeg skulle svare og tænkte og tænkte. Er det dumt? Skal jeg sikre mig? Men jeg er nok meget optimistisk i mit hoved. Og jeg havde en drøm. Så jeg satsede. Og så kom jeg ind på min drømmeuddannelse. Og så måtte jeg bare satse. Men alle mine venner, der valgte arbejde, har permanent ophold nu. Så det er stadig ikke til at sige... Var det klogt?"

UNG I USIKKERHED

Alle de interviewede unge har valgt uddannelse, og således prioriteret uddannelse over opholdssikkerhed. Det betyder imidlertid ikke, at bekymringer og tvivl ikke melder sig, og flere beskriver, hvordan de løbende overvejer at droppe eller nedprioritere uddannelse:

”Det fylder rigtig meget, og det er også derfor... På et tidspunkt så overvejede jeg at droppe det hele. Så var jeg sådan: Fint, så må jeg droppe ud... Jeg havde tænkt flere alternativer: Altså, man kan jo bare stoppe efter 9. eller efter gym, og så bare arbejde ufaglært der. I 3½ år... Jeg kender nemlig en af mine kammerater, der har gjort det. Han startede på uni, men uvisheden fyldte for meget for ham, så tog han ufaglært arbejde i 3½ år, så nu er han så tilbage på uni, men det er jo svært. Det er bare virkelig svært at komme tilbage efter 3½ år. Det er jo mange år. Altså det er jo 4 år, hvor man er væk fra det, man har lært. Det andet alternativt er, at måske skal jeg arbejde fuldtids ved siden af studiet. Men det prøvede jeg så i sidste måned, hvor jeg så arbejdede 90 timer, altså fordelt over en måned. Og det duede slet ikke. Det var jo ikke engang fuldtid, som man skal for at få permanent [ophold], men allerede med de timer der kunne jeg bare mærke, at det slet ikke kan hænge sammen med et fuldtidsstudie også.” (Younes)

Frygten for at miste den midlertidige opholdstilladelse og drømmen om at ”slippe ud af uvished” betyder således, at de unge ikke kun tager beslutningen mellem studie og arbejde én gang ved afslutningen af grundskole eller ungdomsuddannelse. Det er et valg, de løbende forholder sig til og kommer i tvivl om. Flere unge beskriver fx hvordan de helt rutinemæssigt regner på, hvor langt de er fra permanent ophold:

”Det regner jeg rigtig tit på. Hvornår jeg er færdig som læge, og så plus 4 års arbejde. Altså, at det betyder, at jeg ikke kan bo i tryghed i 13 år endnu. Det er jo mange år, hvor jeg skal gå rundt og kun tænke på at en eller anden dag, får jeg det samme brev, som mine forældre fik dengang...” (Omar)

Det valg eller den modstilling mellem uddannelse og opholdssikkerhed, som lovgivningen strukturerer, får også den betydning, at flere unge oplever, at deres resultater, indsats og ønske om at bidrage til samfundet gennem en faglært profession ikke anerkendes.

”Det er så frustrerende at leve med en midlertidig opholdstilladelse, og så skal man høre, at man ikke bidrager til samfundet, fordi man ikke arbejder, men tager en uddannelse. Men det er jo ikke rigtigt. En uddannelse, det er jo en investering, kan man sige... At jeg investerer i mig selv for at blive bedre og bedre for til sidst give noget rigtig godt til Danmark Men altså... hvis man kører i en ministerbil og har alt det, man skal have, så vil man ikke tænke på de unge, der knokler derude. Der både arbejder og studerer, men alligevel ikke kan få lov til at få de rettigheder, de har eller bør have.” (Omar)

Erfaringer af ulighed

Oplevelserne blandt de unge af at være underlagt anden lovgivning end deres jævnaldrende og klassekammerater bidrager til, at de unge oplever ikke at have samme muligheder og rettigheder, som deres jævnaldrende har. Især

midlertidighedens gentagne sagsbehandling, hvor der løbende sættes spørgsmålstegn ved de unges ”ret til overhovedet at være her” giver som nævnt de unge en oplevelse af at ”leve et andet liv” og ”ikke at være på lige fod” med klassekammeraterne. Men en række andre forskelle i rettigheder og muligheder bidrager også til disse erfaringer af ulighed. Særligt kravene for at opnå permanent ophold betyder, at de unge oplever at være stillet i en ulige position i forhold til deres jævnaldrende, især:

- **Beskæftigelseskravet** ved permanent ophold erfares som en begrænsning, der sætter de unge i en situation, hvor de skal **vælge mellem uddannelse eller opholdssikkerhed**. En sådan begrænsning eller modstilling mellem faglige drømme og sikkerhed mod udsendelse eksisterer ikke, når deres jævnaldrende skal træffe uddannelses- og livsvalg.
- At blive dømt for **trafikforseelser og kriminalitet** indebærer, at de unge – foruden bøde eller fængselsstraf som deres jævnaldrende - risikerer udvisning eller udelukkelse fra at opnå permanent ophold eller statsborgerskab.

Når reglerne for midlertidigt ophold og beskæftigelseskravet ved permanent ophold samtidig ikke lægger vægt på integrations- og uddannelsesbestrebelse, står mange af de unge med en grundlæggende erfaring af forskelsbehandling, hvor der ikke tages hensyn til den enkeltes indsats og situation.

Som et element i deres særlige situation med midlertidigt ophold er flere af de unge som nævnt opmærksomme på konsekvenserne ved trafikforseelser og kriminalitet: At det kan medføre udelukkelse fra at opnå permanent ophold, statsborgerskab eller udvisning. Ingen af de unge har erfaringer med at bryde loven, men denne generelle bevidsthed om, at det ”vil være ekstra alvorligt for sådan en som mig”, medfører, at flere af dem er meget opmærksomme på ikke at komme i situationer, der kan medføre en sådan risiko:

”Altså, det skal man selvfølgelig ikke gøre, men det er igen det der med, at hvis man her kommer til at lave et eller andet, hvis man fejler og gør en eller anden lille ting forkert. Så risikerer man sin opholdstilladelse, så risikerer man aldrig at få permanent [ophold]. Det gør andre ikke. Altså, det er mine egne erfaringer... Når der kommer nogen... Altså, der er jo altid typer, der altid vil gøre noget dumt, og som bare er ude på at slås, og jeg ved bare, at jeg skal holde mig væk fra sådan nogle typer.” (Younes)

Det er et tema, der går igen hos mange af de deltagende.

”Jeg kan huske at snakke med min studiegruppe, og så kom der lige en lille historie om en, der havde kørt for hurtigt i eller anden bil, og så fik en bøde, og nu må de ikke søge permanent [ophold] og alle de der ting.

UNG I USIKKERHED

Så spurgte de mig, om jeg har permanent eller har statsborgerskab. Det sagde jeg nej til, og så forklarede jeg, at jeg har en midlertidig opholdstilladelse, og at den skal forlænges hvert andet år. Og så begyndte de at stille spørgsmål: "Åh nej, hvad så, hvis de giver dig afslag her om et år, og du ikke kan færdiggøre uddannelsen" og alle de ting. Så der er faktisk mange, der ikke vidste det..." (Omar)

For mange af de unge kan midlertidighedens betydning og reglerne om permanent ophold ikke forstås isoleret fra reglerne om statsborgerskab. Det at være på midlertidigt ophold i en årrække gør, at de unge også oplever at være stillet ringere end deres kammerater inden for anden lovgivning. For de unge betyder det at leve under midlertidigt ophold dermed også:

- **At de ikke har stemmeret til Folketinget.** Det har kun danske statsborgere.
- **Pas- og visumregler** gør det ofte vanskeligt for de unge at deltage på studieture, ture med fodboldholdet eller venner. Især studieturene fremhæves i interviewene som situationer, hvor de unge erfarer, at "jeg så var den eneste i klassen, der ikke kunne komme med". Pas og visumregler er afhængig af statsborgerskab og ikke af hvorvidt opholdstilladelsen er midlertidig eller permanent.

Lang tid i midlertidighed er lig med lang vej til statsborgerskab og til den opholdssikkerhed og de demokratiske rettigheder, der følger med. Især fraværet af stemmeret til Folketinget - og den meget lange udsigt til at opnå det - fremhæves af mange unge som en tydelig erfaring af ulighed.

For at opnå statsborgerskab og dermed stemmeret og dansk pas, skal man - foruden at opfylde en række andre krav - have haft permanent ophold i mindst to år. Og for at opnå permanent ophold mindst 8 års midlertidigt ophold. For mange af de unge i undersøgelsen betyder det, at de ikke kan forvente at opnå stemmeret, før de fylder 30 år, selvom de kom til Danmark som 10-15-årige.

"Altså, jeg er meget ambitiøs, så jeg beslutter mig ligesom for at være motiveret. Men altså, det er jo svært. Altså, jeg prøver bare at fokusere: Studie, studie, eksamen, til hverdag. Men når jeg så tænker over det, alt sådan noget der med opholdstilladelse, så nu skal jeg til at forny den igen, eller hvis jeg skal ud at rejse, og det er jo vanskeligt, når jeg ikke har dansk pas. Eller når der er valg, og jeg ikke må stemme. Så ja, så mister man lidt motivationen. Det er nok mest fordi, det er den der følelse af, at jeg ikke er lige så meget værd som alle andre mennesker, der bor i Danmark." (Younes)

Generelt træder der en frustration frem blandt de unge, når de fortæller om erfaringer med ulighed og oplevelser af, at deres bestræbelser og flid på uddannelsen samt integrations- bestræbelser ikke medfører, at de kan opnå opholdssikkerhed.

Det bliver derved ikke kun de specifikke regler om midlertidigt og permanent ophold eller den konkrete sagsbehandling, der er slidsom for de unge. Erfaringen af grundlæggende ikke at være ligestillet med andre fremhæves flere steder, som den mest belastende.

"Dengang i Syrien. Det var virkelig hårdt med krigen. Virkelig. Men... Jeg synes, ikke det er lige så hårdt, som den psykiske oplevelse vi har været igennem med inddragelsessagen. Det var hårdere. Fordi dengang i Syrien, der vidste vi, at vilkårene var sådan overfor alle. At alle dem, der er omkring dig, de har samme situation som dig. Så vi forstår hinanden og trøster hinanden. Men her i Danmark: Du føler, at alle andres liv fortsætter, mens dit liv standser.... Og det er meget hårdere end at opleve krig. Det er min oplevelse, personligt." (Zaid)

Samtidig er de unge opmærksomme på, at reglerne i Danmark adskiller sig fra det øvrige Europa, hvilket også bidrager til en oplevelse af ulighed. Igen især sammenkoblet med oplevelsen af, at de danske regler for midlertidigt og permanent ophold ikke lægger vægt på de unges integrations- og uddannelsesbestræbelser.

"For eksempel de venner, som jeg flygtede fra Syrien sammen med, de har alle sammen opnået permanent ophold eller statsborgerskab, fordi de ikke kom til Danmark [...] Så hvis du er en, der tænker på fremtiden, hvis du tænker på stabilitet, så skal du ikke komme til Danmark. For jeg føler mig næsten gjort til grin, når jeg taler med mine barndomsvenner. Nogle er i Sverige, nogle er i Tyskland. Og når vi mødes, og vi snakker, så tænker jeg: Hallo, hvorfor skal det være sådan. Altså, jeg var ham, der knoklede hårdest. Hvorfor skal jeg stå bagerst i forhold til mine barndomsvenner? Det er jo en unfair følelse." (Ahmed)

UNG I USIKKERHED

MENTAL SUNDHED

Samlet set tegner der sig et billede af, at midlertidige opholdstilladelser har en direkte, negativ betydning i de unges liv og hverdag, og at midlertidigheden derigennem får konsekvenser for deres mentale helbred¹⁰. I dette afsnit sammenholdes resultaterne fra den ovenstående analyse med WHO's definition af mentalt helbred:

En tilstand af velbefindende: Det midlertidige ophold, og især de hyppige genvurderinger, medfører, at de unge oplever en konstant "usikkerhed" og "uvished", der sætter sig som "en knude i maven", "en vægt på dine skuldre". Uvisheden for fremtiden og frygten for udsendelse medfører koncentrations- og søvnbesvær, en konstant bekymring for fremtiden og en oplevelse af ikke selv at have indflydelse på sit eget liv og sin egen fremtid. Disse faktorer eksisterer både ved fornyelsestidspunktet, under sagsbehandling og under den midlertidige gyldige opholdstilladelse, hvor frygten for en SMS-notifikation fra e-Boks og bekymringer om "hvornår er det mig, der får brevet" bliver et gennemgående udtryk for, hvordan midlertidigheden løbende griber ind i et ungdomsliv med uddannelse, fritidsjob og foreningsliv, hvor et enkelt bip i lommen i spisefrikvarteret potentielt kan rive tæppet væk under den tilværelse, de har investeret flid, tid og følelser i: venskaber, uddannelse, foreningsliv, fritidsjobs og fremtidsdrømme. Den konstante mulighed for inddragelse og de hyppige fornyelsesvurderinger synes dermed at fastholde midlertidighedens belastende faktorer i de ungdomsliv, de unge forsøger at opbygge.

Hvor individet kan udfolde sine evner: Det midlertidige ophold, og især hyppig og langtrukken sagsbehandling af både egen og/eller familiemedlemmers opholdstilladelse, kan foruden koncentrations- og søvnbesvær medføre demotivation og lyst til at opgive skolegang, øvrige integrationsbestrebelse og bare "ligge i et hjørne og ikke lave en skid". Midlertidigheden synes her at få betydning som en både demotiverende og distraherende faktor, hvor bekymringerne tager fat så snart man "sidder stille". Midlertidigheden synes dermed at forstyrre og begrænse de unges mulighed for at udfolde sine evner i uddannelses- og fritidsaktiviteter. Samtidig viser undersøgelsen, at mange unge formår at overkomme midlertidighedens demotiverende og distraherende effekt; de lærer dansk, indhenter tabt uddannelse og er godt på vej i uddannelsessystemet. Denne

indsats for at overkomme midlertidighedens belastende faktorer er imidlertid ikke omkostningsfri for de unge: De fortæller om bekymringer, der kommer snigende om aftenen, om tilbagevendende regnestykker, om hvornår man endelig kan få permanent ophold og føle sig sikker og om "ikke at kunne tillade sig at være rigtig glad" over personlige sejre og resultater, når det er usikkert, om man får lov at blive.

De unge forsøger tilsyneladende at påtage sig en slags skyklapper og "bare fokusere på studie, studie, eksamen", men erfarer at bekymringer om at miste opholdstilladelsen og frygten for udsendelse alligevel fylder i tankerne i hverdagen. Med andre ord er det de unge selv, der skal gøre et mentalt "ekstraarbejde" for at bære og tøjle de belastende effekter af midlertidigheden. De er alle drevet af drømme og ambitioner om at lykkes med et liv og en uddannelse i Danmark, men de oplever samtidig "forhindringer" og "modstand" fra det samfund, de knokler for at blive en varig del af.

Mange af de unge oplever også at skulle betale en anden pris: Især muligheden for at udfolde sine evner ved at dygtiggøre sig gennem uddannelse fremstår begrænset og forstyrret af reglerne om midlertidigt ophold og beskæftigelseskravet ved permanent ophold: Hvis de unge vælger at uddanne sig, så koster det at opholdet forbliver usikkert.

Håndtere dagligdags udfordringer og stress: Midlertidigheden medfører, at de unge ikke kun skal håndtere dagligdagens udfordringer og stress og de udfordringer, bekymringer og valg, der er knyttet til ungdomsliv i almindelighed. De skal foruden de potentielle stressfaktorer, der er knyttet til at have oplevet konflikt og flugt, også håndtere de faktorer af stress, som usikkert opholdsgrundlag og hyppig, langtrukken sagsbehandling medfører. Når en inddragelsessag kan føles som "PTSD" eller "som værre end krigen", når en SMS om et brev fra Udlændingestyrelsen i e-Boks kan få "alt til at fryse" eller "være som et chok", så giver det et indblik i det mentale pres, som midlertidighedens vilkår medfører.

Igen viser undersøgelsen samtidig, at mange af de unge håndterer disse udfordringer og stressfaktorer og holder sig selv oprejst – med støtte fra lokalmiljøet. Men igen er det også tydeligt, at denne mestring ikke er omkostningsfri, men har konsekvenser for deres mentale helbred i kraft af bekymringer, frustration og "en dårlig følelse i maven".

¹⁰ Dette gælder på tværs af nationalitet og alder for de unge med ophold efter § 7 og § 9, dog med undtagelse af de enkelte, der grundet udlændingemyndighedernes praksis i forhold til deres specifikke

nationalitet, ikke forventer at udlændingelovgivningens mulighed for ikke at forlænge deres ophold vil blive realiseret.

UNG I USIKKERHED

Indgå i fællesskaber med andre mennesker: Midlertidigheden giver de unge oplevelser af at leve "et andet liv", "i en boble", hvor den midlertidige opholdstilladelse trækker en usynlig skillelinje imellem dem og deres klassekammerater og øvrige jævnaldrende. Især den gentagne og hyppige sagsbehandling bliver for de unge en erfaring af, at samfundet grundlæggende sætter spørgsmålstegn ved deres tilværelse i og tilknytning til Danmark. For mange unge stiller denne erfaring af at være "uønsket" samt af "modstand" og "forhindringer" fra samfundets side nærmest eksistentielt spørgsmål ved deres liv og adgang til fællesskabet.

Igen viser undersøgelsen også, at de unge samtidig er en aktiv del af en række fællesskaber på deres uddannelser og i foreningslivet. De fortæller om gode venner, klassefællesskaber, fodboldhold og landsbysamfund, der støtter dem og bekræfter det fællesskab, som reglerne om midlertidigt ophold opleves at holde dem ude af. Men samtidig viser undersøgelsen, at midlertidigheden er slidsom for deres mentale helbred i den forstand, at usikkerheden og uvisheden i det midlertidige ophold oftest er noget, de unge bekymrer sig om i ensomhed: Deres jævnaldrende er sjældent klar over deres opholdsretlige situation og mange unge ønsker ikke at fortælle om eller "afsløre" deres flugtbaggrund eller deres usikre opholdstilladelse. Flere fortæller også om bekymringer og overvejelser om at undlade at involvere sig i tætte relationer som fx nye venskaber og kæresteforhold.

En anden selvstændig belastningsfaktor for de unges mentale helbred er frygten for udsendelse til det oprindelsesland og den konflikt, som de er flygtet fra, samt for at deres familiemedlemmer udsendes. Midlertidigt ophold indebærer en varig, potentiel risiko for at skulle sendes tilbage, og dermed indebærer de hyppige genvurderinger også, at de unge oplever, at deres beskyttelsesbehov løbende drages i tvivl, og at følelsen af beskyttelse og sikkerhed svækkes eller helt forsvinder.

MIDLERTIDIGHEDENS BETYDNING - FÆLLESTRÆK

Til trods for forskelle i lovgivningen og forskelle i hvordan og i hvilket omfang midlertidigheden påvirker børn og unge med ophold efter henholdsvis udlændingeloven og særloven, træder der også en række fællestræk frem.

På baggrund af den kvalitative undersøgelse tegner der sig et samlet billede af, at livet på midlertidig opholdstilladelse som barn og ung med flugtbaggrund i Danmark i mange tilfælde har følgende konsekvenser:

- **Midlertidighed har negativ betydning for den mentale sundhed**
At leve i midlertidighed med uvished for fremtiden og manglende mulighed for selv at påvirke eller ændre sin situation har negative konsekvenser for de unges mentale sundhed. Følelsen af ventetid – at vente på krigens ophør eller vente på engang at opnå opholdssikkerhed gennem en permanent opholdstilladelse – præger de unges trivsel og hverdagsliv med erfaringer af meningstab og demotivation til følge.
- **Midlertidighed begrænser muligheder og motivation for at indgå i fællesskaber**
Bevidstheden om at opholdet i Danmark (måske) er midlertidigt, skaber uvished om fremtiden og følelser af usikkerhed, hvor de unge kan blive demotiveret til at engagere sig i fællesskaber og relationer, da deres indsats og tid (måske) er spildt.
- **Midlertidighed udfordrer muligheder for uddannelse**
Midlertidigheden og bekymringer om forlængelse eller udløb af opholdstilladelsen forstyrrer koncentrationsevnen og kan demotivere deltagelse i uddannelsesaktiviteter målrettet et dansk uddannelses- og arbejdsmarked. For mange børn og unge fra Ukraine medfører den midlertidige opholdstilladelse og forventningen om et kort ophold i Danmark, at det er svært at se relevansen af at lære dansk. For unge med ophold efter udlændingeloven kan både midlertidigheden og uvisheden om

fremtiden gribe forstyrrende ind i lektielæsning, fremtidsforestillinger og motivationen til at gennemføre en uddannelse. Reglerne om permanent ophold begrænser og udfordrer de unges studievalg, hvor mange løbende kommer i tvivl om, hvorvidt de skal bytte drømmen om en uddannelse for en hurtigere vej til større opholdssikkerhed.

- **Midlertidigheden forstyrrer integration**
Midlertidigheden kan udfordre motivationen for integration i Danmark- både i forhold til sprog, relationer, fritidsaktiviteter og foreningsliv. Selvom mange unge i undersøgelsen engagerer sig i fritidsaktiviteter og sociale relationer og har opnået resultater i uddannelsessystemet, så er dette engagement fastholdt *til trods* for deres midlertidige opholdstilladelse gennem en individuel opretholdelseskraft, der løbende udfordres og svækkes af midlertidigheden.
- **Midlertidigheden kan føre til ensomhed**
Midlertidigheden kan medføre følelser af ensomhed og erfaringer af at stå uden for fællesskabet i kraft af sin opholdstilladelse og sagsbehandlingen heraf.

VARIGHED

Varigheden af midlertidigheden fremhæves også i den kvalitative undersøgelse som en selvstændig belastende faktor for de unges mentale helbred.

I undersøgelsens kvalitative data er det tydeligst blandt unge med ophold efter udlændingeloven, men spørgsmålet er om mange børn og unge fra Ukraine også med tiden og i takt med deres integration i Danmark vil opleve midlertidigheden som belastende på lignende vis.

UNG I USIKKERHED

Udlændingeloven: "Igen, igen, igen"

De fleste unge i undersøgelsen med ophold efter udlændingeloven fremhæver, at der altid "igen, igen, igen" venter en ny vurdering om forlængelse forude. At en ny sagsbehandling af opholdstilladelsen dermed er en fast del af de unges fremtidshorisont, bibringer de unges hverdag en permanent usikkerhed, der erfares meget slidsom – især over tid.

Opholdstilladelsen skal fornyes hvert år eller hvert andet år i mindst 8 år og - for de mange unge, der vælger at uddanne sig - ofte i 10-20 år. De fleste deltagere i undersøgelsen er kommet til Danmark som 10-13-årige. De, der vælger en videregående uddannelse efter grundskole og ungdomsuddannelse, vil typisk være færdiguddannede som 24-25-årige. Herefter skal de så finde 3½ års beskæftigelse, før de kan søge om permanent ophold. Med andre ord: Midlertidigheden tegner for mange af de unge til at være mellem 15 og 20 år. Disse er vel at mærke år, hvor de entydigt orienterer sig mod en fremtid i Danmark og investerer sig i uddannelse, relationer og øvrige integrationsbestrebelse. Bekymringer om, hvornår de "får brevet" og potentielt mister alle deres integrationsinvesteringer, så det hele føles "spildt" er altså en ganske varig belastningsfaktor for de unge. Dette er godt illustreret ved Yones, der som medicinstuderende har en lang uddannelse foran sig, og som derfor rutinemæssigt "tæller ned" til permanent ophold: Om 16 år.

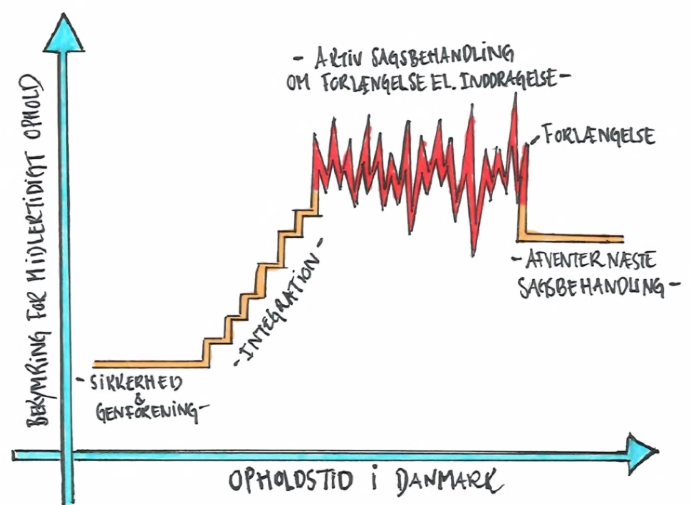
Også den lange sagsbehandlingstid fremstår som en belastningsfaktor. For flere af de unge i undersøgelsen har forlængelses- og inddragelsessager været i 2-3 år og har således været en fast ledsager og bekymringsgrund i hele deres gymnasietid.

Sammenhænge mellem opholdstid og belastningsgrad

Sammenholdes undersøgelsens resultater, tegner der sig en figur, hvor bekymringerne om midlertidigt ophold ændrer sig over tid. Bekymringerne fylder ikke i den første tid i Danmark, der er præget af lettelse over at være i sikkerhed og glæde over at være forenet med familie, men i takt med at integrationsinvesteringer bygges op gennem uddannelse, fritidsaktiviteter og sociale bånd melder der sig bekymringer og tanker om, hvorvidt bestræbelserne er spildte og oplevelser af at leve på andre vilkår end sine jævnaldrende. Mens sagsbehandling om forlængelse eller inddragelse er i gang, bliver bekymringerne intensiveret, men også når opholdstilladelsen forlænges, fortsætter bekymringerne i kraft af midlertidighedens tilbagevendende sagsbehandling og forventninger om varig usikkerhed.

Eller som Ahmed her forklarer:

"Altså usikkerhed! Jeg tror altid, jeg vil føle den usikkerhed, efter det vi har været igennem under sagsbehandlingen. Også hvis man får statsborgerskab engang, så er det stadig usikkert: Kan jeg miste det i morgen? Kan de finde på noget? Kan de inddrage det igen?"

Særlovens usikkerhed. En stigende bekymring.

Børn og unge på flugt fra krigen i Ukraine har været i Danmark i relativt kort tid, og de har ingen konkrete erfaringer med, at opholdstilladelsen ikke forlænges. Men særloven – og dermed de ukrainske flygtninges opholdstilladelse – udløber i marts 2025. I lyset af undersøgelsens resultater og ovenstående figur rejser det spørgsmålet om, hvorvidt flere børn og unge fra Ukraine med tiden i takt med familiens integration i Danmark vil opleve den midlertidige opholdstilladelse som en direkte belastende faktor i stigende grad.

En ny, større, kvantitativ undersøgelse (87) viser, at 60,4% af de deltagende ukrainske flygtninge ønsker at blive i Danmark, også når deres hjemegn er sikker. Undersøgelsen viser også, at frygten for at blive sendt hjem udgør et stigende problem for de deltagende. Undersøgelsen omhandler udelukkende voksne, men er indikerende for, at mange fordrevne familier fra Ukraine i stigende grad orienterer sig mod en fremtid i Danmark. I lyset af ovenstående figur er spørgsmålet altså, om mange børn og unge fra Ukraine inden længe begynder at erfare det midlertidige opholdsgrundlag og særlovens udløb i marts 2025 som en stigende bekymringsfaktor med direkte, negative konsekvenser for deres mentale sundhed og trivsel.

DEL 4 | TVÆRGÅENDE OPSAMLING

MIDLERTIDIGHEDENS BETYDNING FOR BØRN OG UNGE MED FLUGTBAGGRUND

I dette afsnit præsenteres en opsamlende analyse, der går på tværs af indsigter og resultater fra rapportens tre delundersøgelser:

- Viden fra **eksisterende forskning** vedrørende betydningen af midlertidighed og opholdsusikkerhed for fordrevne
- En **juridisk redegørelse og analyse** af dansk lovgivning og nyeste praksis for forlængelse og inddragelse af midlertidig beskyttelse i et menneskeretligt perspektiv
- En **kvalitativ undersøgelse** af børns og unges erfaringer med at leve under midlertidig beskyttelse.

Disse tre delundersøgelser belyser tilsammen, hvilken betydning midlertidig opholdstilladelse har for børn og unge med flugtbaggrund i Danmark, og hvordan midlertidigheden påvirker deres hverdag og mentale sundhed.

Alle børn og unge, der kommer til Danmark og opnår beskyttelse, får en kortvarig, midlertidig opholdstilladelse. Den kvalitative undersøgelse viser samlet set på linje med resultaterne fra en række af de præsenterede, eksisterende studier, at livet på midlertidig opholdstilladelse som barn og ung med flugtbaggrund i mange tilfælde har følgende konsekvenser:

- Midlertidighed har negativ betydning for den mentale sundhed
- Midlertidighed begrænser muligheder og motivation for at indgå i fællesskaber
- Midlertidighed udfordrer mulighederne for uddannelse
- Midlertidighed forstyrrer integration
- Midlertidighed fører til ensomhed

Men midlertidigheden har forskellig form og får i samspil med en række andre faktorer forskellige betydninger, afhængig af om der opnås beskyttelse efter henholdsvis særloven for fordrevne fra Ukraine eller udlændingeloven.

Disse forskelle præsenteres løbende i denne opsamling, men indledningsvist først en kort sammenstilling af de to typer af midlertidighed og deres betydning.

Børn og unge med ophold efter særloven for fordrevne fra Ukraine

Børn og unge fra Ukraine med opholdstilladelse efter særloven har en midlertidig opholdstilladelse, der udløber 17. marts 2025, og som ikke kan tælle med ved en ansøgning om permanent opholdstilladelse. Samtidig eksisterer der blandt de børn og unge, der medvirker i både denne og tidligere undersøgelser, en udbredt opfattelse af, at opholdet i Danmark er midlertidigt, og de fleste orienterer sig ud af Danmark og ser en fremtid i Ukraine eller andre lande.

Denne opfattelse af opholdet i Danmark som relativt kortvarigt og midlertidigt ser ikke ud til at være forårsaget af opholdstilladelsen, hvis vilkår mange af disse børn og unge er uvidende og ubekymrede om.

Snarere synes det at være selve krigen i Ukraine, opfattelsen af invasionens midlertidige karakter, besøg i Ukraine, fremtidsdrømme og ambitioner om at uddanne sig og finde arbejde i Ukraine eller andre lande, der samlet set skaber opfattelsen af midlertidighed blandt de unge.

Opfattelsen, at opholdet i Danmark er midlertidigt, *understøttes* af opholdstilladelsens midlertidighed og udløb - og især af reglerne om, at opholdet på særloven ikke giver adgang til permanent ophold, hvormed midlertidigheden i særloven får en *indirekte* negativ betydning for børns og unges liv og integration i Danmark samt for deres mentale sundhed.

UNG I USIKKERHED

Børn og unge med ophold efter udlændingeloven

Børn og unge med opholdstilladelse efter udlændingelovens asyl- og familiesammenføringsbestemmelser har midlertidig opholdstilladelse af 1-2 års varighed i mindst de første 8 år i Danmark.

Opholdstilladelsen er givet "med henblik på midlertidigt ophold", og den kan løbende inddrages eller nægtes forlænget, såfremt myndighederne vurderer, at sikkerhedssituationen i oprindelseslandet er tilstrækkelig forbedret, og at de unges tilknytning til Danmark ikke er tilstrækkelig stærk. Samtidig orienterer de unge, der deltager i både denne og tidligere undersøgelser, sig entydigt mod en fremtid i Danmark. Det er her, de oplever at føle sig mest hjemme, her de har investeret sig i fællesskaber, uddannelse og relationer, og det er her, de håber på en fremtid.

Denne modstilling mellem opholdstilladelsens midlertidighed og de unges orientering mod Danmark sammenholdt med deres frygt for forfølgelse i oprindelseslandet medfører, at den midlertidige opholdstilladelse og den hyppigt tilbagevendende sagsbehandling har en direkte og negativ betydning for de unges hverdag og mentale sundhed.

MIDLERTIDIGHEDENS BETYDNING FOR MENTAL SUNDHED

"Altså, det er tungt. Det er som en vægt på dine skuldre, der hele tiden er der. Som du ikke kan tage af. Det er bekymringen, den ligger der bare."

Ibrahim

Den kvalitative undersøgelse i denne rapport viser på linje med den præsenterede eksisterende forskning i litteraturstudiet, at et kortvarigt og usikkert opholdsgrundlag medfører en uvished for fremtiden, der på mange måder minder om ventetiden i asylofasen.

Denne usikre ventetid, i asylofasen eller på midlertidige opholdstilladelser, er ifølge en række af de præsenterede studier associeret med dårligere mental sundhed, depression, angst og højere niveauer af PTSD-symptomer. Også for børn er disse effekter dokumenterede i den eksisterende

forskningslitteratur: Børn og unge med usikker opholdsstatus kan udvikle psykiatiske symptomer som reaktion på vedvarende opholdsusikkerhed. Forældres PTSD er knyttet til børns psykosociale problemer, og denne sammenhæng er særligt stærk blandt familier med usikker opholdsstatus. Disse veldokumenterede effekter på den mentale sundhed ses også i den kvalitative undersøgelse af midlertidighedens betydning for børn og unge med flugtbaggrund i Danmark i dag. Dette illustreres her med et par nedslag: Først om børn og unge med ophold efter særloven for fordrevne fra Ukraine, dernæst om børn og unge med ophold efter udlændingeloven.

Opholdet i Danmark som en ventesaal

"Jeg drømmer om afslutningen på krigen og at tage til Ukraine så hurtigt som muligt for at give knus til min mor, søster og katte"

Edem

Midlertidigheden får betydning for den mentale sundhed hos børn og unge på flugt fra konflikten i Ukraine på flere måder. Mange oplever en stigende demotivation for at gå i skole og engagere sig i fritidsaktiviteter med danske jævnaldrende. Professionelle omkring de unge fortæller ligeledes om faldende trivsel, stigende skolefravær og en generel udmattende oplevelse af, at midlertidigheden "trækker ud".

Især har de unge vanskeligt ved at se relevansen af at lære dansk, som de hverken kan se fremtidsmuligheder i (når både deres orientering og opholdstilladelse peger væk fra et dansk uddannelses- og arbejdsmarked) eller oplever et aktuelt behov for at mestre (når de primært færdes og trives i sociale hverdagsfællesskaber, hvor ukrainsk eller russisk er fællessproget). Disse tendenser ses også i flere af de præsenterede, eksisterende studier af børn og unge på flugt fra Ukraine.

De unge oplever således demotivation og meningstab i kraft af at befinde sig i et skolesystem med fokus på dansk, når de selv orienterer sig mod en fremtid uden for Danmark. Disse erfaringer er slidsomme for deres mentale sundhed og kommer til konkret udtryk gennem skolefravær og mistro. I dette perspektiv får midlertidigheden den betydning, at de unge oplever opholdet i Danmark som en ventesaal, hvor man

UNG I USIKKERHED

ikke kan foretage sig noget konstruktivt eller meningsfyldt for fremtiden, men blot må vente på krigens afslutning, som trækker ud. Så længe man skal vente på en anden fremtid, bliver nutiden vanskelig at finde motivation og mening i.

Denne situation og de medfølgende belastningsfaktorer er sammenlignelige med de veldokumenterede effekter fra de beskrevne studier af belastningsfaktorer fra ventetiden i asylsystemet, hvor lang ventetid og usikkerhed for fremtiden er associeret med dårligere mental sundhed, depression og angst.

På baggrund af den eksisterende forskning kan belastningsfaktorenes effekt på de ukrainske børn og unges mentale sundhed derfor forventes at forværres over tid. Den midlertidige opholdstilladelse *understøtter* til dels denne ventesals-logik og de medfølgende belastningsfaktorer: Den er kortvarig, midlertidig og udelukker de unge fra en varig fremtid i Danmark, og den midlertidige opholdstilladelse får dermed en *indirekte*, negativ betydning for de unges mentale sundhed. Der er imidlertid også en række børn og unge fra Ukraine, der sammen med deres familier i højere grad orienterer sig mod en fremtid i Danmark. Her er hverdagen i mindre grad kendetegnet af ventetid; de er engagerede i skolegang og lokalt foreningsliv, og de færdes og trives i sociale, dansksprogede fællesskaber. For disse børn og unge kan midlertidigheden på sigt komme til at udgøre en anden udfordring.

Med tiden kan de måske i højere grad befinde sig i samme situation, som mange af de unge med ophold efter udlændingeloven: At bekymringerne for den midlertidige opholdstilladelse stiger i takt med deres integration i Danmark og deres engagement i uddannelse, fællesskaber og relationer, som påvist både i flere af de præsenterede, eksisterende studier og i den kvalitative undersøgelse i denne rapport. Set i lyset heraf kan det forventes, at disse børn og unge vil erfare – og måske allerede erfarer – midlertidigheden med stigende negative konsekvenser i takt med deres stigende integration. Ikke fordi opholdet i Danmark opleves som en ventesal, men fordi de er i fuld gang med at etablere et liv og en tilknytning her. For børn og unge med ophold efter særloven vil reglerne for permanent ophold i så tilfælde medføre, at de skal leve endnu længere tid i opholdsusikkerhed, da perioden med opholdstilladelse efter særloven ikke kan tælle med i de 8 påkrævede år ved ansøgningen om permanent opholdstilladelse.

Midlertidighed som en permanent knude i maven

"Det fylder meget... Uvisheden, altså. Altså, hvor er jeg om 5 år? Næste år? Altså... Det er bare den der uvished. Det er bare ikke rart. Det er bare ikke en god fornemmelse af have i maven hele tiden."

Sarah

Midlertidigheden i opholdsgrundlaget får direkte, negativ betydning for den mentale sundhed hos børn og unge med opholdstilladelse efter udlændingeloven på flere måder. Bekymringer om forlængelse og inddragelse – både under og imellem aktiv sagsbehandling – medfører stress, frustration, ensomhed, koncentrations- og søvnbesvær og en grundlæggende slidsom oplevelse af at leve i varig usikkerhed. Det medfører hverdags- og ungdomsliv præget af e-Boks-stress, alarmberedskab og en knude i maven, der ikke vil gå væk.

Samtidig medfører usikkerheden i opholdstilladelsen også en tilbagevendende frygt for udsendelse til oprindelseslandet. Beskyttelsen i den kortvarige opholdstilladelse som flygtning erfares ikke som et stærkt og varigt værn mod forfølgelse, men opleves derimod som skrøbelig og midlertidig. Denne erfaring betyder, at frygten for forfølgelse – og de generelle belastningsfaktorer, der følger af erfaringer med krig, konflikt og flugt – kan blive svær at mindske, til trods for en opholdstilladelse der er gyldig her og nu.

Den midlertidige opholdstilladelse, og især den hyppige sagsbehandling, kan også medføre oplevelser af demotivation og meningstab: At tiden og kræfterne brugt på at finde fodfæste i Danmark er spildt, og at "det hele kan være lige meget".

Midlertidigheden kan også medføre oplevelser af ensomhed: At leve på midlertidigt ophold i et hverdagsliv sammen med jævnaldrende, der har sikkert opholdsgrundlag og ikke kender regler og praksis for midlertidigt ophold, medfører, at mange unge holder bekymringerne for sig selv eller oplever, at andre har svært ved at forstå deres situation.

UNG I USIKKERHED

Denne ensomhed er muligvis også koblet sammen med, at de unge med ophold efter udlændingeloven ofte erfarer nogle andre minoritetsvilkår end unge med ophold efter særloven: At hård retorik og negative stereotyper omkring "dem, der gik på motorvejen" eller de unges etnicitet og religion bidrager til, at de unge erfarer deres flugtbaggrund som et mere ensomt vilkår.

Den midlertidige opholdstilladelse får også en anden væsentlig, negativ betydning for mange af de unges mentale sundhed, tilhørsforhold og inklusion i samfundet. At have midlertidigt ophold medfører en række øvrige juridiske vilkår, hvor de unge ikke står i samme situation eller har samme rettigheder som deres jævnaldrende: De har ikke stemmeret til Folketinget, pas- og visumregler vanskeliggør studierejser og sociale ture og trafikforsæelser eller kriminalitet kan udsætte adgangen til permanent ophold eller medføre udvisning¹¹.

Disse erfaringer af oplevet forskelsbehandling får betydning for de unges mentale sundhed, hvor de oplever det som et nedbrydende og frustrerende vilkår ikke at være ligestillet med deres jævnaldrende. Litteraturstudiet viser også, at unge på midlertidigt ophold afholder sig fra en række ting, fx at ansøge om social hjælp, af frygt for at det kan skade muligheden for at opnå permanent ophold.

De fleste unge i undersøgelsen henviser først og fremmest til manglen på stemmeret, som en grundlæggende erfaring af "ikke at blive set på som ligeværdig", og at det er frustrerende, at der for uddannelsessøgende unge kan være meget lange udsigter til at opnå stemmeret og lige demokratiske rettigheder.

Både litteraturstudiet og den kvalitative undersøgelse viser, at opholdsusikkerheden og den hyppige sagsbehandling erfares som "at leve et andet liv" end ens klassekammerater, fordi der sættes spørgsmålstegn "ved ens ret til overhovedet at være her". Midlertidigheden får her i kombination med de ledsagende særlige vilkår og færre rettigheder på et fundamentalt og eksistentielt niveau negativ betydning for de unges mentale sundhed, når de gennem disse erfaringer af ulighed og forskelle oplever at leve og uddanne sig i et samfund, hvor de ikke ses som ligeværdige.

Betydningen af midlertidighedens varighed

"Og nu ligger den der bare: Hvad med næste gang, den skal fornyes: Skal vi så forfra igen? Så er knuden, der igen."

Zaid

Både den enkelte opholdstilladelses gyldige periode og varigheden af den samlede periode i midlertidighed har en væsentlig betydning for børn og unges liv og mentale sundhed. Det vil sige både, at den aktuelt gyldige opholdstilladelse snart udløber, og at børn og unge i kraft af reglerne for permanent ophold lever i midlertidighed og opholdsusikkerhed (på en række af fornyede opholdstilladelser) i en længerevarende periode.

I Danmark gives midlertidig beskyttelse efter udlændingeloven for 1-2 år ad gangen, men i løbet af denne periode kan opholdstilladelsen inddrages, hvis sikkerhedssituationen i oprindelseslandet vurderes forbedret, uanset opholdstilladelsens aktuelle gyldighed. I særlovens tilfælde udløber beskyttelsen for alle fordrevne fra Ukraine d. 17. marts 2025.

Samtidig er den samlede periode i midlertidighed for børn og unge med ophold efter udlændingeloven mindst 8 år, men i praksis væsentlig længere for uddannelsessøgende unge grundet beskæftigelseskravet i reglerne om permanent ophold. Flere af de unge i undersøgelsen, der kom til Danmark som 10-15-årige, kan dermed først forvente at opnå permanent ophold, når de er over 30 år. Det medfører et børne-, ungdoms- og studieliv underlagt varig opholdsusikkerhed.

Et hverdagsliv ledsaget af frygt for en besked på telefonen om et brev fra udlændingemyndighederne, der igen indleder sagsbehandling af opholdstilladelsen, og som igen forstyrrer et ellers veletableret ungdomsliv med venner, uddannelse, arbejde og fritidsaktiviteter. Og som afslører – midt i en hverdag, der til forveksling ligner alle andres – at de unge lever "et andet liv" på et skrøbeligt juridisk fundament, som hurtigt

¹¹ Flere af disse rettigheder, f.eks. stemmeret ved Folketinget, opnås først ved dansk statsborgerskab, tidligst efter 2 års permanent opholdstilladelse samt opfyldelse af en række andre krav.

UNG I USIKKERHED

kan forsvinde igen. Et andet ungdomsliv, hvor fremtiden er uvis og vanskelig at lægge planer for, da afgørelsen om ophold er uden for de unges indflydelse. Et andet studieliv præget af tilbagevendende bekymringer, der giver lyst til at droppe ud og bytte uddannelsesambitioner for ufaglært arbejde og kortere vej til opholdssikkerhed.

Litteraturstudiet peger i denne sammenhæng på, at midlertidigt ophold i betydelig grad bidrager til risiko for mentale sundhedsproblemer, og at længden af den gyldige opholdsperiode har en betydning. Flere af de præsenterede, eksisterende studier viser imellem to og fem gange så stor risiko for at udvikle fx depression eller angst for personer på midlertidigt ophold sammenlignet med personer med permanent ophold. Et andet studie viser, at der er en sammenhæng mellem længden af opholdstilladelsen og niveauer af PTSD-symptomer; desto kortere opholdstilladelse, desto højere niveauer af symptomer. På samme måde er det påvist, at overgangen fra midlertidig til permanent beskyttelse er forbundet med betydelige forbedringer i den mentale sundhed.

En slidsom tur tilbage til start

"Jeg vil nærmest sige, at inddragelsessagen er ligesom at have PTSD. Altså, hvordan jeg har det, når jeg ser tilbage på de år fra 2019-2020, hvor sagen gik i gang. Vi græd hele tiden, og jeg tænkte på det hele tiden. Det var meget, meget svært."

Sarah

Den kvalitative undersøgelse viser, at usikkerhed og bekymringer om opholdstilladelse ledsager de unge med ophold efter udlændingeloven i hverdagen, både når opholdstilladelsen er kortvarigt forlænget, og når den tilbagevendende sagsbehandling er aktivt i gang. Men det er især under den aktive og ofte langvarige sagsbehandling, at belastningen for den mentale sundhed er størst.

Samtidig viser den juridiske analyse, at en meget høj andel af sagerne vedrørende børn og unge ender med at blive omgjort i Flygtningenævnet, i øjeblikket 84 %. I mange af sagerne er de unge flere gange igennem to instanser, og både i gennemgangen af Flygtningenævnets praksis og hos de unge, der deltager i den kvalitative undersøgelse, er det ikke usædvanligt med årelang sagsbehandling, der varer "hele gymnasietiden" eller i en årrække gennem et barne- og ungdomsliv.

Undersøgelsen viser således, at især *den korte varighed af opholdstilladelsen* (på 1-2 år), hvormed sagsbehandling om forlængelse er hyppigt tilbagevendende, sammenholdt med *langvarige sagsbehandlinger* og den mindst 8 år *lange vej til permanent ophold* samlet set gør midlertidigt ophold særligt belastende for de unges mentale sundhed.

Når opholdstilladelsen i en meget stor del af sagerne ender med at blive forlænget, fremstår de unges erfaringer med bekymringer, søvnbesvær, frustration og frygt for udsendelse under sagsbehandlingen, som en særdeles slidsom tur, der ender tilbage ved start: De unge har på ny gyldigt ophold og beskyttelse i Danmark for en tid, men bekymringer om opholdstilladelsens usikkerhed og den næste tur igennem sagsbehandlingen medfører, at beskyttelsen ikke erfares som sikkerhed, og at de unge lever i et konstant alarmberedskab.

Siden lovændringerne i 2015 og 2019 – ved indførelsen af § 7, stk. 3 og § 19a, hvorefter især civile på flugt fra konflikter præget af vilkårlig, generaliseret vold lettere kan miste deres opholdstilladelse selvom sikkerhedssituation fortsat er alvorlig, skrøbelig og uforudsigelig – er det primært flygtninge fra Somalia og Syrien, der har mistet deres opholdstilladelse. Eller mere præcist; har været underlagt langvarig sagsbehandling om inddragelse eller forlængelse for til sidst at få opholdstilladelsen fornyet. Men analysen af den aktuelle praksis viser, at det også gælder flygtninge fra Irak, Colombia og Afghanistan. Det betyder, at især unge med flugtbaggrund i Somalia og Syrien – også dem fra områder, der lige nu ikke vurderes som sikre – bekymrer sig om, at de eller deres familiemedlemmer mister deres opholdstilladelse. Men bekymringerne og rygterne om inddragelsessager deles også blandt en række andre nationaliteter.

Samtidig er der andre typer af konflikter, hvor risikoen for forfølgelse har en anden karakter end militære kampe præget af vilkårlig vold overfor civile. Eksempelvis et stærkt militærstyre eller en effektiv efterretningstjeneste, som med veldokumenteret hyppig brug af tilbageholdelse, tortur og

UNG I USIKKERHED

menneskerettighedsovergreb sidder hårdt på magten. Flygtninge herfra vil ofte have opholdstilladelse i Danmark efter § 7, stk. 1 med de medfølgende høje krav om, at der skal være sket varige, stabile og fundamentale ændringer i sikkerhedssituation før inddragelse kan finde sted. Det betyder, at der i den samlede analyserede periode fra 1.1. 2021-1.9.2023 ikke har været nogen sager af inddragelse eller nægtelse af forlængelse med henvisning til forbedring i sikkerhedssituationen for flygtninge fra fx Iran og Eritrea eller for nogen flygtninge med ophold efter § 7, stk. 1.

Når Berhane fra Eritrea forklarer, at han er upåvirket af midlertidigheden og ikke frygter udsendelse trods sin midlertidige opholdstilladelse, indikerer det, at det måske ikke kun er midlertidigheden i sig selv – det faktum, at der står "midlertidigt ophold" på hans opholdskort – der skaber negative belastningsfaktorer for den mentale sundhed. Det er i høj grad myndighedernes konkrete praksis for inddragelse og forlængelse sammenholdt med hyppigheden og varigheden af sagsbehandling, der afgør i hvor høj grad midlertidigheden erfares som belastende i form af usikkerhed, bekymringer og frygt for udsendelse. Eksempelvis udtrykker de unge i den kvalitative undersøgelse med flugtbaggrund i Syrien – også de, der som unge militærunddragere har en mere sikker opholdstilladelse i kraft af § 7.1. – en stærk og konstant bekymring for at modtage et pludseligt brev om inddragelse i e-Boks.

Samlet set peger rapportens tre undersøgelser dermed på, at længden af opholdstilladelsen, varigheden af perioden i midlertidighed og den erfarede eller forventede opholdsusikkerhed i kraft af myndighedernes konkrete praksis har negativ betydning for den mentale sundhed. I Danmark forvaltes midlertidigheden i øjeblikket gennem kortvarige opholdstilladelser og en praksis præget af lovændringer, der har til formål at beskytte flygtninge så kortvarigt som muligt og at tage et så begrænset hensyn til tilknytning og familieliv, som Danmarks internationale forpligtigelser tillader det.

MIDLERTIDIGHEDENS BETYDNING FOR SKOLEGANG OG UDDANNELSE

"Det er stressfyldt. Det er svært, fx bare at læse en tekst til skolen. Du går hele tiden i stå. Ikke kun fordi det er svært med dansk. Altså det er jo også svært. Men fordi du hele tiden tænker på det. Hver gang du ligesom sidder stille."

Sarah

I den eksisterende forskning er det velbelyst, at skolegang og uddannelsesmuligheder udgør væsentlige beskyttelsesfaktorer imod de belastninger, som krigs- og flugterfaringer kan medføre, og kan reducere stress- og depressionssymptomer. Men de præsenterede, nyere studier viser samtidig, at midlertidig opholdstilladelse har en negativ effekt på unges koncentrationsevne og motivation for både skolegang og sociale aktiviteter. På samme måde viser flere af studierne, at en ungdom underlagt midlertidighed og varig opholdsusikkerhed medfører, at unge mister oplevelse af handlekraft og muligheden for at planlægge og efterstræbe uddannelses- og erhvervsambitioner. Et nyt dansk studie peger på, at flygtninge i Danmark er underlagt modsatrettede krav med udlændingelovens fokus på udsendelse og integrationslovens og de kommunale integrationsindsatsers fokus på beskæftigelse, at lære dansk og varig integration.

Den kvalitative undersøgelse i denne rapport bekræfter og udfolder disse tendenser. En væsentlig nuance er her, at midlertidigheden får forskellig betydning for skolegang og uddannelse for unge med ophold efter henholdsvis særloven og udlændingeloven.

UNG I USIKKERHED

Særloven: Springbræt, ensomhed og fællesskaber

"Vi bruger det meste af frikvartererne på at finde hinanden."

Andrian

Mens de unge med ophold efter særloven ofte er demotiverede for at lære dansk, er de samtidig motiverede for skolefag og uddannelse, som de kan benytte i det ukrainske uddannelsessystem eller til at finde arbejde i andre europæiske lande.

I det perspektiv udgør opholdet i Danmark ikke kun en ventosal, men også et springbræt. Et mulighedsrum, hvor de unge, især de ældste, er motiverede for at engagere sig i det danske uddannelsessystems muligheder, så de bedst muligt kan forfølge drømme og ambitioner på et europæisk arbejdsmarked eller evt. i Danmark.

I dette perspektiv bliver det også tydeligt, at de unge synes at identificere sig i et spektrum imellem at være fordreven og at søge livschancer uden for Ukraine: De er fordrevne pga. krigen og udtrykker taknemmelighed for et hverdagsliv på sikker afstand af frontlinjen og luftalarmerne. Men de frygter ikke en tilbagevenden til Ukraine. Mange har været der på kortere besøg og kender flere, der rejser til Ukraine med jævne mellemrum. Samtidig orienterer de sig i høj grad mod drømme om at skabe sig et liv og finde arbejde uden for Ukraine. Her er opholdet i Danmark en mulighed for at komme i sikkerhed fra krigen og samtidig et springbræt til at kunne forfølge disse drømme for fremtiden.

Når de unge har svært ved at se relevansen af at lære dansk, betyder det også, at de risikerer at have vanskeligt ved at indgå og trives i dansksprogede fællesskaber, fx når de fra modtageklassen flyttes til almene klasser eller tilmeldes fritidsaktiviteter.

Mens de lokale og online-baserede fællesskaber med andre unge fra Ukraine har en tydelig positiv betydning for de unges trivsel og udgør en beskyttelsesfaktor i forhold til den generelle belastning som flugterfaringer og eksilliv medfører, så medfører fraværet af færdigheder i dansk også en risiko for ensomhed og oplevelser af udelukkelse. Både hvis de falder

uden for de lokale ukrainske fællesskaber, men også når de i modtageklasse-organiseringen *aktivt placeres* uden for disse fællesskaber med henblik på integration i Danmark. For flere af de unge i undersøgelsen er det således placeringen i almene klasser – og den ensomhed og udelukkelse de kan opleve der – der udgør den primære negative faktor for deres mentale sundhed.

Det retter opmærksomheden mod standarder og vanetænkning i den danske modtagelse af børn på flugt og stiller spørgsmål om, hvorvidt integrationsforståelsen i dansk skoleorganisering og pædagogisk praksis kolliderer med midlertidigheden i dansk udlændingelovgivning.

Som Dima, der grundet sine gode faglige fremskridt i dansk, blev flyttet væk fra sine venner fra Ukraine og over i en almen klasse, hvor fællessproget er dansk og relationerne veletablerede, og nu føler sig ensom og ignoreret og går og leder efter sine venner fra modtageklassen i frikvartererne.

Dimas situation, hvor hun til trods for faglige ambitioner om en videregående uddannelse (i Ukraine), udtrykker en rødkindet vrede over at være blevet flyttet "op" i en almen klasse, illustrerer måske en ny udfordring i den danske modtagelse af fordrevne børn og unge.

Modtageklassernes praksis for og ambition om hurtigst muligt at flytte elever over i en almen klasse i takt med udviklingen af færdigheder i dansk, trækker på en integrationsforståelse, der i høj grad sigter på livschancer under et varigt ophold i Danmark: Her giver adgangen til almene klasser mulighed for progression i dansk og et højere niveau i de øvrige fag, adgang til afgangseksamen og uddannelsesmuligheder samt selvfølgelig adgang til ungdomsfællesskaber i Danmark med sigte på integration og tilhørsforhold.

Men den aktuelle lovgivning om midlertidigt og permanent ophold matcher ikke denne opfattelse af integration. Her gives opholdstilladelse med henblik på midlertidigt, ikke varigt, ophold, og for de ukrainske unges vedkommende er der en hel konkret udløbsdato og ingen adgang til at søge om permanent ophold.

Når undersøgelsen samtidig viser, at de ukrainske unge oftest orienterer sig mod en fremtid uden for Danmark og er demotiverede for at lære dansk, så stiller denne nye situation nye spørgsmål til indretningen af modtagelsen af fordrevne børn og unge. Hvordan sikrer man bedst *både* fremtidige livschancer og uddannelsesmuligheder og børnenes trivsel og

UNG I USIKKERHED

motivation i en virkelighed, hvor lovgivningen om midlertidigt og permanent ophold ikke matcher forestillinger om varig integration?

Her er det også vigtigt at opretholde et nuanceret billede af de unges fremtidsorientering, tilhørsforhold og læringsmuligheder. Nogle unge orienterer sig stærkt mod Danmark. I undersøgelsen er der et direkte sammenfald mellem unge, hvis forældre aktivt er i gang med at søge arbejdstilladelse i Danmark og børnenes orientering mod Danmark. Modtagelsen af fordrevne børn og unge må således tage højde for disse forskelle, for hvert enkelt barns orientering og situation, men bør måske ikke ignorere den gældende lovgivning, hvor reglerne for midlertidigt og permanent ophold udgør et centralt livsvilkår for fordrevne børn og unge.

Udlændingeloven: Uddannelse fører ikke til opholdssikkerhed. Et paradoks.

"Altså, jeg har jo travlt med lektier og arbejde, men der er stadig den frygt for at blive kaldt til interview. Det er jo virkelig hver gang, når man skal søge, så er det der bare. Det der med: Hvad nu? Hvad nu hvis jeg ikke får lov at blive? Og så skal jeg bare, igen, igen, igen til at gå igennem det hele igen."

Younes

Den kvalitative undersøgelse viser, at bekymringer om fornyelse af opholdstilladelsen og frygten for udsendelse forstyrrer de unges fokus på uddannelse og medfører koncentrations- og søvnbesvær, der kan vanskeliggøre lektielæsning og bestræbelser på at lære dansk. Flere unge beskriver perioder med manglende motivation og overvejelser om at droppe ud af uddannelse grundet bekymringer for, at indsatsen på skolebænken "er spildt", hvis opholdstilladelsen ikke forlænges.

Samtidig kan betydningen af den midlertidige opholdstilladelse for de unges skolegang og uddannelse ikke forstås isoleret fra reglerne for at opnå permanent ophold. Især beskæftigelseskravet medfører som nævnt i praksis, at uddannelsessøgende unge ofte skal være i Danmark i en væsentligt længere periode end de påkrævede 8 år, før de kan opnå permanent ophold. Her spiller praksis for midlertidigt ophold og reglerne for permanent ophold sammen på paradoksal vis.

Regler og praksis for midlertidigt ophold medfører, at børn og unges tilknytning til Danmark ikke tillægges afgørende vægt de første 6-7 år i Danmark. Men når tilknytningen begynder at kunne "tælle" i forhold til at få den *midlertidige opholdstilladelse* forlænget, så medfører beskæftigelseskravet, at tilknytning i form af uddannelse udskyder adgangen til *permanent ophold*.

I Danmark vejledes og opfodres alle unge til at tage en uddannelse, og uddannelse er den væsentligste faktor i Flygtningenævnets vurdering af tilknytning til Danmark. Men på paradoksal vis medfører dansk lovgivning og praksis samtidig, at de unges indsats i uddannelsessystemet bliver ignoreret og ikke anset som tilstrækkelig tilknytning de første 6-7 år, og når indsatsen ikke længere ignoreres, så umuliggør netop uddannelse, at de kan opnå permanent ophold. Hermed fastholdes uddannelsessøgende unge i usikkerhed og midlertidighed.

Samtidig bliver det tydeligt, at også her erfarer de unge det paradoks, som også påvises i flere af de præsenterede studier, at være underlagt dansk lovgivnings modsatrettede, dobbelte imperativ: "Rejs hjem! Integrer dig".

UNG I USIKKERHED

VURDERINGEN AF BARNETS TARV OG BØRN OG UNGES TILKNYTNING

"Så spørger de jo om det der: "Hvilken risiko er der, hvis du bliver sendt hjem?" Hjem? Jamen, hjem er der, hvor hjertet er, kan man jo så sige. Så det er jo her. Men det var jo ikke der, hvor de mente..."

Younes

Ifølge Børnekonventionens artikel 3, stk. 1 skal barnets tarv i "alle foranstaltninger vedrørende børn" komme "i første række". Det indebærer, at barnets tarv skal implementeres i proceduren, så der både foretages 1) en konkret *indsamling* af oplysninger omkring barnets situation og 2) en konkret *vurdering* på baggrund af disse oplysninger af, hvad der er i barnets interesse. 3) Denne vurdering skal indgå som et *vægtigt og ekspliciteret hensyn* i den samlede afgørelse. En sådan proceduremæssig operationalisering af hensynet til barnets tarv synes delvist at være en veletableret del af Flygtningenævnets aktuelle praksis i forhold til *tilknytning* for især børn i den skolesøgende alder.

Ifølge Flygtningenævnets aktuelle praksis tillægges børn og unges tilknytning til Danmark i de fleste tilfælde afgørende vægt efter 6-7 års ophold i Danmark. Denne periode tælles først fra barnet er nået skolealderen, og i Flygtningenævnets aktuelle praksis belyses denne tilknytning i de fleste sager gennem uddybende spørgsmål til børn og unge eller deres forældre, ligesom børnenes tilknytning og tarv eksplicit vurderes og tillægges begrundet vægt i afgørelsen.

Samtidig tillægges børn og unges tilknytning til oprindelseslandet også afgørende vægt, hvilket medfører, at børn og unge med skolegang i oprindelseslandet eller skolegang i flygtningelejre i nærømråder under flugten oftere vurderes samlet set at have en tilknytning, der ikke kan medføre forlængelse af opholdstilladelsen.

I disse vurderinger er tilknytningen typisk vurderet ud fra kvantitative parametre: Antal år i oprindelsesland og på flugt overfor antal år i Danmark. I en påkrævet, konkret analyse af

barnets tarv er det imidlertid tvivlsomt om en periode præget af kaos, fordrivelse og skoleskift kan sammenlignes med en periode under stabilitet i Danmark.

Men i forhold til *risiko for forfølgelse* kan der for de syriske børn og unge i Flygtningenævnets aktuelle praksis efterspørges en konkret og individuel vurdering af barnets tarv i forhold til de aktuelle, generelle sikkerhedsrisici for tilbagevendende børn og unge, herunder risici for vilkårlig tilbageholdelse og overgreb set i lyset af det syriske styres uforudsigelige magtudøvelse, der er veldokumenteret i baggrundsoplysninger.

Den kvalitative undersøgelse peger på, at især unge med ophold efter udlændingeloven oplever, at deres bestræbelser på at integrere sig og etablere en tilværelse i Danmark, ignoreres, når deres mulighed for at forblive i Danmark løbende sagsbehandles og de fastholdes i opholdsusikkerhed. Litteraturstudiet påpeger samme tendenser i undersøgelser af livet under udlændinge- og integrationslovgivningens paradoks om udsendelse og integration.

Når de unge lærer dansk og forsøger at indhente tabt skolegang, når de engagerer sig i lokalpolitik, fodboldhold og lektiehjælp, når de danner venskaber og investerer deres flid og følelser i en fremtid i Danmark, skaber det bekymring, frustration og oplevelser af uretfærdig modstand, at lovgivning og praksis ofte ikke muliggør, at disse forhold "tæller med" til en hurtigere vej til en permanent opholdstilladelse.

UNG I USIKKERHED

BETYDNINGEN AF MIDLERTIDIGHED FOR FAMILIELIV OG FRYGTEN FOR AT DET OPSPLITTES

"...i den første tid, så tænkte jeg bare på at familien skulle i sikkerhed. Det var det eneste, jeg kunne tænke på. Og da de så kom, og vi var samlet igen... Det var den største følelse af lettelse! Jeg har aldrig prøvet en lignende følelse. Nu er vi sammen. Nu er vi i sikkerhed."

Zaid

Den præsenterede, eksisterende forskning viser, at usikkerhed i opholdsgrundlaget har negativ betydning for familielivet, når familierne både skal orientere sig under et modsatrettet imperativ om integration og udsendelse og samtidig er påvirket af bekymringerne for en usikker fremtid. Konkret kan der opleves et umuligt valg mellem at holde familien samlet og at sikre børnenes sikkerhed, fx fordi nogen i familien får opholdstilladelse (typisk unge mænd), mens andre i familien ikke gør. Et studie viser desuden, at opholdsusikkerhed kan påvirke forældreskabet, så forældrenes reaktioner på opholdsusikkerhed påvirker børnenes livsverden.

Også den kvalitative undersøgelse i denne rapport viser, at bekymringer for opholdstilladelse, især under aktiv sagsbehandling om fornyelse eller inddragelse, har negative effekter på familielivet.

Her viser undersøgelsen også, at midlertidige opholdstilladelser og især den aktuelle danske praksis og lovgivning medfører en væsentlig og varig bekymring for, at familien skal adskilles, og dermed også at de unges mentale sundhed påvirkes negativt af bekymringer om familiemedlemmers sikkerhed. Flere af de unge i undersøgelsen har konkrete erfaringer med, at deres familie blev adskilt i forbindelse med sagsbehandling om fornyelse eller inddragelse.

Den præsenterede gennemgang af Flygtningenævnets nyeste afgørelser bekræfter, at sådanne adskillelser af fx forældre og unge, voksne børn eller mindreårige søskende og udeboende,

unge storesøstre er en konkret konsekvens af den aktuelle lovgivning og praksis:

For børn i skolealderen medfører Flygtningenævnets fortolkning af praksis fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol, at deres tilknytning til Danmark kan tillægges afgørende vægt efter 6-7 år i Danmark i modsætning til kravet om 8-15 års ophold for voksne flygtninge. Børnefamilier kan derfor i nogle tilfælde få forlænget deres opholdstilladelse i kraft af børnenes selvstændige tilknytning. Samtidig indebærer værnepligt og risici for militærunddragere i Syrien, at unge drenge fra Syrien som regel får selvstændig beskyttelse, når de fylder 17½ år. Det medfører samlet set en praksis, hvor børnefamilier og storebrødre oftere får forlænget deres opholdstilladelse, mens voksne familiemedlemmer, herunder storesøstre og bedsteforældre, oftere mister deres opholdstilladelse.

Når Omar får forlænget sin opholdstilladelse og kommer ind på sit drømmestudie, men samtidig må køre sin forældre på udrejsecenter, er det et meget konkret udtryk for, at midlertidighedens betydning ikke kan isoleres til, hvorvidt den enkelte unge har en gyldig opholdstilladelse eller ej. Opholdsusikkerhed præger i høj grad de unges familieliv, og den ofte langvarige sagsbehandling af egne og familiemedlemmers opholdstilladelse medfører et højt stressniveau i lange perioder.

REFERENCER

* Studier markeret med stjerne indgår i litteraturstudiet, som en del af den systematisk litteratursøgning.

¹ * Byrow, Y., Liddell, B., O'Donnell, M., Mau, V., McMahon, T., Bryant, R., Benson, G., & Nickerson, A. (2022). Profiles of post-migration stressors and mental health in refugees: A latent class analysis. *Psychiatry research*, 311, 114494.

² * Momartin, S., Steel, Z., Coello, M., Aroche, J., Silove, D. M., & Brooks, R. (2006). A comparison of the mental health of refugees with temporary versus permanent protection visas. *The Medical journal of Australia*, 185(7), 357–361. <https://doi.org/10.5694/j.1326-5377.2006.tb00610.x>

³ Malm, A., Tinghög, P., Narusyte, J., et al. (2020). The refugee post-migration stress scale (RPMS) – development and validation among refugees from Syria recently resettled in Sweden. *Conflict and Health*, 14(1), 2. <https://doi.org/10.1186/s13031-019-0246-5>

⁴ Bronstein, I., & Montgomery, P. (2011). Psychological distress in refugee children: a systematic review. *Clinical child and family psychology review*, 14(1), 44–56. <https://doi.org/10.1007/s10567-010-0081-0>

⁵ Montgomery, E (2022) - Refugee children's mental health and development - A public health problem in Europe - TORTURE Volume 32, Number 1-2, 2022. <https://doi.org/10.7146/torture.v32i1-2.131756>

⁶ Dangmann, C., Dybdahl, R., & Solberg, Ø. (2022). Mental health in refugee children. *Current opinion in psychology*, 48, 101460. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2022.101460>

⁷ Fazel, M., Wheeler, J., & Danesh, J. (2005). Prevalence of serious mental disorder in 7000 refugees resettled in western countries: a systematic review. *Lancet* (London, England), 365(9467), 1309–1314. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(05\)61027-6](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(05)61027-6)

⁸ * Li, S. S., Liddell, B. J., & Nickerson, A. (2016). The Relationship Between Post-Migration Stress and Psychological Disorders in Refugees and Asylum Seekers. *Current psychiatry reports*, 18(9), 82. <https://doi.org/10.1007/s11920-016-0723-0>

⁹ Morgan, G., Melluish, S., & Welham, A. (2017). Exploring the relationship between postmigratory stressors and mental health for asylum seekers and refused asylum seekers in the UK. *Transcultural*

psychiatry, 54(5-6), 653–674. <https://doi.org/10.1177/1363461517737188>

¹⁰ Gleeson, C., Frost, R., Sherwood, L., Shevlin, M., Hyland, P., Halpin, R., Murphy, J., & Silove, D. (2020). Post-migration factors and mental health outcomes in asylum-seeking and refugee populations: a systematic review. *European journal of psychotraumatology*, 11(1), 1793567. <https://doi.org/10.1080/20008198.2020.1793567>

¹¹ Esaiasson, P., Lajevardi, N., & Sohlberg, J. (2023). Perceived group discrimination and the integration paradox in stigmatized neighborhoods. *Politics, Groups, and Identities*, 48, 1-10.

¹² Hvidtfeldt, C. (2018). Comparing long-term risk of psychiatric diagnoses among refugees with different length of time waiting in the Danish asylum system: A register-based cohort study. *European Journal of Public Health*, 28(suppl_1), cky047.086. <https://doi.org/10.1093/eurpub/cky047.086>

¹³ Hvidtfeldt, C., Petersen, J. H., & Norredam, M. (2020). Prolonged periods of waiting for an asylum decision and the risk of psychiatric diagnoses: a 22-year longitudinal cohort study from Denmark. *International journal of epidemiology*, 49(2), 400–409. <https://doi.org/10.1093/ije/dyz091>

¹⁴ * Nowak, A. C., Nutsch, N., Brake, T. M., Gehrlein, L. M., & Razum, O. (2023). Associations between postmigration living situation and symptoms of common mental disorders in adult refugees in Europe: updating systematic review from 2015 onwards. *BMC public health*, 23(1), 1289. <https://doi.org/10.1186/s12889-023-15931-1>

¹⁵ Nowak, A. C., Boettcher, V. S., Gehrlein, L.-M., et al. (2021, September 15). Associations Between Post-migration Stressors and Psychiatric Disorders in Adult Refugees in European High Income Countries: A Systematic Review (Version 1) [Preprint]. *Research Square*. <https://doi.org/10.21203/rs.3.rs-871673/v1>

¹⁶ Lamkaddem, M., Essink-Bot, M. L., Devillé, W., Gerritsen, A., & Stronks, K. (2015). Health changes of refugees from Afghanistan, Iran and Somalia: the role of residence status and experienced living difficulties in the resettlement process. *European journal of public health*, 25(6), 917–922. <https://doi.org/10.1093/eurpub/ckv061>

- ¹⁷ Posselt, M., McIntyre, H., Ngcanga, M., Lines, T., & Procter, N. (2020). The mental health status of asylum seekers in middle- to high-income countries: a synthesis of current global evidence. *British medical bulletin*, 134(1), 4–20. <https://doi.org/10.1093/bmb/ldaa010>
- ¹⁸ * Boettcher, V. S., & Neuner, F. (2022). The Impact of an Insecure Asylum Status on Mental Health of Adult Refugees in Germany. *Clinical psychology in Europe*, 4(1), e6587. <https://doi.org/10.32872/cpe.6587>
- ¹⁹ Leiler, A., Bjärtå, A., Ekdahl, J., & Wasteson, E. (2019). Mental health and quality of life among asylum seekers and refugees living in refugee housing facilities in Sweden. *Social psychiatry and psychiatric epidemiology*, 54(5), 543–551. <https://doi.org/10.1007/s00127-018-1651-6>
- ²⁰ Nickerson, A., Byrow, Y., O'Donnell, M., Bryant, R. A., Mau, V., McMahon, T., Hoffman, J., Mastrogianni, N., Specker, P., & Liddell, B. J. (2023). The mental health effects of changing from insecure to secure visas for refugees. *The Australian and New Zealand journal of psychiatry*, 57(11), 1486–1495. <https://doi.org/10.1177/00048674231177950>
- ²¹ Poulsen, S. Ø. (2023). Beskyttelse under paradigmeskiftet: En undersøgende skitse af linjer, labyrinter og loops (pp. 41–64). In M. Rytter, S.-L. J. Mortensen, S. Bregnbæk, & Z. Whyte (Eds.), *Paradigmeskiftets konsekvenser: Flygtninge, stat og civilsamfund*. Aarhus University Press. <https://doi.org/10.2307/jj.5590545.5>
- ²² * Kusk, M. L., & Jessen, A. (2022). At være ung på midlertidigt ophold: midlertidighedens sociale konsekvenser. *Udenfor Nummer : Tidsskrift for forskning og praksis i socialt arbejde*, 21(44), 14–25. <https://socialraadgiverne.dk/wp-content/uploads/2022/06/44-UdenForNummer-1.pdf>
- ²³ * Kusk, M. L. (2023). 'I Can't Create a Future with a Temporary Permit': Refugees and Long-Term Temporary Protection in Denmark. *Nordic Journal of Migration Research*, 13(4), 1–19. <https://doi.org/10.33134/njmr.569>
- ²⁴ * Dånge, L. (2023). Taking control and reorienting future aspirations: how young refugees in Denmark navigate life between integration and repatriation. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 49(3), 655–672. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2022.2077182>
- ²⁵ Brekke, J.-P., Birkvad, S. R., & Erdal, M. B. (2021). Losing the Right to Stay: Revocation of Refugee Permits in Norway. *Journal of Refugee Studies*, 34(2), 1637–1656. <https://doi.org/10.1093/jrs/feaa006>
- ²⁶ * Bogic, M., Ajdukovic, D., Bremner, S., Franciskovic, T., Galeazzi, G. M., Kucukalic, A., ... [flere forfattere]. (2012). Factors associated with mental disorders in long-settled war refugees: refugees from the former Yugoslavia in Germany, Italy and the UK. *British Journal of Psychiatry*, 200, 216–623. <https://doi.org/10.1192/bjp.bp.110.084764>
- ²⁷ * Newnham, E. A., Pearman, A., Olinga-Shannon, S., & Nickerson, A. (2019). The mental health effects of visa insecurity for refugees and people seeking asylum: a latent class analysis. *International journal of public health*, 64(5), 763–772. <https://doi.org/10.1007/s00038-019-01249-6>
- ²⁸ * Juárez, S. P., Honkaniemi, H., Dunlavy, A. C., Aldridge, R. W., Barreto, M. L., Katikireddi, S. V., & Rostila, M. (2019). Effects of non-health-targeted policies on migrant health: a systematic review and meta-analysis. *The Lancet. Global health*, 7(4), e420–e435. [https://doi.org/10.1016/S2214-109X\(18\)30560-6](https://doi.org/10.1016/S2214-109X(18)30560-6)
- ²⁹ * Nickerson, A., Byrow, Y., O'Donnell, M., Mau, V., McMahon, T., Pajak, R., Li, S., Hamilton, A., Minihan, S., Liu, C., Bryant, R. A., Berle, D., & Liddell, B. J. (2019). The association between visa insecurity and mental health, disability and social engagement in refugees living in Australia. *European journal of psychotraumatology*, 10(1), 1688129. <https://doi.org/10.1080/20008198.2019.1688129>
- ³⁰ * Cetrez, Ö., Maluk, A., & Rajon, M. A. (2021). Syrian Migrants in Sweden : A Survey on Experiences of Migration and Integration. <https://doi.org/10.5281/zenodo.4662405>
- ³¹ * Johannesson, L., & Westerling, R. (2018). Hur mår nyanlända flyktingar med tillfälligt uppehållstillstånd.
- ³² * Liddell, B. J., Das, P., Malhi, G. S., Nickerson, A., Felmingham, K. L., Askovic, M., Aroche, J., Coello, M., Cheung, J., Den, M., Outhred, T., & Bryant, R. A. (2023). Refugee visa insecurity disrupts the brain's default mode network. *European journal of psychotraumatology*, 14(2), 2213595. <https://doi.org/10.1080/20008066.2023.2213595>
- ³³ * Al-Adhami, M., Berglund, E., Wångdahl, J., & Salari, R. (2022). A cross-sectional study of health and well-being among newly settled refugee migrants in Sweden-The role of health literacy, social support and self-efficacy. *PloS one*, 17(12), e0279397. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0279397>
- ³⁴ * Nickerson, A., Steel, Z., Bryant, R., Brooks, R., & Silove, D. (2011). Change in visa status amongst Mandaean refugees: relationship to psychological symptoms and living difficulties. *Psychiatry research*, 187(1-2), 267–274. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2010.12.015>
- ³⁵ * Steel, Z., Silove, D., Brooks, R., Momartin, S., Alzuhairi, B., & Susljik, I. (2006). Impact of immigration detention and temporary protection on the mental health of refugees. *The British journal of psychiatry : the journal of mental science*, 188, 58–64. <https://doi.org/10.1192/bjp.bp.104.007864>
- ³⁶ * Steel, Z., Momartin, S., Silove, D., Coello, M., Aroche, J., & Tay, K. W. (2011). Two year psychosocial and mental health outcomes for refugees subjected to restrictive or supportive immigration policies. *Social science & medicine* (1982), 72(7), 1149–1156. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2011.02.007>
- ³⁷ * Nickerson, A., Byrow, Y., O'Donnell, M., Bryant, R. A., Mau, V., McMahon, T., Hoffman, J., Mastrogianni, N., Specker, P., & Liddell, B. J. (2023). The mental health effects of changing from insecure to secure visas for refugees. *The Australian and New Zealand journal of psychiatry*, 57(11), 1486–1495. <https://doi.org/10.1177/00048674231177950>
- ³⁸ * Hajak, V. L., Sardana, S., Verdelli, H., & Grimm, S. (2021). A Systematic Review of Factors Affecting Mental Health and Well-Being of Asylum Seekers and Refugees in Germany. *Frontiers in psychiatry*, 12, 643704. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2021.643704>
- ³⁹ * Georgiadou, E., Zbidat, A., Schmitt, G. M., & Erim, Y. (2018). Prevalence of Mental Distress Among Syrian Refugees With Residence Permission in Germany: A Registry-Based Study. *Frontiers in psychiatry*, 9, 393. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2018.00393>
- ⁴⁰ * Borho, A., Viazminsky, A., Morawa, E., Schmitt, G. M., Georgiadou, E., & Erim, Y. (2020). The prevalence and risk factors for mental distress among Syrian refugees in Germany: a register-based follow-up study.

BMC psychiatry, 20(1), 362. <https://doi.org/10.1186/s12888-020-02746-2>

⁴¹ * Ziersch, A., Due, C. (2023). Post-migration Social Determinants of Health for People from Refugee and Asylum-Seeking Backgrounds. In: Liamputtong, P. (eds) Handbook of Social Sciences and Global Public Health. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-25110-8_116

⁴² * Jutvik, K., & Robinson, D. (2020). Permanent or temporary settlement? A study on the short-term effects of residence status on refugees' labour market participation. CMS, 8(1), 44. <https://doi.org/10.1186/s40878-020-00203-3>

⁴³ * Lind, J., Hansen, C., & Khoury, N. (2023). The Impact of Temporary Residence Permits on Young Refugees' Abilities to Build a Life in Sweden. Social Sciences, 12(3), 143. <https://doi.org/10.3390/socsci12030143>

⁴⁴ * Bregnbæk, S., & Juul Petersen, M. (2023). Familien betyder alt: Om paradigmeskiftets dobbeltbindinger for flygtninge i Danmark. In M. Rytter, S.-L. Japhetson Mortensen, S. Bregnbæk, & Z. Whyte (Eds.), Paradigmeskiftets konsekvenser: Flygtninge, stat og civilsamfund (pp. 89-108). Aarhus Universitetsforlag. <https://doi.org/10.2307/jj.5590545.7>

⁴⁵ * Bregnbæk, S. (2022). States of Intimacy: Refugee Parents, Anxiety and the Spectral State in Denmark. Genealogy, 6(2), 1-11. Article 56. <https://doi.org/10.3390/genealogy6020056>

⁴⁶ * Tize, C. (2020). Living in Permanent Temporariness: The Multigenerational Ordeal of Living under Germany's Toleration Status. Journal of Refugee Studies, 34. <https://doi.org/10.1093/jrs/fez119>

⁴⁷ * Suerbaum, M. (2023). In search of legal stability: predicaments of asylum-seeking mothers in Berlin. Ethnic and Racial Studies, 46(2), 254-274. <https://doi.org/10.1080/01419870.2022.2074281>

⁴⁸ * Barghadouch, A., Carlsson, J., & Norredam, M. (2018). Psychiatric Disorders and Predictors Hereof Among Refugee Children in Early Adulthood: A Register-Based Cohort Study. The Journal of nervous and mental disease, 206(1), 3-10. <https://doi.org/10.1097/NMD.0000000000000576>

⁴⁹ * Fazel, M., Reed, R. V., Panter-Brick, C., & Stein, A. (2012). Mental health of displaced and refugee children resettled in high-income countries: risk and protective factors. Lancet (London, England), 379(9812), 266-282. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(11\)60051-2](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(11)60051-2)

⁵⁰ * Rostami, R., Wells, R., Solaimani, J., Berle, D., Hadzi-Pavlovic, D., Silove, D., Nickerson, A., O'Donnell, M., Bryant, R., McFarlane, A., & Steel, Z. (2022). The mental health of Farsi-Dari speaking asylum-seeking children and parents facing insecure residency in Australia. The Lancet regional health. Western Pacific, 27, 100548. <https://doi.org/10.1016/j.lanwpc.2022.100548>

⁵¹ * Ratnamohan, L., Silove, D., Mares, S., Krishna, Y., Hadzi-Pavlovic, D., & Steel, Z. (2023). Breaching the family walls: Modelling the impact of prolonged visa insecurity on asylum-seeking children. The Australian and New Zealand journal of psychiatry, 57(8), 1130-1139. <https://doi.org/10.1177/00048674221148399>

⁵² * Kusk, M. L. (2022). "I've Fought for My Future but Suddenly, I Can Get Rejected": Young Refugees' Future Orientations.

Monitor ISH: Revija za humanistične in družbene vede / Journal for the Humanities and Social Sciences, XXIV(1), 91-118. http://svri.org/sites/default/files/attachments/2023-02-14/AMEU-ISH_Monitor_1-2022.pdf

⁵³ * Vitus, K., & Jarlby, F. (2022). Between integration and repatriation – frontline experiences of how conflicting immigrant integration policies hamper the integration of young refugees in Denmark. Journal of Ethnic and Migration Studies, 48(7), 1496-1514. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2021.1873112>

⁵⁴ * Institut for Menneskerettigheder (2022): Man kan aldrig føle sig sikker: <https://menneskeret.dk/files/media/document/Man%20kan%20aldrig%20f%C3%B8le%20sig%20sikker%20C%20analyse%20af%20syriske%20flygtninges%20retssikkerhed%20C%20juni%202022.pdf>

⁵⁵ * Anderson, P. (2001). 'You Don't Belong Here in Germany...': On the Social Situation of Refugee Children in Germany. Journal of Refugee Studies, 14(2), 187-199. <https://doi.org/10.1093/jrs/14.2.187>

⁵⁶ * Dansk flygtningehjælp (2019) Vi tager jo drømmene fra dem: https://integration.drc.ngo/media/5gjcixlg/vi-tager-jo-droemmene-fra-dem-undersogelse_lovaendringer_2019.pdf

⁵⁷ Kia-Keating, M., & Ellis, B. H. (2007). Belonging and Connection to School in Resettlement: Young Refugees, School Belonging, and Psychosocial Adjustment. Clinical Child Psychology and Psychiatry, 12(1), 29-43. <https://doi.org/10.1177/1359104507071052>

⁵⁸ * Tozer, M., Khawaja, N. G., & Schweitzer, R. (2018). Protective factors contributing to wellbeing among refugee youth in Australia. Journal of Psychologists and Counsellors in Schools, 28(1), 66-83. <https://doi.org/10.1017/jgc.2016.31>

⁵⁹ * Zwi, K., Woodland, L., Mares, S., Rungan, S., Palasanthiran, P., Williams, K., Woolfenden, S., & Jaffe, A. (2018). Helping refugee children thrive: what we know and where to next. Archives of disease in childhood, 103(6), 529-532. <https://doi.org/10.1136/archdischild-2017-314055>

⁶⁰ * Sleijpen, M., Mooren, T., Kleber, R. J., & Boeije, H. R. (2017). Lives on hold: A qualitative study of young refugees' resilience strategies. Childhood (Copenhagen, Denmark), 24(3), 348-365. <https://doi.org/10.1177/0907568217690031>

⁶¹ * Rambøll for Red Barnet (2023): Fra Ukraine til Danmark: En kvalitativ analyse af, hvordan børn og familier på flugt fra Ukraine oplever modtagelsen i Danmark: https://res.cloudinary.com/dsbfql5xo/images/v1697029512/ramboell_analyse-af-hvordan-boern-og-familier-paa-flugt-fra-ukraine-oplever-modtagelsen-i-danmark/ramboell_analyse-af-hvordan-boern-og-familier-paa-flugt-fra-ukraine-oplever-modtagelsen-i-danmark.pdf?_i=AA

⁶² * Save the Children (2022): "This is my Life, and I Don't Want to Waste a Year of it": The experiences and wellbeing of children fleeing Ukraine: <https://resourcecentre.savethechildren.net/document/this-is-my-life-and-i-dont-want-to-waste-a-year-of-it/>

⁶³ * Save the Children (2024): Hope and Harm: Children's Experiences Seeking Safety in Europe: <https://resourcecentre.savethechildren.net/nzZiD2F/>

UNG I USIKKERHED

- ⁶⁴ UNHCR (2011): Handbook and Guidelines on Procedures and Criteria for determining Refugee Status under the 1951 Convention and the 1967 Protocol relating to the Status of Refugees.
- ⁶⁵ Udlændinge- og Integrationsministeriet 2022: Oversigt over sagsbehandlingstider i Udlændingestyrelsen.
- ⁶⁶ Flygtningenævnet 2023: Formandskabets 31. beretning, 2022.
- ⁶⁷ Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (2013): K.A.B. v. Sweden, Application no. 886/11
- ⁶⁸ Folketinget 2019: L140. Forslag til lov om ændring af udlændingeloven, integrationsloven, repatrieringsloven og forskellige andre love.
- ⁶⁹ UN Committee on the Rights of the Children (2013): General comment No. 14 on the right of the child to have his or her best interest taken as a primary consideration (art. 3, para 1). <https://www.refworld.org/legal/general/crc/2013/en/95780>
- ⁷⁰ Poulsen, S.Ø (2022) Poulsen, S. Ø. (2022). Praksisoversigt over Flygtningenævnets afgørelser i inddragelses- og forlængelsessager. Periode: 1.1.2021-4.2.2022.
- ⁷¹ Syrian Network for Human Rights (2024): Monthly report on civilian deaths. Perioden 2019-2024. <https://snhr.org/blog/2024/02/01/72-civilian-deaths-including-18-children-and-10-women-as-well-as-five-deaths-due-to-torture-documented-in-january-2024/>
- ⁷² The Danish Immigration Service (2022): Country of Origin Information. Syria. Treatment upon return. <https://us.dk/media/10497/notat-syria-treatment-upon-return-may-2022.pdf>
- ⁷³ EUAA. European Union Agency for Asylum (2022): Country of Origin Information. Syria. Targeting of individuals. <https://euaa.europa.eu/publications/syria-targeting-individuals>
- ⁷⁴ Amnesty International (2021): Syria. "You are going to your death". Violations against Syrian Refugees returning to Syria. <https://www.amnesty.org/en/documents/mde24/4583/2021/en/>
- ⁷⁵ Vedsted-Hansen, J. (2022). *Refugees as future returnees? Anatomy of the 'paradigm shift' towards temporary protection in Denmark*. Chr. Michelsen Institute (CMI). CMI Report Nr. 6 <https://www.cmi.no/publications/8567-refugees-as-future-returnees-anatomy-of-the-paradigm-shift-towards-temporary-protection-in-denmark>
- ⁷⁶ Dansk Flygtningehjælp (2019). Høringssvar vedrørende L140. Inddragelse af flygtninges opholdstilladelse og midlertidigt ophold til alle flygtninge. <https://integration.drc.ngo/media/eqno04zd/18-01-19-h%C3%B8ringssvar-vedr-%C3%A6ndringer-af-udl%C3%A6ndingeloven-integrationsloven-repatrieringsloven-og-forskellige-andre-love-dfh.pdf>
- ⁷⁷ Flygtningenævnet (2022). Referat af møde i koordinationsudvalget d. 25. august 2022. <https://fln.dk/-/media/FLN/Koordinationsudvalg/Referat-Kudvalg-25-august-2022.pdf>
- ⁷⁸ Interview med juridisk konsulent i Dansk Flygtningehjælp, 2024.
- ⁷⁹ UNHCR (2021). UNHCR recommendations to Denmark on strengthening refugee protection in Denmark, Europe and globally. <https://www.unhcr.org/neu/wp-content/uploads/sites/15/2021/01/UNHCR-Recommendations-to-Denmark-on-strengthening-refugee-protection-in-DK-Europe-and-globally-January-2021.pdf>
- ⁸⁰ Human Rights Watch (2024). Syrian Refugees in Denmark at Risk of Forced Return. <https://www.hrw.org/news/2023/03/13/syrian-refugees-denmark-risk-forced-return>
- ⁸¹ Poulsen, S. Ø. (2023). Beskyttelse under paradigmeskiftet: en undersøgende skitse af linjer, labyrinter og loops. I M. Rytter, S.-L. J. Mortensen, S. Bregnbæk, & Z. Whyte (red.), *Paradigmeskiftets konsekvenser: flygtninge, stat og civilsamfund* (s. 41-64). Aarhus Universitetsforlag. <https://www.jstor.org/stable/ji.55905455>
- ⁸² Amnesty International (2021): Country of Origin Report on Syria and Amnesty International's comments. https://fln.dk/-/media/FLN/Materiale/Baggrundsmateriale/2021/12/21/10/20/syri16_17.pdf
- ⁸³ Poulsen, S. Ø. (2022). Tilbagevenden til Syrien: Flygtningenævnets forsigtighedsprincip i Syrien-sager i lyset af M.D. and others v. Russia. *EU-ret & Menneskeret*, 29(2), 67-77.
- ⁸⁴ Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (2022): M.D. and others v. Russia. Application no. 71321/17
- ⁸⁵ Krøjer, J. (2019). Erindringsværksted—At intervenere i meningsskabelse. I: J. Krøjer & P. Hagedorn-Rasmussen (Red.), *Meningsfuldt: Kritiske perspektiver på social intervention* (s. 146-172). Frydenlund Academic
- ⁸⁶ Krøyer, P. R., Iversen, S. N., Buch-Jensen, P. L., Madsen, K. N., Padovan-Özdemir, M., Nemeth, S., & Hamilton, S. D. P. (2023). *Fortællinger om normstød i klubben: Normkritisk analyse af fortællinger om køn og mangfoldighed blandt unge og deres fritidspædagoger i ungdomsklubben*: delrapport 2. VIA University College.
- ⁸⁷ Karstoft, K.-I., N. Korchakova, A.A. Pedersen, V. Koushede, S.V. Weiskopf, S.A. Power, T. Morton, M.H. Thøgersen (2024). *Fordrevne ukrainere i Danmark II. Resultater fra The Danish Refugee Cohort*. Psykologisk Institut, Københavns Universitet & DIGNITY – Dansk Institut Mod Tortur. https://psy.ku.dk/pdf/ukraine_rapport_II.pdf

BILAG

Grundet et stort antal hits for de engelske søgninger, gennemgås de 200 første artikler med titel og abstract, da søgningen er sorteret efter relevans ud fra matching af hele teksten, hvor ofte søgeordene fremgår og hvor mange af dem, hvor ofte teksten er citeret, hvor den er publiceret og hvem der har skrevet den. Relevansen af studierne falder markant efter omkring 50 artikler, med kun få eller ingen relevante efter de første 100. For at sikre at relevante artikler ikke falder fra pga. relevanskriterierne, prøver vi flere tætte varianter af søgestrengene inden for samme gruppe for at sikre, at de tilføjede ord prioriteres.

Der er *stort* overlap mellem artikler i alle søgestrengene. Det samlede antal af gennemgåede studier kan ses i Tabel 1 i rapporten.

Søgning

Søgningen er gennemført i Google Scholar af to personer, hvorfor samme søgestreng er gennemgået flere gange for at mindske bias eller oversete artikler. Listen med artikler udvalgt til gennemlæsning er gennemgået af tredje part, hvorefter 3 studier er inkluderet og 5 fjernet.

Søgestreng (Gruppe 1: Voksne)	Ændring	Hits
Flygtning AND ("midlertidig ophold" OR "midlertidig opholdstilladelse" OR "midlertidigt ophold" OR "midlertidig beskyttelse") AND (mental* OR psyk*)		49
Flygtning AND ("midlertidig ophold" OR "midlertidig opholdstilladelse" OR "midlertidigt ophold" OR "midlertidig beskyttelse" OR "opholdstilladelse") AND (mental* OR psyk*)	Opholdstilladelse	210
(refugee OR asylum) AND ("temporary protection" OR "visum insecurity") AND mental* AND (Scandinavia OR Denmark OR Sweden OR Norway OR Australia OR Germany OR Europe OR Netherlands)		7410
(refugee OR asylum) AND ("temporary protection" OR "visum insecurity" OR "temporary visum" OR "residence permit") AND mental* AND (Scandinavia OR Denmark OR Sweden OR Norway OR Australia OR Germany OR Europe OR Netherlands OR United Kingdom)	Temporary Visum, Residence Permit og United Kingdom	7330
(refugee OR asylum) AND ("temporary protection" OR "visum insecurity" OR "temporary visum" OR "residence permit") AND mental* AND (Scandinavia OR Denmark OR Sweden OR Norway)	Kun Skandinavien	10.200

Søgestreng (Gruppe 2: Familie)	Ændring	Hits
flygtning AND ("midlertidig ophold" OR "midlertidig opholdstilladelse" OR "midlertidigt ophold" OR "midlertidig beskyttelse") AND (forældre OR familie)		135
(refugee OR asylum) AND ("temporary protection" OR "visum insecurity") AND (mental* OR Psych*) AND (scandinavia OR Denmark OR Sweden OR Norway) AND (parents OR family)	Kun Skandinavien	3420
(refugee OR asylum) AND ("temporary protection" OR "visum insecurity") AND (mental* OR Psych*) AND (parents OR family) AND (Scandinavia OR Denmark OR Sweden OR Norway OR Australia OR Germany OR Europe OR Netherlands)	Australia, Germany, Europe og Netherlands	6530
(refugee OR asylum) AND ("temporary protection" OR "visum insecurity" OR "temporary visum" OR "residence permit") AND mental* AND (Scandinavia OR Denmark OR Sweden OR Norway OR Australia OR Germany OR Europe OR Netherlands OR United Kingdom) AND (parents OR family)	Temporary Visum, Residence Permit og United Kingdom	7040

Søgestreng (Gruppe 3: Børn og unge)	Ændring	Hits
(flygtning OR asyl) AND ("midlertidig ophold" OR "midlertidig opholdstilladelse" OR "midlertidigt ophold" OR "midlertidig beskyttelse") AND (børn OR barn OR unge)		203
(refugee OR asylum) AND ("temporary protection" OR "visum insecurity") AND (Scandinavia OR Denmark OR Sweden OR Norway) AND (child OR children OR youth)	Kun Skandinavien	4920
(refugee OR asylum) AND ("temporary protection" OR "visum insecurity") AND (mental* OR Psych*) AND (Scandinavia OR Denmark OR Sweden OR Norway OR Australia OR Germany OR Europe OR Netherlands) AND (child OR children OR youth)	Australia, Germany, Europe og Netherlands	6670
(refugee OR asylum) AND ("temporary protection" OR "visum insecurity" OR "temporary visum" OR "residence permit") AND mental* AND (Scandinavia OR Denmark OR Sweden OR Norway OR Australia OR Germany OR Europe OR Netherlands OR United Kingdom) AND (child OR children OR youth)	Temporary Visum, Residence Permit og United Kingdom	6890